

HOGYAN SEGITSÜK A GYEREKEK ISKOLAI SIKERÉT - FÜZET A ROMA CSALÁDOKKAL VÉGZETT KÖZÖS MUNKÁHOZ

**Nemzetközileg alkalmazható módszertani
javaslat szakemberek számára**

**ROMA
FAMILIES
GET INVOLVED**

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

Készítette:

Fundación Secretariado Gitano, Spanyolország

Roma Education Fund, Svájc
Roma Oktatási Alap (Roma Education Fund), Magyarország
Fundația Roma Education Fund, Románia

Oktatási, Ifjúsági és TudományosKözpont/ a Kisebbségek Oktatási Integrációjának Minisztériuma, Bulgária

Fundația Secretariatul Romilor, Románia

Oktatási, Kulturális és Sport Minisztérium, Spanyolország

Nemzeti Oktatási Minisztérium, Románia

Egészségügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Spanyolország

Ács Város Önkormányzata, Magyarország

Projekt koordináció, szöveg és szerkesztés:

Fundación Secretariado Gitano

Carmen Arbex, Mónica Chamorro, Almudena de Silva, Marta Hernández, Belén Sánchez-Rubio.

Dizájn és kiadás:

ADI, Servicios Editoriales
www.auladoc.com

Együttműködők:

Bulgária: Lilyana Kovatcheva (Centre for Educational Integration of Children and Students of Ethnic Minorities/ Ministry of Education, Youth and Science), Milen Milanov (Roma Education Fund, Switzerland), Monica Rossi (Roma Education Fund, Switzerland).

Magyarország: Ács Város Önkormányzata, Roma Oktatási Alap, Hódmezővásárhely Önkormányzata (*nem formális partner, együttműködés szakértőként*).

Románia: Cristina Jitariu (Fundația Roma Education Fund), Adrian Marin (Fundația Secretariatul Romilor), Viorica Preda (Ministry of National Education).

Spanyolország: Natalia Gil (National Centre of Educational Innovation and Research/ Ministry of Education, Culture and Sport), Montserrat Grañeras (National Centre of Educational Innovation and Research / Ministry of Education, Culture and Sport).

© FSG

Madrid, 2013
Sorozatszám n° 57
D.L.: M-7428-2013

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez.

Ez a kiadvány a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásért.

HOGYAN SEGITSÜK A GYEREKEK ISKOLAI SIKERÉT - FÜZET A ROMA CSALÁDOKKAL VÉGZETT KÖZÖS MUNKÁHOZ

Nemzetközileg alkalmazható
módszertani javaslat
szakemberek számára

A FÜZETRŐL

AZ OKTATÁSI
RENDSZER ÉS
A ROMA
KÖZÖSSÉG

ELMÉLETI
MODELLEK

MÓDSZERTANI
ANYAG

ATTITÚDOK ÉS
KOMPETENCIÁK

MELLÉKLETEK

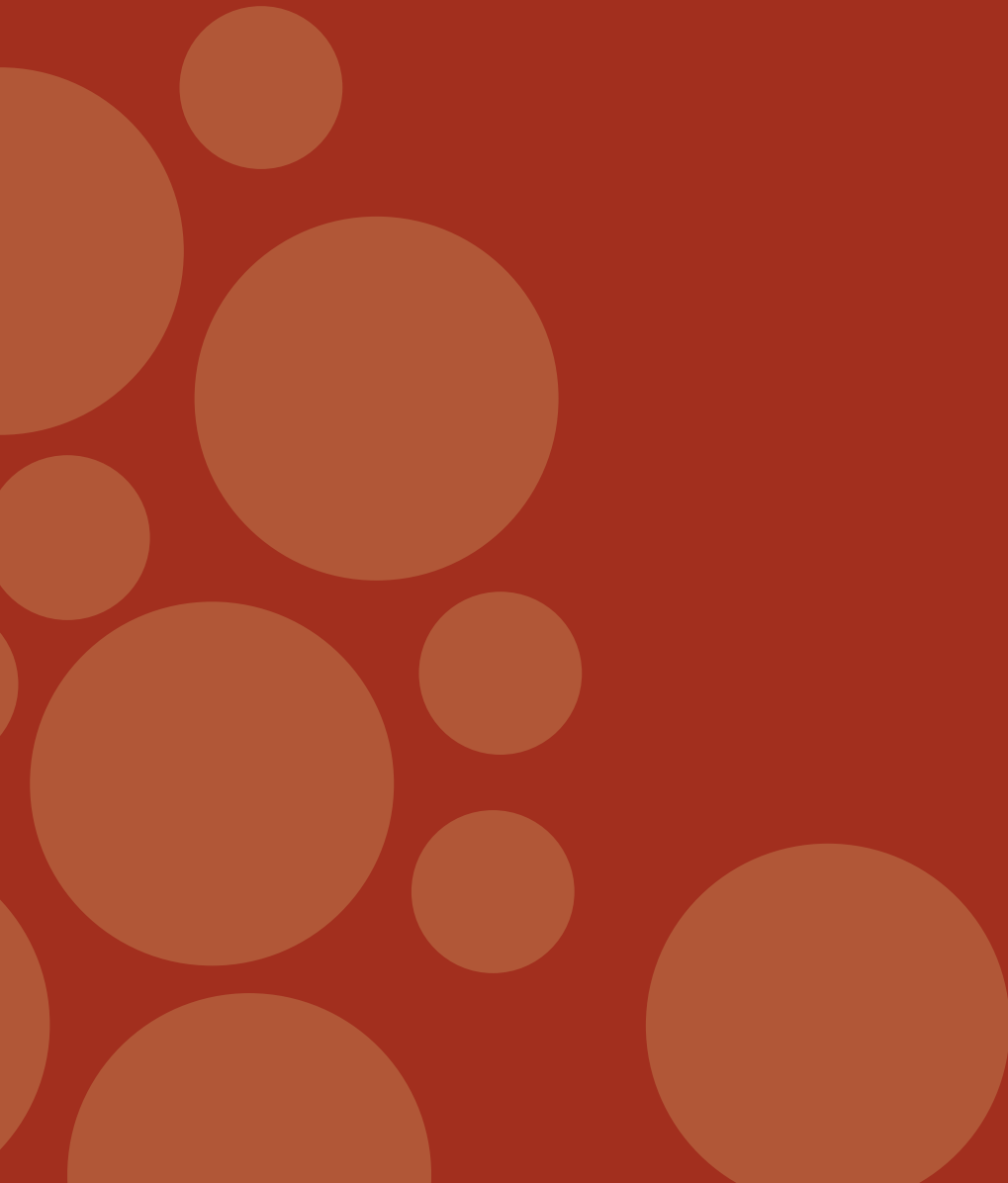

Index

0. Bemutakozás	5
1. A módszertani füzet célkitűzései	6
1.1. Általános célkitűzés	7
1.2. Specifikus célkitűzések	7
2. A füzet célközönsége	8
3. A füzet felépítése	9
4. Az oktatási rendszereket és a roma közösséget meghatározó tényezők	11
4.1. Társadalmi, gazdasági és munkaügyi helyzet	12
4.2. Oktatásügy.....	13
5. Az iskolai környezetben megvalósuló beavatkozás módszertani javaslatait támogató elméleti modellek	17
5.1. A családokra szabott, rendszerszerű megközelítés	19
5.2. A családok felhatalmazáson alapuló modellje (empowerment model)	23
5.3. A konstrukcionizmus elméletére épülő, elismerésen alapuló beavatkozás.....	25
6. Az iskolai környezetben megvalósuló beavatkozás módszertani eszköze roma családok esetében	27
6.1. Helyzetértékelés és a program megismertetése.....	29
6.2. A családok és a partnerek érdeklődésének felkeltése és a toborzás folyamata	35
6.3. Kötődés kialakítása.....	48
6.4. Kezdeti felmérés	61
6.5. Családi munkaterv (CSMT) elkészítése és a szövetség létrehozása	69
6.6. A Családi munkatervben (CSMT) lefektetett tevékenységek megvalósítása.....	81
6.7. A beavatkozás lekövetése és értékelése	91
7. A szakemberek számára ajánlott attitűdök és kompetenciák.....	113

1. Melléklet. A társadalmi tőke térképe.....	123
2. Melléklet. A család információs mappája	128
3. Melléklet. A tanuló információs mappája.....	130
4. Melléklet. Az iskola információs mappája.....	133
5. Melléklet. Bibliográfia	134
6. Melléklet. A részt vevő szervezetek és intézmények	144
7. Melléklet. Köszönetnyilvánítás	151

A FÜZETRŐL

0. Bemutatkozás

Jelen füzet a **“Roma családok bevonása. Nemzetközi módszertani útmutató: együttműködés a roma családokkal gyermekeik sikeres iskolai eredményessége érdekében”** című nemzetközi projekt eredménye. A füzet az Európai Unió Oktatási, Audiovizuális és Kulturális Végrehajtó Ügynöksége Egész életen át tartó tanulás programjának valamint nemzeti társfinanszírozóknak anyagi támogatásával készült 2012–13-ban. A munkában partnerként részt vállalt számos bulgáriai, magyarországi, romániai és spanyolországi köz- és magánszervezet:

- Fundación Secretariado Gitano, Spanyolország (projekt-koordinátor).
- Svájci Roma Oktatási Alap.
- Magyarországi Roma Oktatási Alap.
- Roma Education Fund, Románia.
- Fundația Secretariatul Romilor, Románia.
- Oktatásügyi, Kulturális és Sportminisztérium, Spanyolország.
- Oktatásügyi, Ifjúsági és Tudományügyi Minisztérium, Etnikai kisebbségekhez tartozó gyermekek és tanulók oktatásügyi integrációs központja, Bulgária.
- Oktatásügyi, Kutatási, Ifjúsági és Sportminisztérium, Románia.
- Ács város önkormányzata, Magyarország.

A gyermekek oktatásának sikeressége szempontjából meghatározó jelentőséggel bír a családok bevonása. Mivel a romák esetében kiemelkedően fontos a család és a közösség szerepe, nagyon fontos, hogy felhívjuk a roma családok figyelmét arra, milyen következményekkel jár a korai iskolaelhagyás gyermekeik fejlődésére, valamint későbbi társadalmi és gazdasági integrációjukra. Különösen fontos a roma családokkal történő együttműködés a roma lányok esetén, mivel a korai iskolaelhagyás aránya ebben a csoportban a legmagasabb.

Ez az füzet a roma szülők aktívabb bevonásával kívánja javítani a romák oktatásügyi helyzetét. A projekt nemzetközi szempontok alapján készült, és olyan gyakorlati útmutatást kínál, melynek segítségével a terepen dolgozó szakemberek jobban bevonhatják a roma családokat gyermekeik oktatási eredményeik elősegítésébe.

A füzet elkészítése során alkalmazott munkamódszer nagyon hatékonynak bizonyult, az összegyűlt gyakorlati anyag igen változatos hátterekbe kínál bepillantást. Szeretnénk köszönetet mondani valamennyi szakembernek és munkatársnak, akik részt vettek a füzet elkészítéséhez nélkülözhetetlen találkozókön és szemináriumokon.

Reméljük, hogy azok a szakemberek, akik a romák oktatásának elősegítésén dolgoznak, hasznosnak találják és sikerrel alkalmazzák az itt leírtakat Európa különböző háttérű országaiban.

A füzet bolgár, angol, magyar, román és spanyol nyelven olvasható és letölthető a <http://romafamiliesgetinvolved.org/weboldalon>.

1. A módszertani füzet célkitűzései

Az oktatással és a roma közösséggel kapcsolatos ügyek még soha nem voltak a maihoz hasonló mértékben jelen a politika napirendjén, akár nemzeti, akár európai szinten. Mindenki egyetért abban, hogy meghatározott, integrált és hatékony tevékenységekkel kell kompenzálni azokat az egyenlőtlenségeket és hátrányokat, melyekkel a romáknak Európa-szerte szembe kell nézniük. A politikának ezt a jelenlegi elkötelezettségét tükrözi az Európa 2020 stratégia és a nemzeti romaintegrációs stratégiák uniós keretrendszere, melyek rendkívüli mértékben hozzájárulnak a romák integrációjának elősegítéséhez és a diszkrimináció elleni küzdelemhez. Az Európa 2020 stratégia szerint kiemelten fontos a lemorzsolódási arány csökkentése és az iskolázottság szintjének növelése az Unió lakosságának körében. Az uniós keretrendszer azt emeli ki, hogy határozottan szembe kell nézni azokkal a hátrányokkal az oktatásban, melyeket Európában csak a romákat sújtják, elő kell mozdítani a roma származású fiúk és lányok boldogulását, melynek feltétele a romák alapfokú oktatásának finanszírozása és az lemorzsolódási arány legalább 10%-os csökkentése.

Ezeket az uniós célokat figyelembe kell venni a nemzeti oktatáspolitikákban is, melyek középpontjában éppen ezért a roma gyermekekbe történő befektetésnek kell állnia. A különböző országokban helyi szereplők tapasztalataiból áll össze az a tudásbázis, melyben az egyedi beavatkozások és stratégiák hozzáadott értékkel rendelkeznek, és valóban pozitív hatást gyakorolnak a roma gyermekek oktatására.

Az európai roma közösséget a fiatalok nagy száma és alacsony képzettségi szint jellemzi. Ezért jellegleg kizárják őket a gazdasági életből. Közép- és hosszútávon a roma gyermekek oktatásának javítása egyenlő esélyeket biztosít számukra, egyúttal gazdasági növekedést is eredményez.

A helyzetet befolyásoló számos szereplő között kiemelt helyen áll a család, mivel ez az az egység, amelyben az egyéb csoportokhoz, mint például a kortárscsoportokhoz hasonlóan a szocializáció, a tanulás és az egyéniség fejlődésének nagy része zajlik. Elengedhetetlen tehát, hogy felhívjuk a roma családok figyelmét arra, mi történik, ha engedik, hogy gyermekük korán kimaradjon az iskolából, és milyen következményekkel jár ez a gyermekek személyes fejlődésére, valamint jövőbeli társadalmi és gazdasági integrációjára nézve.

Kevés roma családban van olyan rokon, aki akár az alapszintű tanulmányokat befejezte, és még kevesebb az olyan család, melynek valamely tagja a kötelező tanulmányok befejezése után a továbbtanulás mellett döntött. Fontos tehát ennek a szempontnak a hangsúlyozása, és a családok támogatása, hogy minél több roma fiatal végezze el a tanulmányait, és válhasson példaképpé saját közösségén belül.

Arról sem szabad megfeledkezni, hogy a roma családok sem ugyanolyanok ma, mint régen. A roma férfi és női szerepek jelenleg változáson mennek keresztül, ahogy azt láthatjuk azon fiatal férfiak és nők példáján, akik

szakiskolákba járnak vagy egyetemi tanulmányokat folytatnak, majd belépnek a munkaerőpiacra. Ennek a változásnak a családok bevonásával történő erősítése fogja garantálni azt, hogy a romák jelen legyenek, jól teljesítsenek és nagyobb sikereket érjenek el az oktatásban. Ezért tekinthető jelen füzet céljának a családok támogatása.

A család mellett olyan egyéb szereplőkre is figyelmet kell fordítani, mint például a közigazgatás, a civil szervezetek, és természetesen az oktatási intézmények. Ezek mindegyike különféle kiegészítő szerepet tölt be, és a családdal együtt segítik elő a roma gyermekek iskolai oktatásban való részvételét és sikerét. Nem ezek a tényezők állnak e füzet középpontjában, de figyelembe kell venni őket a roma családokat illető akcióterv javaslatainak kidolgozása során.

1.1. Általános célkitűzés

Ennek a füzetnek az az általános célkitűzése, hogy eszközként szolgáljon a roma családokkal folytatott azon munka során, mely elősegíti a korai iskolaelhagyás csökkentését és azt, hogy a roma gyermekek sikeresen szerepeljenek az iskolában.

1.2. Specifikus célkitűzések

A füzet öt specifikus célkitűzést fogalmaz meg:

1. A rugalmas beavatkozásnak olyan módszertani modelljét kívánja nyújtani, mely különböző körülmények között alkalmazható, és amelyben a családokkal végzett tevékenységek oktatási programok vagy projektek keretében végezhetőek el.
2. Tájékoztató pontként szolgál azoknak a segítőknek, akik a roma családokkal dolgoznak a beavatkozási folyamat legfőbb feladatainak elvégzése során, úgymint:
 - A közösség helyzetének a felmérése, melyre a beavatkozás irányul.
 - A beavatkozás megismertetése, a családok azonosítása és a folyamat vonzóvá tétele ezen családok számára.
 - Feltárás és felmérés minden család esetében.
 - A célkitűzések előkészítése és a folyamat során alkalmazandó tevékenységek megtervezése.
 - A család teljesítményének folyamatos értékelése a folyamat során.
3. Iránymutatást ad, hogyan alakítható ki megfelelő kötődés és együttműködés a családokkal, az oktatási intézménnyel és a tanulóval, valamint az érintett egyéb szolgáltatásokkal és intézményekkel.
4. Figyelmeztet mindarra, ami a folyamat során kerülendő, és kiemeli a jó gyakorlatnak tekinthető tevékenységeket.
5. Tanácsot ad a beavatkozást végzők számára szükséges kompetenciákról és készségekről, ezáltal elősegíti a kiválasztási folyamatot, valamint gyorsítja a szakemberek képzését és szakmai fejlődését.

2. A füzet célközönsége

Ezt a füzetet a roma lakosság körében beavatkozást végző szakértői csoportoknak szántuk. Irányelveket és általános tájékoztatást tartalmaz, valamint megfogalmazza az oktatási kereteken belül követendő általános beavatkozási ismérveket. A füzet célközönségét olyan szakemberek alkotják, akik már rendelkeznek bizonyos tapasztalattal a szociális munka területén.

3. A füzet felépítése

A füzet vagy módszertani segédlet olyan *beavatkozási* modellt mutat be, melynek alapját azok a tapasztalatok képezik, melyeket a négy részt vevő ország, Bulgária, Spanyolország, Magyarország és Románia szakemberei szereztek a roma lakosság körében folytatott, oktatással kapcsolatos eddigi munkájuk során. Összegyűjtöttük és elemeztük a négy országban a *jó gyakorlatokat*, majd az eredményeket országos szemináriumokon értékeltük. A partnerországok ezután nemzeti jelentéseikben összefoglalták a munkát, s ez adta ennek a füzetnek az alapját. Az anyag végső formáját egy nemzetközi szemináriumon nyerte el, melyet a négy ország számos szakemberének részvételével tartottunk.

Célunk az volt, hogy olyan rugalmas eszközt biztosítsunk a különböző roma családokkal történő együttműködéshez, mely különböző beavatkozásokban, programokban és akciótervekben használható, többek között egy olyan program során, melyben roma családokkal dolgozunk együtt, hogy csökkentsük gyermekeik körében a korai iskolaelhagyást és növeljük a roma tanulók iskolában elért sikereit. A füzet speciális programok tervezésekor is segítséget nyújt.

Az itt leírt modell olyan módszertani javaslatok összessége, melyek különféle elméletekre támaszkodnak. Az elméletek esetén nem kizárólagosan egyetlen modellt követtünk, hanem bizonyos, idevágónak ítélt alapelveket választottunk ki.

Az ismertetett módszertani lépések középpontjában a részt vevő családok egyéni felmérése és az egyéni beavatkozási terv elkészítése áll. A füzet lehetőséget biztosít az elvégzett munka értékelésére is.

A füzet különböző stratégiák, módszerek, tevékenységek és technikák leírását tartalmazza. A szakértő feladata, hogy kiválassza azokat, amelyek az adott család esetében, az adott folyamatban leginkább működőképesnek bizonyulnak, a példák gyakran előforduló helyzeteket mutatnak be, azonban nyilvánvalóan nem vesznek számításba minden lehetséges helyzetet.

A füzet négy központi témára épül, melyek az alábbi fejezetekben kerülnek kifejtésre:

4. fejezet: Tartalmazza, hogy melyek azok a tényezők, amik befolyásolják a roma lakosság iskolai sikerességét. Ebben a fejezetben azokkal a tényezőkkel foglalkozunk, melyek mind a négy részt vevő országra, Bulgáriára, Spanyolországra, Magyarországra és Romániára egyaránt jellemzők.

Ennek a témának a keretében próbáljuk minél szélesebb spektrumban felderíteni, hogy milyen tényezők okozzák a romák társadalmi-gazdasági helyzetével összefüggő problémákat, melyek nagyban nehezítik az oktatási rendszerhez fűződő viszonyukat, valamint nehézségeket támasztanak a roma gyermekek és fiatalok integrációja és fejlődése során (korai iskolaelhagyás és iskolai sikeresség).

5. fejezet: Bemutatja azokat az elméleti modelleket és megközelítéseket, melyek módszertani keretként szolgálnak a roma családokkal, iskolai környezetben végzett beavatkozáshoz.

6. fejezet: Módszertani eszközökkel ismerteti meg, a roma családok oktatási környezetében végzett beavatkozás hét főbb lépésének bemutatásával:

1. A környezet elemzése és a program megismertetése.
2. A családok és partnerek érdeklődésének felkeltése és a toborzás folyamata.
3. Ismerkedés a családokkal, kötődés kialakítása.
4. Kezdeti felmérés;
5. Családi munkaterv (CSMT) elkészítése és szövetség létrehozása
6. A Családi munkatervben lefektetett akciók megvalósítása.
7. Lekövetés és a folyamat értékelése.

Ezek az alfejezetek részletesen elemzik a beavatkozás fő lépéseit, és kiemelik az alapvető szempontokat. Az alfejezetek felépítése (a 6.1. és 6.7. kivételével) a következő:

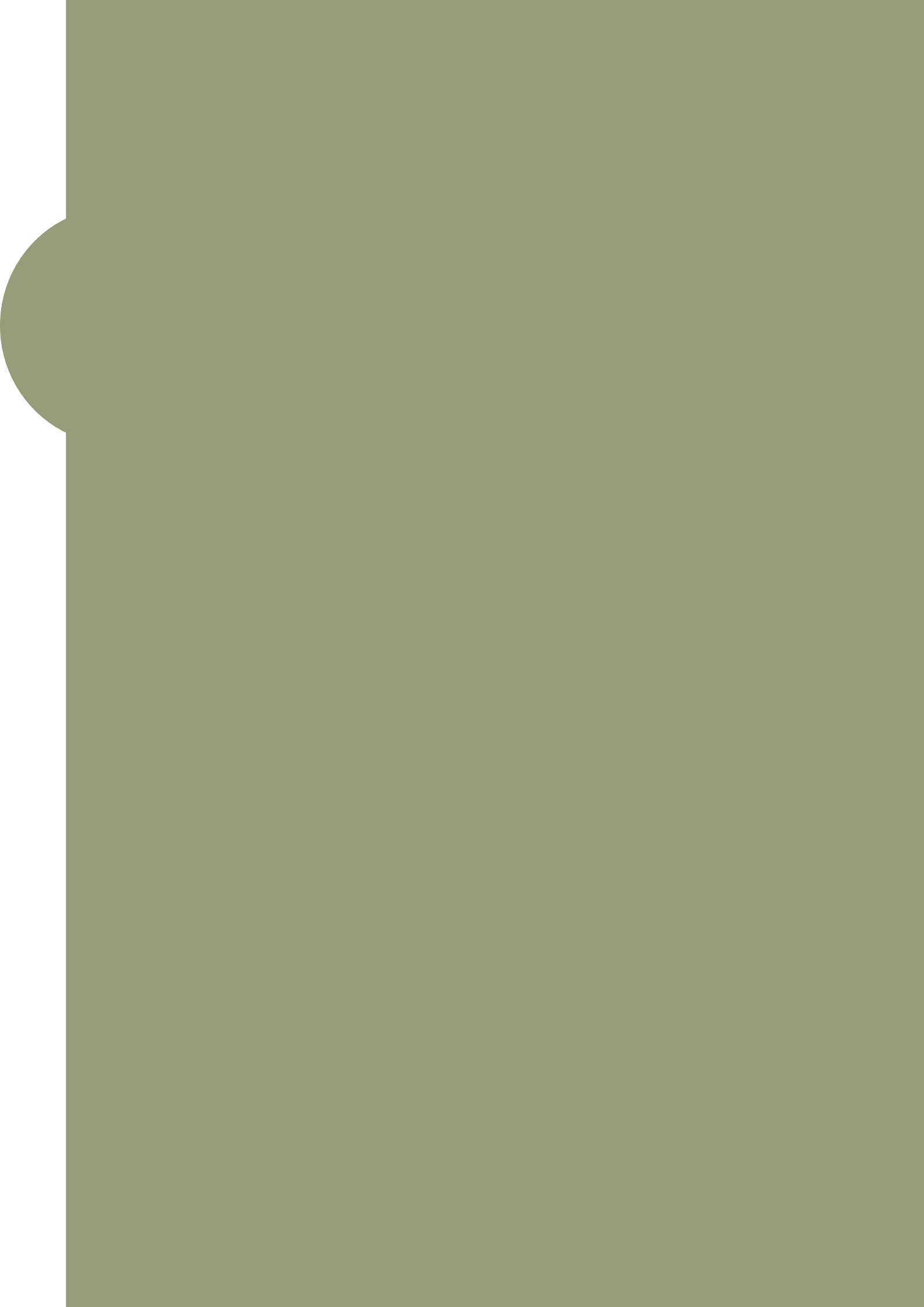
- Mi a cél a folyamat e konkrét szakasza során?
- Milyen stratégiák és akciók segíthetnek az akadályok (nehézségek) leküzdésében? Mit tehetünk?
- Alapvető üzenetek és gondolatok.
- A jó gyakorlat egy-egy példája (a legtöbb alfejezetben).
- Figyelmeztetések és kerülendő eljárások.

7. fejezet: Bemutatja a szakemberek számára ajánlott viselkedésmódokat és kompetenciákat.

AZ OKTATÁSI RENDSZER ÉS A ROMA KÖZÖSSÉG

4. Az oktatási rendszereket és a roma közösséget meghatározó tényezők

Az európai roma közösségnek, különösen pedig a füzet elkészítésében részt vevő országok roma lakosságának egész sor problémával kell szembenéznük, ha az oktatási rendszer integrált és sikeres szereplői kívánnak lenni.

Ezek a roma közösséget érintő problémák az érintettek képzetlenségét eredményezik, akik emiatt a munkaerőpiacon sem indulnak ugyanazokkal a feltételekkel, mint a többségi társadalom tagjai. Ez még nagyobb társadalmi egyenlőtlenséget és vagyoni különbséget generál, valamint erősíti a társadalomban a romáknak, mint szegény, devalvált közösségnek a képét.

Ezt a helyzetet számos régóta fennálló tényező befolyásolja. A programban résztvevő valamennyi országban sok különböző társadalmi, gazdasági és kulturális ok határozta meg a roma közösség fejlődését és jelenlegi helyzetét.

Az alábbiakban szeretnénk összefüggéseiben bemutatni a füzet 6. fejezetében javasolt beavatkozást, ezért különböző szempontokból tekintjük át a romák helyzetét és azokat a legfontosabb közös tényezőket, melyek valamennyi résztvevő országban közvetlen hatást gyakorolnak a roma gyermekeknek az oktatási rendszerbe történő integrálására.

A vizsgált tényezők különböző mértékben érhetők tetten az egyes országok aktuális társadalmi-gazdasági környezetében, mégis számításba kell venni ezeket a tényezőket, ha összetettségükben kívánjuk megérteni azokat a problémákat, melyeket a roma gyermekek integrálása jelent. Nem szándékunk általánosságokban beszélni, mivel ezek a tényezők különböző hatással vannak minden egyes roma közösség és család mindennapjaira; ugyanakkor kimerítő leírást sem szeretnénk adni ezekről a tényezőkről. Célunk az, hogy megmutassuk a legfontosabb körülményeket, melyeket minden beavatkozásnál, így a 6. fejezetben javasolt esetben is figyelembe kell venni, mivel közvetlenül visszahatnak arra, hogy a roma gyermekek számára mennyire hozzáférhető-e az oktatás, és elérhető-e az iskolai siker.

4.1. Társadalmi, gazdasági és munkaügyi helyzet

A romák valamennyi részt vevő országban jelentős kisebbséget alkotnak. Romániában a magyar kisebbség után a második legnagyobb etnikai csoport; Bulgáriában a lakosságnak majdnem 5,5%-át alkotják, míg Spanyolországban, becslést értékek szerint, a lakosságnak körülbelül 1,52%-a roma.¹ Bár egyik országban sem könnyű meghatározni a roma lakosság pontos arányát, az bizonyos, hogy nagy létszámú csoportról beszélünk, mely a 14. század óta él Európában.

Általában elmondható, hogy bár a roma közösség rendkívül heterogén, az európai romák társadalmi-gazdasági helyzetében, országtól független sok közös vonás fedezhető fel. A romákat jobban érinti a szegénység és a mélyszegénység, mint a többségi társadalom tagjait. Sok roma ma is szegregált környezetben, gettóban él, és a gazdasági, valamint a termelőrendszerben marginális pozíciót foglalnak el.

A roma közösség a gazdaság és a foglalkoztatottság szempontjából is hátrányos helyzetben van a többségi társadalomhoz képest: marginális munkát végeznek, vagy bizonytalan, képzettséget nem igénylő állásokban dolgoznak. Tovább rontotta a romák életszínvonalát és foglalkoztatottságuk arányát a szocialista kormányok után bekövetkező liberalizációs folyamat és a jelenlegi gazdasági válság.

Az európai romák bizonytalan gazdasági és munkaerőpiaci helyzetét többek között az alábbi tényezők alakították ki:

- A hagyományos foglalkoztatási szektorok felbomlása.
- Az országos átlag alatti iskolázottsági szint. Ez jelentős mértékben korlátozza a romák lehetőségeit a fejlődésre és a munkaerőpiacra történő belépésre.
- A munkaerőpiacra jellemző diszkrimináció csökkenti annak esélyét, hogy a roma munkások állást kapjanak.

Röviden, a roma népesség a kedvezőtlen gazdasági körülmények között nagyobb eséllyel marad szegény, kerül a társadalom peremére, miközben a munkaerőpiacon is komoly nehézségekkel kell szembenézniük. Ebben a vonatkozásban az oktatás alapvető szerepet játszik, hiszen ez az út vezet legnagyobb eséllyel a fejlődéshez, az integrációhoz, a roma közösség képzéséhez és jobb életminőségéhez.

1 Ezeket az adatokat a résztvevő országok nemzeti jelentései tartalmazzák.

4.2. Oktatásügy

Általánosságban az európai roma közösségen belül alacsonyabb az iskolázottság, magasabb az írástudatlanság és iskolaelhagyások aránya, alacsonyabb a felsőoktatásban tanulók száma, és kevésbé jellemző az iskolai siker.

Bár a részt vevő országok oktatási rendszerei bizonyos sajátosságokban eltérnek egymástól (az egyes országok rendszerei mellékletben áttekinthetőek), kimutathatók közös vonások és alapelvek. A közös vonások közül érdemes kiemelni a három iskolai szint (óvoda, általános iskola, középiskola) rendszerét, az iskolakötelezettséget 16 éves korig, a különféle szakiskolai, valamint egyetemi képzéseket.

Az országok oktatáspolitikájának fő alapelvei: az ingyenes közoktatás, a különböző oktatási szintek elérhetőségének biztosítása, az állampolgárok egyenlősége az oktatás hozzáférhetőségének szempontjából. Továbbá valamennyi ország, hivatalos álláspontja szerint, pozitív és befogadó az etnikai kisebbségekkel. Ezt az álláspontot az EU is erőteljesen támogatja, melynek eredményeképpen meghatározott kisebbségi politikák valamint beavatkozási tervek és akciók jönnek létre.

Ezek a hivatalos alapelvek azonban a gyakorlatban nem mindig vonatkoznak egyformán valamennyi állampolgárra, így például a romákra. Tény, hogy Európában és a projektben részt vevő országokban kisebb-nagyobb mértékben még mindig tapasztalható az iskolai szegregáció bizonyos típusai. Történtek intézkedések a roma gyermekek iskoláztatásának támogatására, azonban a gyakorlatban ezek nem mindig valósultak meg megfelelően. Ez kitűnik abból, hogy még mindig létezik erőteljes szegregáció, a romáknak továbbra is nehezebb bejutni a hagyományos oktatási intézményekbe, és a jogaikat sem mindig biztosítják.

A kisebbségek, különösen a romák szegregációja egyes oktatási intézményekben teljesen nyíltan, míg más esetekben rejtettebb módon történik. Például előfordul olyan visszaélés, amikor egy iskolai szabályt kifejezetten egy diák vagy egy helyzet ellen alkalmaznak, más iskolákban pedig a roma diákok speciális osztályokba kerülnek.

A szegregáció különféle formái közül meg kell említeni a speciális igényű (mentálisan sérült) csoportok számára létrehozott speciális iskolákat, ahol alacsonyabb elvárásoknak kell megfelelni, így alacsonyabb képzési szintet nyújtanak. Számos roma gyermeket küldenek ilyen intézményekbe.

A csak roma diákok számára fenntartott iskolákon kívül szegregáció más oktatási intézményekben is előfordul, ahol bizonyos osztályokat kifejezetten csak roma gyermekek számára hoznak létre.

Hasonló a helyzet, amikor speciális helyzetekre hozott iskolai szabályokat széles körben alkalmaznak roma diákok esetében. Például magántanulóknak nyilvánítják őket, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy nem kell bejárniuk az órákra, elegendő vizsgát tenniük; vagy támogatják a roma fiatalok részvételét bizonyos szűkre szabott szakképzési programokban, melyek azonban rendkívül alacsony képesítést nyújtanak és nem sok lehetőséget adnak arra, hogy a fiatalok megfeleljenek a munkaerőpiac elvárásainak.

Bizonyos helyzetekben a szegregáció szorosan kapcsolódik a lakáskérdéshez: ha a roma diákok szegregált környéken élnek, gyakori, hogy az ottani iskolák is szegregáltak. Más esetekben a szegregáció annak eredményeképpen jön létre, hogy a tanulókat tudásszint szerint sorolják osztályokba. Mivel sok roma diáknak alacsonyabb a tudásszintje, ezért gyakran ugyanabba az osztályba kerülnek.

A szegregáció, akármilyen súlyos helyzetet is teremtsen, nem az egyetlen probléma, mely a roma közösség oktatását érinti. Egyéb tényezők is érintik a romák oktatási rendszerbe történő integrálását és iskolai sikerét. A roma gyermekek és családjaik által tapasztalt leggyakoribb problémák három csoportra oszthatók.

A. A családot érintő társadalmi-gazdasági tényezők:

- *Szegénység és mélyszegénység.* A szegénység az oktatásban történő részvétel és az integráció egyik legfőbb akadálya. Bár egy komplex jelenségről beszélünk, az oktatás szempontjából arról van szó, hogy a romák számára azért sem hozzáférhető az oktatás, mivel nincs lehetőségük arra, hogy előteremtsék az azzal járó költségeket, például a könyvek, vagy a tömegközlekedés árát.
- *Munkanélküliség és alulfoglalkoztatottság.* A bizonytalan, vagy folyamatosan változó munkahely, az alacsony fizetés vagy a gazdasági nehézségek miatt nem tudják finanszírozni az oktatás során felmerülő költségeket.
- *Belső vándorlás és elvándorlás.* Az elsősorban gazdasági és munkaügyi okok miatt bekövetkező vándorlás megszakítja a kapcsolatot az oktatási intézmények, valamint a diákok és családjaik között.
- *A megfelelő dokumentumok hiánya.* A megfelelő dokumentumok hiánya miatt nehézkes az iskolákban szükséges regisztrációs folyamat (migráns családok esetén).
- *Földrajzi elhelyezkedés.* A roma közösségek földrajzi elhelyezkedése nagyban befolyásolja az iskolák megközelíthetőségét. Az ilyen közösségek közelében gyakran nincs iskola, vagy ha van, az szegregált, esetleg alacsony színvonalú oktatást biztosít. Az izolált, vagy marginális helyzetben lévő területek (gettók) kevesebb erőforrással rendelkeznek, így kevesebb lehetőséget biztosítanak az oktatásra is.

B. A roma közösségek és az oktatási rendszer kapcsolata:

- Az iskolák és a romák kapcsolata kölcsönös bizalmatlansággal és előítéletekkel terhelt.
- Sok roma úgy gondolja, hogy az iskola egyfajta *"ismeretlen terület"* számára, amiről nem rendelkezik semmiféle tudással.
- Sok iskola elhanyagolja a kapcsolattartást a roma szülőkkel, ami közvetlenül befolyásolja azt, ahogy a szülők gondolkoznak az iskoláról. A kommunikáció hiánya miatt a szülők nem tudják, milyen lehetőségeket és előnyöket biztosít gyermekeik számára a folyamatos oktatás.
- A roma diákok esetében gyakran hiányzik a motiváció.
- A roma családokon belül nincsenek szerepmodellek.
- Az iskolarendszer hiányosságai a szegénységben vagy mélyszegénységben élő családokkal folytatott munka során.

C. Az oktatási rendszer hiányosságai:

- Az oktatási rendszer nincsen felkészülve a diákok sokféleségére, ezért hiányzik az az interkulturális perspektíva, mely lehetővé tenné az etnikai kisebbségek integrálását².
- A tanárok nem rendelkeznek elegendő tapasztalattal az interkulturális oktatás területén. Intézményként az iskola általában a tanulók homogenizálására törekszik, és a diverzitást gyakran akadályként, leküzdendő nehézségként fogja fel, nem pedig olyan tulajdonságként, mely valamennyi diákot tapasztalatokkal gazdagíthatja.
- Hiányoznak azok az erőforrások, melyek lehetővé tennék a kisebbségek, különösen a roma közösség támogatását célzó minőségi programokat és tevékenységeket.
- Az oktatási rendszerben tapasztalható széles körű szegregáció és diszkrimináció.

Ezek a tényezők a következő jelenségekhez vezetnek:

- A romák rendkívül korlátozott jelenléte az oktatás magasabb szintjein. A roma fiúk és lányok már az óvodába is nehezen kerülnek be, és általában csak az alapfokú tanulmányaikat fejezik be. Az iskolaelhagyás általában a középiskolai évek során jelentkezik, a felsőoktatásban pedig szinte elhanyagolható a roma diákok száma.
- Magas iskolakerülési arány.
- Az évismétlésre kényszerülő tanulók magas aránya.

² Az interkulturális oktatás az oktatás egyik formája. Természetét tekintve befogadó, integráló, a sokszínűséget elengedhetetlen és pozitív jelenségnek tartja, melynek nagy szerepe van a minőségi és holisztikus oktatásban, tekintve a tapasztalat gazdagító hatását. Ez a fajta oktatás társadalmi együttélésre nevel, és olyan értékeket alakít ki, mint a mások iránti tisztelet és türelem. Az interkulturális megközelítés létrehozása és kialakítása egy sokszínű társadalom támogatása révén történik, melyben mindenkinek helye van, háttérükre, etnikai csoportjukra és egyéb különbségeikre való tekintet nélkül. Egy ilyen társadalom minden csoport fejlődését támogatja és mindenkinek biztosít lehetőségeket: egy kisebbséghez tartozni nem hátrányt jelent, hanem értéknek számít, ami az egész társadalmat gazdagítja.

- Alacsony iskolai teljesítmény.
- Az oktatási folyamat gyakori félbeszakadása.
- Alacsonyabb szintű szakképzés, ami megnehezíti a munkaerőpiacra történő kilépést, így állandósítja a szegénységet és a marginális társadalmi státuszt.

A felsorolt oktatási, gazdasági, jogi és kulturális társadalmi tényezők hatásának ismeretében a füzet olyan gyakorlati javaslatokat tartalmaz, melyek a következő két területen szeretnének hozzájárulni a helyzet javításához:

- A roma családokkal történő együttműködés erősítése és támogatása abban, hogy elősegítsék és hozzájáruljanak gyermekeik integrálódásához az iskolai közösségekbe.
- Az oktatási rendszer támogatása abban, hogy minél inkább lehetővé tegyék a roma diákok és családjuk részvételét az oktatási folyamatban.

ELMÉLETI MODELLEK

5. Az iskolai környezetben megvalósuló beavatkozás módszertani javaslatait támogató elméleti modellek

A szociológiai, pszichológiai és pedagógiai tanulmányok döntő többsége egyetért abban, hogy a család kulcsszerepet tölt be a szocializáció folyamatában, illetve abban, hogy a roma közösségen belül ez a legfontosabb intézmény. Elsősorban ennek feladata az olyan kötelességek ellátása, mint a gyermekek felnevelése, tanítása és tanulásra való motiválása. A családok és a kortárs csoportok szerepe rendkívül fontos az oktatásban, ami a gyermekek támogatását és pozitív megerősítését illeti. Nem ismeretlenek azok a nehézségek, amelyek a roma gyermekeknek az oktatásban való részvételét és iskolai sikerességét gátolják. Bizonyos esetekben úgy tűnik, a szülők teljes mértékben az iskolára hárítják a felelősséget. Az iskolai környezetben történő beavatkozás megtervezésénél az oktatási intézményeknek a családra mint a legfontosabb támogató rendszerre kell tekinteniük.

Számos családban a hagyományos szerepek nemhez kötöttek, ami sok roma családban különösen igaz. A mi nyugati, patriarchális társadalmunkban például a férfiak domináns helyzetet élveznek. Ezért a fiúkat már egész kiskoruktól kezdve olyan férfias minták elsajátítására sarkallják, melyek lehetővé teszik számukra, hogy elfogadják és fenntartsák ezt a pozíciót. Ugyanígy a lányokat egyfajta alázas, nőies magatartásra nevelik. A férfi és női szerepek kölcsönösen erősítik egymást, fenntartva ezáltal az egyenlőtlenséget, melyen alapulnak.

A roma családokban szintén megtalálhatóak ezek a különbségek. Egyes roma családokon és közösségeken belül a férfi és női szerepek közötti különbségek rendkívül tradicionális mintát követnek. A mintára jellemző a férfitekintély dominanciája a társadalmi életben, míg a nők szerepe a család magánszférájára korlátozódik.

A nemi különbségeket érintő, hagyományos szerepeket tükröző vonások között megtaláljuk az ismert családok közötti házasságok előnyben részesítését, a feleség hűségének és a menyasszony érintettségének a fontosságát, ami megmagyarázza például az apák félelmét, amikor lányaik elkezdik a középiskolát. Úgy gondolják, hogy a korukbeli vagy idősebb fiúkkal való megismerkedés érzelmi kötődéshez vagy elkötelezettséghez vezethet egy számukra ismeretlen környezetben. Az ilyen helyzetek nemkívánatosak a roma családok számára, mivel azt szeretnék, ha lányaik olyan emberekhez mennének feleségül, akiket ők is ismernek, akik közelebb vannak a saját köreikhez és hasonló szokások szerint élik az életüket.

A még tradicionálisabb roma családokban a nők már egészen korán felvesznek egyfajta gondviselői szerepet - a szülők munkavállalásának okán-ők gondozzák fiatalabb testvéreiket, és amikor komolyabb kapcsolatuk lesz, a párjuk családtagjairól is gondoskodnak. Vagyis számottevő időt és energiát kell áldozniuk e gondviselői feladatok ellátására, ami gyakran nem fér össze az iskolai kötelezettségekkel (nehezíti az iskolába járást, a család tart egy esetleges kapcsolattól más fiúkkal stb.).

A nőket a roma társadalom első gyermekük születése után tekinti érettnek. Nem meglepő tehát, hogy az eljegyzések és házasságok fiatalon kötődnek, ami közvetlen kihatással van a továbbtanulási esélyekre.

Ezek a tényezők befolyásolják a roma gyermekek oktatásának folyamatát, és figyelembe kell őket vennünk, ha megfelelő beavatkozási tervet akarunk készíteni a családok számára.

Társadalmi intézményként a családok is alkalmazkodnak ahhoz a térhez és az időhöz, melyben élnek. Jelenleg is sok fontos változás van folyamatban, melyeket feltétlenül ki kell emelnünk:

- Az új családmodellek megjelenése és terjedése (egyszülős család, amikor az anya egyedül neveli a gyermekeit; elvált, vagy külön élő szülők; két-három generáció együttélése stb.)
- A család a társadalmi kölcsönhatások következtében egyre több intézménnyel kerül kapcsolatba (egészségügyi, munkaügyi, szociális szolgáltatások stb...). Megjelentek egyéb tényezők is, mint például a média (televízió, és új technológiák, valamint azok felhasználásai: internet, Facebook; Twitter, blogok, stb.), és ezek előnyeit a romák is élvezik.

A változások dacára a család szerepe változatlanul fontos a társadalomban, különösen pedig a roma közösségekben, ezáltal komoly lehetőséget nyújt a gyermekek támogatásához abban, hogy hozzáférhetővé váljon számukra az oktatás.

A jelen módszertani javaslatban kifejtett beavatkozás használja a következő elméleti megközelítések néhány alapelvét: a családokra szabott rendszerszerű megközelítés, az Empowerment Model (a családok képessé tétele, felvértezése) és a konstrukcionalizmus elméletére épülő, elismerésen alapuló beavatkozás.

5.1. A családokra szabott, rendszerszerű megközelítés

A rendszerszerű modell alapján végzett beavatkozás központi gondolata szerint a családot rendszernek kell tekinteni. A rendszerszerű modellben a család "egy nyitott, stabil rendszer, melyet szabályok irányítanak, hierarchikus alrendszerekből áll, egy szupra-rendszerbe illeszkedik, és saját története van³").

A rendszerszerű családelméletek különböző elméletekre épülnek, melyek egyike az általános rendszerelmélet (Bertalanffy, 1954). A munka a mi szempontunkból leginkább idevágó gondolatai a következők:

- Minden rendszer dinamikus interakcióban lévő elemekből áll, és a rendszeren belül minden elem állapotát meghatározza a többi elem állapota.

Példa: hasonló rendszerekre a természetben sokezer példát találhatunk, egyetlen sejtől a galaxisokig, a társadalomban pedig ilyen rendszer a család.

- Egy rendszer lehet nyílt vagy zárt. Zárt rendszerről akkor beszélünk, ha a rendszer nem cserél anyagot, energiát és/vagy információt a környezetével.

Példa: a környezetben kevés példát találunk zárt rendszerre, mert a legtöbb dinamikus kölcsönhatásban áll a környezettel. Egy hermetikusan lezárt kémcsőben végbemenő reakció például lehetne példa egy (viszonylag) zárt rendszerre.

- Nyílt rendszerről akkor beszélünk, ha a rendszer anyagot, energiát és/vagy információt cserél a környezetével. A nyílt rendszereket tehát módosítja a környezetük, és azok is hatással vannak a környezetükre.

Példa: valamennyi család nyílt rendszer, mely kölcsönhatásban áll egy nagyobb közösséggel, mivel energiát, információt, benyomásokat, attitűdöket és érzéseket cserél a környezetével.

- Totalitás, vagy nem-összeadódó egész: a család rendszerként való felfogása azt jelenti, hogy az egész több, mint a részek összege. Azaz a családtagok viselkedése (az egyik gyermeké például) nem érthető meg a család többi tagjának viselkedésétől elkülönítve. Ebben a tekintetben folyamatos körkörös visszacsatolás (cirkularitás) és kapcsolat van a rendszer tagjai között. A rendszer egy tagjának megváltozása a többieket is érinti, mivel tetteik a kölcsönhatási mintákon keresztül összekapcsolódnak.

Példa: egy gyermek kirepülése a fészekből felboríthatja a család egyensúlyát, ha a gyermek közvetítőként működött a szülők konfliktusai során (totalitás). Külön-külön egyik családtag sem tölti be azt a szerepet, amely a családra, mint egészre jellemző (nem-összeadódó).

3 Ripol-Milet, Alex (2001). "Familias, trabajo social y mediación". Paidós.

- Cirkularitás: egy rendszer tagjainak összekapcsolódása miatt az ok-okozati viszonyok sohasem lineárisak (abban az értelemben, hogy egy A "ok" kivált egy B "okozatot"), hanem cirkulárisak, mivel B visszahat és A-ra és erősíti azt.

Példa: egy lány nagyobb autonómiát követel döntéseinek meghozatalában, a követelése azonban összeütközhet az apa ellenállásával, ami megerősíti a lányt követelésében, és így tovább.

- Kimenetel azonosság: eltérő okok is kiválthatják ugyanazt a hatást. Egy nyílt rendszerben megfigyelhető változásokat nem a rendszer kezdeti körülményei, hanem a benne lezajló változások természete határozza meg. Ez a meghatározás nem érvényes a zárt rendszerekre, mivel azokat a kezdeti körülmények határozzák meg.

Példa: pusztán gyakorlati vagy környezeti okok miatt előfordulhat, hogy két család nagyon hasonló otthoni rendszert alakít ki, a teljesen különböző hátterük ellenére.

A kommunikációelmélet a másik oszlop, melyre a családra alkalmazott rendszerszerű megközelítés elméletének kifejtése során támaszkodunk. Ennek alapelve: "Nem kommunikálni lehetetlen".

A kommunikációelmélet alap gondolatai (Watzlawick, Beavin, és Jackson, 1967) a következők:

- Egy rendszeren belül a rendszer bármely tagjának viselkedése üzenetet közvetít a többiek számára.
- Minden kommunikáció során különbséget kell tennünk a következő szintek között: tartalmi szint (a kommunikáció szemantikai tartalma) és relációs szint (meghatározza, hogyan értendő az üzenet, kijelöli az üzenet küldője és fogadója közötti viszonyt).
- Egyinterakció meghatározását a résztvevőknek közöttük végbemenő üzenetekről meghozott ítéletei adják. A nyílt rendszereket körkörös minták jellemzik, melyeknek nincsen pontosan meghatározható eleje vagy vége. Egy interakció meghatározása tehát attól függ, ahogyan a résztvevők felosztják a körkörös szekvenciát és megállapítják az ok-okozati viszonyokat.

A család rendszerszerű megközelítésének másik alap gondolata az **evolúciós elmélet** (Haley, 1981):

- Rendszerként a család többé-kevésbé természetes fázisok sorozatán megy keresztül, melyek egész életciklusán végigkísérik (udvarlás és házasság; gyermeknevelés; a gyermekek ifjúsága; felnőtté és függetlenné válása: kirepülésük a fészekből).
- Az evolúciós fogalmak jelentősége azokban a krízisekben válhat nyilvánvalóvá, melyek az egyik fázisból a másikba történő átlépést kísérhetik. E tekintetben a válságok átvészelésének optimális módja a család szerkezetének módosítása, és ezáltal a szervezet fenntartása.

Végül a következőkben említést kell még tennünk néhány szerkezeti alapelvről.

A rendszerek alrendszerekből állnak, melyek korlátokkal rendelkeznek. Ezeknek a korlátoknak az a célja, hogy védje a rendszer tagjainak megkülönböztethetőségét. *Példa: a családi rendszerben a következő alrendszerek találhatóak: házastársi, szülői és gyermeki.*

- A korlátok, vagy a család belső határai megfelelnek a család különböző alrendszereire vonatkozó viselkedési szabályoknak.

Példa: a szülők (szülői alrendszer) viselkedését meghatározó szabályok különböznek a gyermekek (gyermeki alrendszer) viselkedését meghatározó szabályoktól. Általában a szülők nagyobb hatalommal rendelkeznek a döntéshozatali folyamatok során, mint a gyermekek. Ebben az értelemben logikátlan úgy érvelni, hogy "a fiam nem megy iskolába, mert úgy véli, hogy a tanulás nem sok hasznára válik"; ahelyett, hogy a szülők hoznák meg ezt a döntést.

- Az alrendszerek határai között az átjárhatóság mértéke alapján is különbséget tehetünk. Beszélhetünk diffúz határról (ezek nehezen meghatározhatók), merev (rugalmatlan, nehezen változó) vagy tiszta (meghatározható és módosítható) határról. Az alkalmazkodás a tiszta határokkal rendelkező családokban tekinthető ideálisnak.

A határok elválaszthatják az alrendszereket a családon belül, illetve elválaszthatják a családokat a külvilágtól. Az utóbbi esetben külső határokról beszélünk. A család rendszerén belüli határokat meghatározhatja az a különbség, amit az interakciókban vagy a családtagok magatartásában tapasztalhatunk, amikor jelen vannak idegenek, akik nem a család tagjai, például tanárok az iskolából.

A család rendszerszerű megközelítése: a beavatkozás ebből a szempontból

Ebben az elméleti megközelítésben a családban végzett beavatkozás a kapcsolatok szerveződését, egy nagyobb rendszer (a család) alrendszereit, a családtagok integrációját, a családtagok egymás iránt tanúsított tiszteletét (a tagok különbözőségének védelmét), valamint a rendszer és az alrendszerek régi és új viselkedési szabályait vizsgálja (a család határai, belső szövetségek).

Ebből a perspektívából tekintve a beavatkozás számos területet foglal magában, úgymint:

- A hierarchia tekintetében: ki rendelkezik a legnagyobb tekintéllyel a roma családban?
- A tagok átjárhatósága: milyen mértékben fogékony az egyik családtag, például az apa, a többi családtag, például a gyermekek érdekeit illetően?
- A rendszerek felépítésének tekintetében: hogyan szerveződnek a családot alkotó különböző rendszerek?

Kiemelt figyelmet fordítunk azokra a pontokra, melyekre eredetileg Bateson is összpontosított (1972), mivel ezek rendkívül lényegesek a rendszerszerű megközelítés alapján végzett beavatkozás megértése végett.

A rendszerszerű beavatkozás központjában nem az egyén jelen esetben a diák áll, mint az iskolai integráció nehézségeinek "forrása", hanem a családnak, mint szervezetnek a tulajdonságai, melyek érthetővé teszik, miért van szükség a beavatkozásra. Az érdeklődés középpontjában a család interakcióit összekötő mintázat áll. A munka nem arról szól, hogy a szakemberek egyéni beavatkozást végeznek a többi családtag jelenlétében, hanem a családban létrejövő interakciós minták feltérképezéséről, melyek nagyban befolyásolják a gyermekek integrációs nehézségeit és az iskolai sikerüket.

Az érdeklődés továbbá arra irányul, az interakciót információforrásként, tehát a kommunikáció formájaként tekintjük.

A kommunikáció ilyen jellegű felfogása ahhoz vezet, hogy az ok-okozati magyarázatok iránt csökken, míg a családi interakció pragmatikája iránt nő az érdeklődés, bár az utóbbi években a figyelem újra a családtagok "problémaelméleteire" irányul.

5.2. A családok felhatalmazáson alapuló modellje (empowerment model)

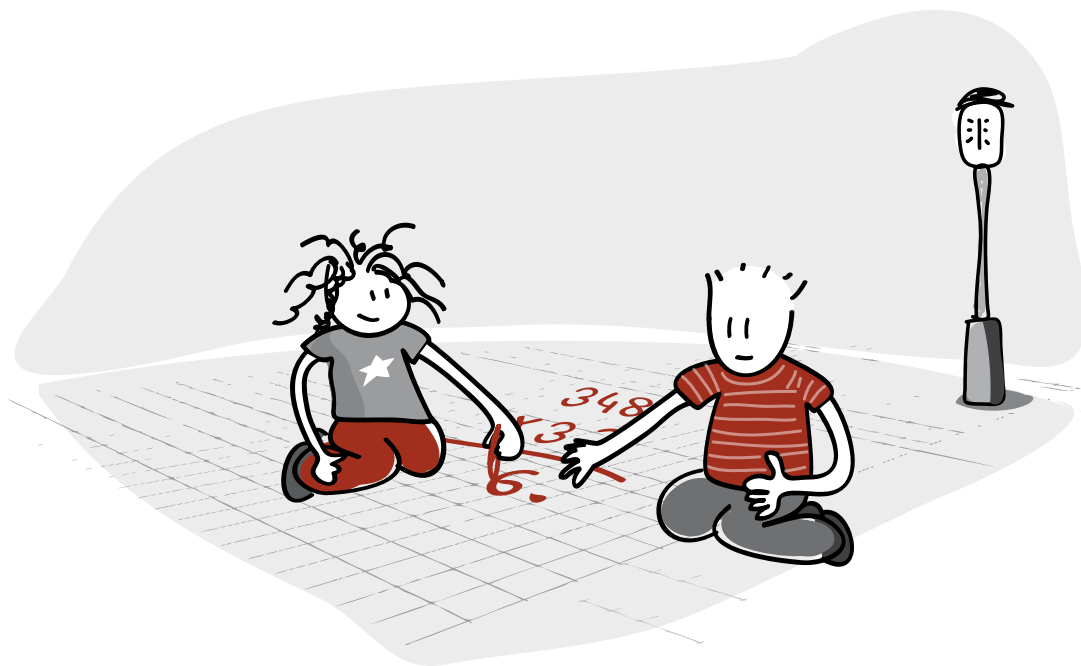
A felvértezési modell egy új stratégiai perspektíva és megközelítés, melyet egyének, csoportok és közösségek felvértezése és megerősítése céljából dolgoztak ki. Meghatározza a beavatkozás módját, hangnemét, értékeit és etikáját; és egyszerre koncentrálna a családtagok személyes erőforrásaira és arra a mikrotársadalmi környezetre, melyben interakcióik zajlanak.

A modell segítségével megtervezhető és a gyakorlatban is megvalósítható a tanulási folyamat optimalizálása intellektuális, társadalmi-kapcsolati valamint érzelmi téren egyaránt.

A felhatalmazáson alapuló *vagy kompetencia modellnek* a beavatkozás módját meghatározó alapelvei a következőképpen foglalhatók össze:

- **A családok viselkedését a következő tényezők interakciója határozza meg:** a család háttere és az oktatási rendszerrel kapcsolatos tapasztalatai, élettörténete, a család múltja és a jövőbeli viselkedést meghatározó következmények.
- **A szükségletek eredete, a támogatás és/vagy a konfliktusok fontos szerepet kapnak,** ezért lényeges, hogy ezeket is vizsgáljuk a folyamat során, elsősorban a közvetlen környezetben: az iskolában, a kortársak között és a közösségen belül.
- **A hatalom és az irányítás olyan dinamikus folyamatot alkot,** melynek dimenziói nem korlátozódnak csupán a családra. Környezeti forrásai és gyökerei is vannak, azaz kapcsolódnak a lehetőségek, anyagi és közösségi források, valamint védelmet biztosító elemek elérhetőségéhez, melyek a különböző helyzetekben eltérő mértékben állnak rendelkezésre. Például: a roma közösség potenciálja és erősségei. Ezért lényeges az együttműködés a beavatkozásban részt vevő családok élethelyzeteiben. A cél az iskolai és a közösségi környezet megerősítése.
- **A felvértezésen alapuló megközelítés** a család személyes és társadalmi erőforrásaira koncentrálna biztosítva a felvértezési folyamat hatékonyságát, miközben szem előtt tartja a család kiindulási helyzetét is.
- **Azoknak az erőforrásoknak a beazonosítása és fejlesztése, melyek szükségesek a változtatásokhoz és jó eséllyel garantálják azok sikerességét.** Evégett igen fontos ezen erőforrások irányítása, elérhetőségük, versenyképességük és felhasználásuk feltételeinek javítása.
- **A modell lényege a pozitív szemlélet.** Középpontjában a család lehetőségei állnak, azok a célok, melyeket reálisan megvalósíthatnak, a rendelkezésre álló **potenciál, lehetőségek és erősségek** fejlesztése, a hit abban, hogy a roma családok képességei lehetővé teszik a változást.
- **A modell egyik stratégiai alapelve a család kompetenciáinak és képességeinek erősítése,** hogy segítséget nyújthassanak gyermeküknek az oktatási folyamatban. Lényeges, hogy olyan motiváló célokat találjunk, melyeket a szülők és más családtagok elfogadhatónak és teljesíthetőnek gondolnak. Ez az egyetlen módja annak, hogy biztosítsuk az elkötelezettségüket a tanulás és a változás mellett.

- A modell másik stratégiai alapelve éppen ennek a **változás irányában érzett felelősségteljes elkötelezettségnek a megerősítése.**
- **Olyan tevékenységek, melyek elősegítik és megszilárdítják a roma gyermekek iskolai integrációjához vezető változásokat és folyamatokat.**
- A modell **lehetővé teszi a családok számára** az azonnali tevékenységeket, növeli bennük az érzetet, hogy irányítással rendelkeznek a körülményeik felett, így több információ birtokában hozhatnak döntéseket, növeli a hatékonyságukat, biztosítja, hogy erőfeszítéseiket siker koronázza, rámutat az elért eredményekre és elismeri azokat. A modell elősegíti, hogy **megtanuljanak felelősséget vállalni**, ami elengedhetetlen a változáshoz.
- A szakemberek és a családok közös céljai a diákokkal, az oktatási intézményekből érkező szakemberekkel és/vagy a közösségben jelen lévő szociális segítőkkal folytatott **találkozások során valósulnak meg.**
- **A modell nagy fontosságot tulajdonít annak, hogy a családok és a diákok megfigyeljenek és utánozzanak bizonyos követendő magatartási mintákat**, melyeket közvetíthetnek médiaszereplők, családtagok, más roma diákok vagy kortárscsoportok (szomszédok, rokonok, stb.).

5.3. A konstrukcionizmus elméletére épülő, elismerésen alapuló beavatkozás

A konstrukcionizmus új irányzat a szociológián belül, mely elsősorban Gergen munkájára épül (1985; 1994; 1999). Különböző megközelítéseket jelöl ki a valóság megismeréséhez, különösen pedig ahhoz, ahogy a különböző valóságok megkonstruálódnak. Természetéből adódóan a szociális konstrukcionizmusnak számos meghatározása létezik, tekintve a sokféle valóságot, melyek az ezeket megkonstruáló egyének közötti interakciók eredménye.

Természetéből adódóan a konstrukcionizmus tehát nem tesz lehetővé egyetlen fajta definíciót, mivel úgy tartja, hogy a tudás társadalmi konstrukció. A szociális konstrukcionizmus érdeklődése főleg azoknak a folyamatoknak a magyarázatára irányul, melyen keresztül az emberek leírják, magyarázzák és értelmezik a világot, amelyben élnek, önmagukat is beleértve (Gergen, 1985: 266). A szociális konstrukcionizmus az emberek közötti viszonyokkal és kommunikációval, valamint a szociális interakciók során létrejövő jelentésteremtési folyamattal foglalkozik. Kiindulási pontja az a tény, hogy az emberek ugyanolyan körülmények között ugyanannak a valóságnak egészen különböző szociális konstrukcióit képesek létrehozni. Fő témái:

- a. A nyelv, a kommunikáció és a diskurzusok az összetett valóságot létrehozó egyének közötti interakcióik eszközei. A szociális konstrukcionizmus szerint a valóságokat olyan emberek alkotják, akik a nyelv használatával kommunikálnak, és minden megnyilatkozásukkal befolyásolják és korlátozzák mások megnyilatkozásait. Ez a megközelítés tehát nem az egyénre összpontosít, hanem az egyének között létrejövő interakciók hálózatára.
- b. A szociális konstrukcionizmus azokra a viszonyokra figyel, melyeken keresztül a társadalom szereplői megkonstruálják a valóságokat. Abból a feltételezésből indul ki, hogy a nyelv, melyen keresztül az emberek megértik a világot, nem más, mint társadalmi alkotás, az emberek közötti információcsere történelmi terméke (Gergen, 1985: 267).
- c. Ez az elmélet úgy tartja, hogy a szubjektum és objektum megkülönböztetése nem produktív, mivel fenntart egyfajta dualizmust, mely szerint a szubjektum és az objektum egymástól függetlenek. "A szociális konstrukcionizmus leszámol a szubjektum és az objektum közötti ontológiai szakadék illúziójával és azt egy interszubjektív valóság képével helyettesíti. Abban hisz, hogy a valóság egy interaktív folyamat, mert az emberek a környezetükkel folytatott folyamatos interakció során tulajdonítanak jelentést saját tapasztalataiknak" (Van der Haar, 2002: 26).
- d. A tudás és a társadalmi valóság az emberek közötti társadalmi viszonyok és kommunikációs folyamatok függvénye. Az utóbbi években a tudásszociológia finomította a szociális konstrukcionizmus megközelítéseit, és megmutatta, hogy a valóságról való tudásunk sokkal inkább emberi produktum, nem pedig egy független valóság tükörképe (Cojocarú & Sandu, 2011). A szociális konstrukcionizmus szerint amikor megfigyeljük a valóságot vagy beszélünk róla, tulajdonképpen létrehozuk azt (Van der Haar, 2002: 24).

A konstrukcionizmus perspektívájából nem tudhatjuk, hogy valami univerzálisan igaz vagy hamis, jó vagy rossz, helyes vagy helytelen; csupán történeteket ismerünk az igazságról, hamisságról, a jóról és a rosszról, a helyesről és a helytelenről. A konstrukcionizmus nem ért egyet a konstruktivizmussal abban, hogy az egyén elméjében a valóság tükörképe jelenik meg. A valóság maga ezeknek az egyeztetéseknek és interakcióknak az eredménye, és "képesek vagyunk arra, hogy a valóságnak sokféle és sokrétű térképét alkossuk meg" (Maas et al., 2001: 373). A szociális konstrukcionizmus nem a valóság tökéletes térképének megalkotására összpontosít, hanem azoknak a folyamatoknak a bemutatására, melyek során az egyes individuumok megalkotják, egyeztetik, harmonizálják a térképeiket, mivel ez az alkotófolyamat a legfontosabb elem: "arra kell figyelmet fordítani, hogy a világ milyen sokféle módon konstruálható meg" (Gergen, 1994: 82). A módszer hasznosnak bizonyul a társadalmi valóságok értelmezésekor is, melyeket egyszerre tekint a környezetével interakciót folytató egyén társadalmi konstrukciójának és az egyén reakciójának a mások által létrehozott jelentések és értelmezések kondicionáló és korlátozó hatására.

Lehetséges tevékenységek kutatása és az elismerő feltárás

Az elismerő feltárás egy olyan alternatív beavatkozási módszer, melynek célja, hogy a problémák fenntartása nélkül megváltoztassa a módot, ahogyan az emberek megkonstruálják azt a valóságot, amelyben élnek, cselekszenek, kommunikálnak és reagálnak. Más szerzők az elismerő feltárást olyan eszköznek látják, mellyel irányítható a változás egy szervezeten vagy közösségen belül (Burke, 2011; Cuyvers, 2010; Lustig & Ringland, 2010).

Az elismerő feltárás során alkalmazott konstrukcionista alapelv (Cooperrider and Whitney 2000: 3-27) számol azzal, hogy minden szervezet az emberi tevékenység, pontosabban egyének kollektív interakciójának, illetve a tudásunk, hitünk és elképzelésünk által generált folyamatos rekonstrukciónak az eredménye. A család a róla alkotott mentális modelljeink közötti interakciók manifesztációja, melyet szociálisan egy viszonyulási folyamat hoz létre. A család nem objektív realitás, ami független tagjainak az interpretációjától. Ebből a szempontból a család maga is egy olyan valóság, amit sokrétű értelmezés hoz létre (Murrell, 2001: 92), és a család élete megváltozhat az elismerő feltárás eszközeinek köszönhetően, sőt megváltoztathatja az előzetes értelmezéseket, és létrehozhat egy kollektív és koherens képet.

A szakembernek, aki elismerő feltárást alkalmaz, hogy változásokat vezessen be a családban, a következő szempontokra kell összpontosítania (Bushe, 1995:16):

- a. Elismeréssel kell feltárnia a szervezetet, a sikernek a családtagok múltjában fellelhető legjobb példáit kell megkeresnie, és motiválnia kell őket, hogy azonosuljanak ezekkel a példákkal. A sikeres tapasztalatok feltárását (melyek a családtagok számára sikernek minősülnek) a kutatási téma határozza meg.
- b. A család elismerő megértésére, azáltal, hogy mélységben viszonyul a problémákhoz, és azáltal hogy megérti azokat a múltbéli helyzeteket, melyek sikert eredményeztek.
- c. A család segítésére abban, hogy elismerő módon erősítsék meg a feltárt tapasztalatokat és ezen tapasztalatoknak az ismétlés általi kiterjesztésére.

MÓDSZERTANI ANYAG

6. Az iskolai környezetben megvalósuló beavatkozás módszertani eszköze roma családok esetében

Ebben a fejezetben bemutatjuk azt a módszertani ajánlást, ami tájékoztató pontként szolgál és iránymutatást ad a beavatkozást végző szakembereknek, hogy növelhessék a roma családok tudatosságát, motiválják őket, és hatékonyan dolgozhassanak velük gyermekeik integrációja és iskolai sikeressége érdekében.

A folyamat szakaszokra osztható. Mindegyik szakasz az általunk szükségesnek ítélt lépésekből áll, melyek segítségével eredményes lehet a munka. A következő szakaszokról beszélhetünk:

- **Első szakasz:** Helyzetértékelés és a program megismertetése.
- **Második szakasz:** A családok és partnerek érdeklődésének felkeltése és a toborzás folyamata.
- **Harmadik szakasz:** Kötődés kialakítása.
- **Negyedik szakasz:** Kezdeti felmérés.
- **Ötödik szakasz:** Családi munkaterv (CSMT) elkészítése és szövetség létrehozása.
- **Hatodik szakasz:** A Családi munkatervben prognosztizált tevékenységek megvalósítása.
- **Hetedik szakasz:** Lekövetés és a beavatkozás értékelése.

6.1. Helyzetértékelés és a program megismertetése

Mi a cél a folyamat e konkrét szakasza során?

Mielőtt kapcsolatba lépünk a családokkal, fontos megismernünk a környezetet, ahol a szakember a beavatkozást végezni fogja. A társadalmi kondicionáló tényezőket környezeti meghatározó tényezőknak nevezzük, mert ezek alkotják azt a keretet, melybe a család igényei és problémái illeszkednek. Ebben a szakaszban információgyűjtés zajlik a család környezetében a fő társadalmi-gazdasági és közösségi helyzetről/tényezőkről, ezzel egyidejűleg tájékoztatást kell nyújtani a családnak a programról.

Ez az előzetes munka teszi lehetővé a beavatkozást vagyis az elvégzendő munka testre szabását, hogy illeszkedjék a családra és annak aktuális helyzetére. Alapot szolgáltat továbbá a tervezett beavatkozás és a létrejött változások későbbi értékeléséhez, legalábbis néhány lényeges szempontból.

A következőkben leírtak különösen fontosak lehetnek az elemzés során, és alkalmazhatóak bizonyos roma családoknál: az instabil társadalmi-gazdasági környezet által emelt korlátok, a család izolálódása a környezetétől, diszkrimináció vagy kirekesztés.

Ebben a szakaszban a legfontosabb szereplő elsősorban a család, melyet az a közösség követ, ahol a beavatkozás zajlik: az iskola vagy oktatási intézmény, a környéken működő köz- vagy magánintézmények.

A helyzet reális elemzéséhez azt javasoljuk, hogy az információt három szakaszban gyűjtsék, és így rendezzék: információ a közvetlen környezetről, információ a tágabb környezetről, azaz a beavatkozás környékének társadalmi helyzetéről, és információ a köz- és civil szféra erőforrásairól. Az alábbiakban javasolunk néhány szempontot, melyek segítséget nyújthatnak az információ összegyűjtésében.

Milyen információkat fontos és jó tudni a környezetről?

A család:

- A program fő vonásait és céljait követve, azonosítsa a beavatkozás során megszólítandó családokat.
- Ellenőrizze, hogy a családok az ország nyelvén vagy romani nyelven beszélnek-e.
- Értékelje a lakhatási körülményeket: kényelem, tágasság, túlszűfolttság, elérhető szolgáltatások, áttelepítések, például olyan családok esetében, akiket a romatelepek felszámolására indított tervek keretében telepítettek át.

- Értékelje a munkaügyi helyzetet: foglalkozás típusa, albérleti és munkaügyi helyzet, állásbizonytalanság, munkanélküliségi arány, feketegazdaság, munkaszerződések típusa: állandó foglalkoztatás, önfoglalkoztatás, szezonális vagy ideiglenes, a végzett munkák típusa, szociális támogatásban részesülők stb.
- Értékelje az egészségügyi körülményeket: leggyakoribb betegségek, csecsemőhalandóság, fogyatékoságok, speciális igények, várható élettartam, stb.
- Értékelje a család iskolázottságát, és kapcsolatát az iskolával, derítse fel, milyen értékeket tulajdonítanak az iskolának vagy oktatási intézménynek; hogy távolságot tartanak-e vagy ellenségesek, milyenek a tapasztalataik és milyen mértékben vesznek részt az oktatásban.
- Végezze el a roma közösség társadalmi tőkájének felmérését, ahol a szakemberek dolgozni fognak (a hagyomány szerepe, a közösség kultúrája, kulturális minták, hitvilág, értékek és társadalmi szerkezet) és vizsgálja meg a készségeket és képességeket, formális és informális kompetenciákat, stb.. (Ld.: 1-es számú melléklet, A társadalmi tőke térképe).
- Derítse fel és tudatosítsa a közösség igényeit és elvárásait!

A terület társadalmi környezete (környék, falu, város, telep, stb.):

- A társadalmi strukturálódás, marginalizálódás, elszigetelődés mértéke vagy az erőszak esetleges előfordulásai a környezetben.
- Az integrációval, társadalmi bevonással/kirekesztéssel, marginalizálódással összefüggő helyzetek és problémák.
- Társadalmi integráció, a család azonosulása a közösséggel, melyben él, a valahová tartozás érzése. Bevonás vagy elutasítás.
- A család részvétele a közösség dinamikájában. Részesülnek-e szociális vagy kulturális szolgáltatásban; részt vesznek-e közösségi eseményeken, ünnepeken; tagjai-e valamilyen szomszédi közösségnek, sportklubnak, stb.?

A köz- és civil szféra erőforrásai

- Tájékozódás a tervezett beavatkozás helyén aktuálisan zajló esetleges más beavatkozásról, ezáltal elkerülhető, hogy esetleg kétszer történjen meg a beavatkozás és/vagy a finanszírozás.
- A köz- és civil szféra kihasználható erőforrásai a környéken (egészség-, oktatás- és munkaügyi; szociális szolgáltatások, szórakozás és szocio-kulturális források).
- Az erőforrások használata és hozzáférhetősége a családok számára.
- A közösség oktatási erőforrásai: ennek tulajdonságai, hozzáállása a roma közösséghez, az átjárhatóság mértéke, nyitottsága, a szakemberek szakmai profilja.
- A szervezetek hozzáállása a beavatkozás célkitűzéseikhez, a szervezetek kulcsembereinek és egyéb információforrásoknak az azonosítása, akik részt vehetnek a programban vagy annak folyamatában.

- Munkacsoportok létrehozása és találkozók szervezése a környék egyéb intézményeivel. Információs hálózat kiépítése, ezen belül felelősségi körök kijelölése az érdekelt felek vagy érdekcsoportok számára
- Az oktatáspolitikai kereteinek és gyakorlati megvalósulásának vizsgálata regionális és országos szinten.

Ez az elemzés alaposabb tudást ad arról a környezetről, ahol a beavatkozás történik: a családokról, a jellemző tulajdonságokról, a társadalmi-gazdasági és az oktatási helyzetről, az igényekről, a családok és a közösség potenciáljáról. A program így könnyebben alakítható és alkalmazható lesz, mivel a felmérés a környezet körülményeihez és problémáihoz igazítja.

Az alábbiakban az adatgyűjtés javasolt módszereit és technikáit ismertetjük. Tudni kell, hogy minden módszernek és technikának vannak korlátai. A legjobb kiválasztása az erőforrások, a rendelkezésre álló idő és a program igényeinek figyelembevételével kell, hogy történjen. Javasolt és szükséges a módszerek és technikák kombinálása, így az összegyűjtött információ ellenőrizhető és kiegészíthető lesz. Ez a legjobb mód arra, hogy jobban megismerjük a beavatkozás hátterét.

Az adatgyűjtés javasolt módszerei és technikái

Mivel az egyén és a közösség szolgálnak a leginkább idevonatkozó információkkal, lényeges, hogy minden környezetben megtörténjen a kulcsszerepet betöltő információforrások azonosítása. Az adatgyűjtés javasolt módszereit és technikáit az alábbiakban ismertetjük:

Másodlagos források

Használja azokat az országos vagy helyi másodlagos forrásokat, melyek a roma közösség közvetlen környezetéről, az iskoláról vagy oktatási intézményről és a közvetlen környezetről szólnak.

Ezek a források általában a szakirodalmat jelentik, illetve dolgozatokat, kutatási összefoglalókat, minisztériumok, egyetemek, kutatóközpontok, önkormányzatok, civil szervezetek stb. publikációit (további információ a szakirodalmi bibliográfia mellékletben található). Tanácsos áttekinteni hasonló projekteket és jó gyakorlatokat, így könnyebb rátalálni a működő tevékenységekre és stratégiákra.

Információgyűjtés közvetlenül a közösségtől

- A legfontosabb információforrások meglátogatása és személyes interjú készítése: családok, közösségi vezetők és szakemberek vagy szervezetek felelősei⁴. Ajánlott ezeket az információkat más forrásokból is ellenőrizni. Gyakori hiba, hogy az adatgyűjtést végzők úgy gondolják, a program összefüggéseinek megismeréséhez elég, ha a közösség vezetőitől és kulcsembereitől gyűjtenek információkat. Az interjúkészítés nem az egyetlen lehetséges formája az adatgyűjtésnek. Az interjúk segítségével valójában a szereplők önreprezentációja

⁴ Fontos információforrásnak az a személy tekintendő, aki egy közösségben vagy intézményben helyzeténél vagy pozíciójánál fogva értékes információval szolgálhat, ami segít a helyzet pontosabb megértésében.

regisztrálható, és egyéb információforrásokra is szükség van, melyek alapján a megfelelő lépések kidolgozhatóak.

Az országos és a helyi helyzettől függően az információforrások különbözőek lehetnek. Az egyes országokban információforrásnak tekinthetünk: szakembereket az oktatási intézményekből, akik értékes információval szolgálhatnak a családok és diákok iskolai helyzetéről, közintézményeket, melyek a családok társadalmi-gazdasági helyzetéről tájékoztathatnak stb. Ahol van ilyen, érdemes felvenni a kapcsolatot a helyi romaszakértővel, az iskolai mediátorral, a romani nyelvtanárral, a szociális munkással stb. Megyei szinten ajánlatos megkeresni a romaszakértőt és a kisebbségi ügyekért felelős tanácsost, de nem hivatalos vezetőkkel is érdemes találkozni, mivel ők is értékes információkkal szolgálhatnak a család profiljáról és társadalmi-gazdasági helyzetéről. Erősen ajánlott a lehető legtöbb adat összegyűjtése, különösen a résztvevők közvetlen és tartós megfigyelésén keresztül.

- A család környezetében végzett közvetlen megfigyelés sokat elárul például a leánygyermeknek a házimunkával kapcsolatos feladatairól, ami igen informatív lehet az iskolai sikerüket illetően. Ilyen információt egy interjú során nem kapunk.
- Fókuszcsoportok alapján értékelhetik a közösség vagy annak egy csoportjának igényeit.
- Ad-hoc interjú formájában (csak szükséges esetben) értékelhetők a tapasztalt társadalmi és gazdasági viszonyok. Ha kérdőív használatával kívánunk hosszútávú konklúziókra jutni, ajánlatos partneri kapcsolatot kialakítani egy egyetemmel, kutatóközponttal és/vagy szakemberekkel, és tanácsot kérni a kérdőívek összeállításához és elemzéséhez.

A program megismertetését érdemes a környezet feltérképezésével és elemzésével egyidőben végezni. Ennek célja, hogy a roma családok, különböző intézmények és társadalmi szervezetek tudjanak a programról és motiváltak legyenek a részvételre. A terjesztés is kiváló alkalmat biztosít arra, hogy anyagot gyűjtsünk és ismerkedjünk a környezettel.

A program megismertetésekor, szövetségesek illetve partneri kapcsolatok keresésekor a következő szempontokat kell szem előtt tartani:

- Válasszuk a program megismertetéséhez legmegfelelőbb médiumot és módszert a célközösségtől függően, melyet a kiválasztott környék családjai és az ott működő intézmények és szervezetek alkotnak.
- Keressük fel azokat az embereket, akik a környéken a program fejlesztésén dolgoznak és kérjük a támogatásukat.
- Az erőforrások és szervezetek bevonásával hozzunk létre együttműködési hálózatot, amelyben megoszthatjuk az információkat.

Javasoljuk a közvetlen kapcsolatteremtést a résztvevőkkel: beszélgetéseket az oktatási intézményekben és azokban a szervezetekben, ahol jelen vannak, vagy az utcai munkát. A szóbeliség azért is működhet jól a romák esetén, mert sokan nehezen írnak és olvasnak. Az ilyen tevékenység kiegészíthető plakátok kihelyezésével, szórólapozással, stb.

Amikor kapcsolatot teremtünk a közösséggel, olyan embereket kell keresnünk, akiket tisztelnek és értékelnek, akiket érdeklődéssel tekintenek a változásra. Sikeres bevonásuk a programba lehetővé teszi a közösség megszólítását és megkönnyíti a szakemberek munkáját.

Intézményi környezetben szintén gyümölcsözőek lehetnek a közvetlen módszerek. Szervezzünk találkozót és interjúkat, ahol bemutathatjuk a programot, annak teljes dokumentációjával és eredményeivel együtt, amelyek bizonyítják a javasolt tevékenységek hatékonyságát.

Ha rendelkezésre állnak a szükséges eszközök, érdemes vizuális anyagokkal is alátámasztani a prezentációt; és röviden elmagyarázni a beavatkozás célcsoportjának jellemzőit; összefoglalni a problémákat és azokat a tényezőket, melyekre a program kihatással lehet; bemutatni a célokat és az elérésükhöz szükséges tevékenységeket; és kiemelni a program hatékonyságát, ha a megvalósítás már elkezdődött. Az ilyen prezentációkra készüljünk egy dossziéval, melyben a teljes anyagot összeállíthatjuk.

A program megismertetése és/vagy egy kommunikációs terv készítése során nagy hasznát vehetjük egy alább bemutatott egyszerű eszköznek: ez a kommunikációs mátrix, melyet példákkal is illusztráltunk.

Példa

Kedvezményezett	A kommunikáció célja	A kommunikálendő tartalom	Használandó eszközök és technikák
A település szociális szolgálata	A program ismertetése, partnerek keresése	A program céljai, a tevékenységek sikerességének bizonyítása	Interjú a felelősökkel, dosszié csatolása nyomtatott és elektronikus formátumban, prezentáció diavetítéssel

Alább a leggyakoribb problémák megoldásában segítő **fontosabb lépésekre teszünk javaslatokat.**

JAVASOLT LÉPÉSEK

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Tájékozódjunk előzetesen a beavatkozás helyén fellelhető erőforrásokról és az ott működő intézményekről, melyek információt adhatnak azokról a romákról, akikkel remélhetőleg együtt fog dolgozni. A lehető legalaposabban ismerni kell a kedvezményezettek konkrét tulajdonságait, ezért rendszeresen és alaposan kell gyűjteni adatokat a családokról és környezetükről...

A roma lakosság rendkívül heterogén, és különböző jellemzőkkel rendelkező környékeken/területeken lakik: egyes családok teljes kirekesztésben, mások integráltan élnek. A kedvezményezettek (célcsoport) azonosítása nem egyszerű, mert a roma közösség egyes tagjai nem tekintik magukat romáknak, és gyakran nem rendelkezünk megbízható adatokkal a roma közösségről.

Alakítsunk ki hivatalos kapcsolatot a környéken dolgozó szakemberekkel. Szervezzünk találkozót és interjúkat, ahol bemutatjuk céljainkat, megoszthatjuk a rendelkezésre álló információkat, és megnyithatjuk az ajtókat az együttműködés előtt.

Az érdekeltek, az egyes szereplők vagy a terepmunkát végzők nem mindig osztják meg szívesen az információkat.

Készítsünk kiváló prezentációt a projektről, hívjuk fel a figyelmet a roma közösségnek az oktatásban tapasztalható helyzetére, és használjunk minden rendelkezésünkre álló eszközt. Ha a beavatkozást más környéken vagy oktatási intézményben már elvégeztük, hasznos ha ismertetjük a sikert bizonyító adatokat.

Néhány közintézmény nem vesz részt a programban. Egyes oktatási intézményeknél nehéz kivívni, hogy elkötelezzék magukat a program mellett.

6.2. A családok és a partnerek érdeklődésének felkeltése és a toborzás folyamata

Mi a cél a folyamat e konkrét szakasza során?

Hozzon létre kapcsolatot és alakítson ki kötődést a kiválasztott családokkal, ismertesse meg minél alaposabban a programot a különböző szereplőkkel: magukkal az oktatási intézményekkel, a roma családokkal, a diákokkal és egyéb, szociális feladatokat ellátó személyekkel és szervezetekkel.

Ebben a szakaszban a cél annak elősegítése, hogy a családok számára hozzáférhetővé váljon a közszolgáltatás, elsősorban az oktatási intézmények, az óvodákat is beleértve.

Az első találkozás során informáljuk a családot a programról, és motiváljuk őket részvételre, valamint magyarázzuk el, milyen mértékű szerepvállalást várunk tőlük.

Az első találkozástól kezdve fontos, hogy a szakember és a kedvezményezett, azaz a családok, diákok és oktatási intézmények között bizalommal teli légkör alakuljon ki, és a résztvevők tisztában legyenek a szerepükkel.

Hogyan érjük el a kedvezményezettet?

Ez többféle módon megoldható.

A belső ajánlás a családokkal végzett egyéb beavatkozások tapasztalataira épül, melyeket a szervezeten belül más részlegek különböző programjai tártak fel, például lakhatással vagy oktatással kapcsolatban.

A közvetlen toborzás esetén a családokkal közvetlenül lépünk kapcsolatba, utcai munka során, közvetítők alkalmazásával, stb. A médiumok használata a program helyszínétől függően kivitelezhető és helyes lehet.

Külső ajánlás az, amikor a családokat más szervezetek, például oktatási intézmények, civil szervezetek, más programok vagy a szociális szolgálat küldi tovább a mi szervezeteinkhez.

Azokban az intézményekben, melyeket kiválasztottunk a programban való részvételre, érdemes, ahogy az imént kifejtettük, személyes prezentációt tartani a projektről, találkozókat, interjúkat, látogatásokat szervezni didaktikai segédanyagok használatával, hogy *meghatározzuk saját különleges szerepünket a többi közösségi erőforráshoz képest*. A cél a szükséges és alkalmas szereplők kiválasztása, így a folyamat nem egy elszigetelt program lesz, hanem sikerrel vonja be a megfelelő intézményeket és szervezeteket, és olyan hálózatot hoz létre, mely támogatja a folyamatot és amelyben minden résztvevőnek meglesz a saját, jól körülírható szerepe.

Bizonyos környezetekben hasznos, ha keresünk olyan személyeket, vagy kulcsszemélyek csoportját, akik támogatják a programot, és hirdetik alkalmasságát és hasznát. Ezek a személyek megkönnyítik a közösség vagy bizonyos családok megszólítását.

Az ebben a szakaszban legajánlatosabb módszerek és lépések, többek között: szülők által frekvenciált helyek látogatása, mint például szülői közösségek, foglalkozások stb, és a prezentációk átalakítása a célcsoport igényeinek megfelelően, mind a felhasznált anyagok, mind a tartalom tekintetében.

Ebben a szakaszban a személyes jelenléteket biztosító módszerek a célravezetőek, szervezzünk látogatásokat, találkozót, interjúkat a kedvezményezettekkel.

A követendő lépések (lásd lenti ábrát):

- Az ismertetett módszerek alkalmazásával lépünk kapcsolatba a családokkal.
- Azonosítsuk azokat az eseteket és diákokat, amelyek/akik a program követelményeinek megfelelően kedvezményezettek lehetnek.
- Csoportos beavatkozás családoknál és/vagy meghatározott családoknál, melynek célja az érzelmi kötődés és a bizalom alapuló kapcsolat létrehozása, ami segíti és motiválja a folyamat résztvevőit.

Alább a leggyakoribb problémák megoldásában segítő **fontosabb lépésekre teszünk javaslatokat.**

A családokkal kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Mutassunk érdeklődést és tiszteletet a család iránt, építsünk hidakat.

Legyenek emberek a csapatunkban, akik beszélnek a nyelvüket.

Egyértelműen határozzuk meg a kapcsolatot az állammal, és magyarázzuk el a résztvevők szerepét és felelősségét!

Kommunikálja a következő üzenetet: *"Maguk, a család döntik el, hogy véghez akarják-e ezt vinni. Az én szerepem, hogy közösen megoldást találjunk a problémáikra. Maga is, én is azt szeretném, ha a gyermekének több lehetősége lenne a jövőben".*

Az első találkozásnál nagyon fontos, hogy milyen benyomást teszünk. Fontos, hogy megbízható információforrást lássanak bennünk, és nyilvánvalóvá kell tennünk, hogy segíteni akarunk.

A bizalom kiépítése a legfontosabb. Mivel az a cél, hogy új találkozót szervezzünk a családdal, ezek a pillanatok nagy odafigyelést és munkát igényelnek.

A család és az iskola kapcsolatának megteremtésekor hatékony, ha a munkát az iskolában kezdjük a család részvételével, például olyan szövetségek bevonásával mint a Szülői munkaközösség (bulik, események), Családi Iskolák (olyan tanárok, akik tudják hogyan boldogulhatnak a gyerekekkel saját nyelvükön, interakciós pontjaikon, motiválják őket egy kis csokival, stb.).

A változásnak nagyon ellenálló családoknál a közvetlen módszer működik jobban: mediációs technikák segítségével teremtünk kapcsolatot velük az utcán, beszéljünk a szomszédoknak a programról és alkalmazzuk a hólabda-módszert.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

A család olyan közösség része, melynek társadalmi felépítése nagyban különbözik a szakemberek háttérétől.

A nyelvük is eltérhet.

A családok tarthatnak attól, hogy ellenőrzést akarunk gyakorolni fölöttük, ha a beavatkozást az állam egyéb olyan erőforrásaival azonosítják, amelyeket ellenőrzésnek tartanak. Időnként nehéz összeegyeztetni a folyamat szükséges bürokratikus elemeit és az ellenőrzés látszatának az elkerülését.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Bizonyos helyzetekben szükség lehet arra, hogy olyan személyeket vonjunk be mint a közvetítő, vagy hozzá hasonlók. Ilyen személy lehet: egy vallási vezető, egy másik család, ahol beavatkozás zajlik, egy közvetítő vagy nevelő, aki a családokkal dolgozik és jó a megítélése, stb. Személyesen kell megjelenniük, figyelniük, és érezniük kell, hogy nyugodtan tehetnek javaslatokat. Ez megkönnyíti a nem roma szakember munkáját, és közelebb hozza a családhoz.

Bizonyos helyzetekben, amikor a kapcsolat a családdal már konszolidálódik, a közvetítő visszavonulhat, és a szakemberre hagyhatja a beavatkozás végzését, mivel ő korlátozhatná vagy esetleg zavarhatná a kapcsolatot, különösen, ha a közvetítő is roma.

Ne feledjük, hogy roma szakemberek is bevonhatók, és nem csak a mediálási folyamat során, mivel roma tanárok is kialakíthatnak ilyen közeli kapcsolatokat.

Az együttműködés biztosítása a folyamat elengedhetetlen része.

Három fő kitétele van annak, hogy ezt elérjük: készséges együttműködés az elvárások és problémák megvitatására és megoldások javasolására; a család részvétele bizonyos előre egyeztetett feladatokban, melyek a folyamat részét képezik; a kis előrelépések és az azokhoz szükséges erőfeszítések nyílt elismerése.

Motiváljuk a családokat, hogy vegyenek részt az iskola életében, használják ki a lehetőségeket, találkozzanak az osztályfőnökkel és a tanárokkal, tegyék rugalmasabbá ezeket az intézményeket, így nem fogják kirekesztettnek érezni magukat.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Egyes családok elutasítják a változást. Nem tekintik fontosnak vagy szükségesnek, hogy külső segítséget kapjanak gyermekeik számára, ezért elutasítják a programot és az abban való részvételt. Máskor a család együttműködő lenne, de a gyerekek nem, a szülők pedig a gyerekekre bizzák a végső döntést.

Kezdetben a hozzáállás egyáltalán nem együttműködő. A család távolságot tart, közönyösnek tűnik, nem bízik a beavatkozásban, kevésbé motivált.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Ilyen esetekben nagyszülők vagy más családtagok vigyáznak a gyerekekre. Ajánlatos tehát az egész családot bevonni, így a munka a szülők távollétében is folytatódhat, a szakember és a gyermekekre vigyázó családtagok jelenlétében.

Keressük meg a legnagyobb tekintéllyel rendelkező családtagot, és alakítsunk ki vele kapcsolatot. Több családtag bevonásával támogatást nyerhetünk egy ilyen szituációban.

Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a folyamatból minden családtag profitál: támogatást kapnak, hogy hozzáférjenek hétköznapi erőforrásokhoz: munkaügyi, lakhatási lehetőségekhez jutnak, és az intézmény erőforrásai is rendelkezésükre állnak.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Számos okból nehéz folyamatos kapcsolatot tartani a családokkal, például ilyen a vándorlás, melyre sok család rákényszerül gazdasági vagy munkaügyi okokból.

Bizonyos esetekben nincsen támogatói hálózat a családban, mert nincsenek jelen a szülők (vándorlás, egyszülős családok, stb.), ami megnehezíti egy közbenjáróként funkcionáló kulcsfigura azonosítását.

Például: olyan esetekben, ahol a gyermekek gyermekotthonokban élnek, míg részt vesznek a programban, vagy azután, hogy visszatérnek a családba.

Más okai is lehetnek a támogatói hálózat hiányának, például olyan helyzetben, ha egy család átalakul (új egység, melynek új tagjai is közös fedél alá kerülnek a kiskorúakkal a hivatalos házasságkötés után). Egy ilyen esemény azzal jár, hogy az új családtagokkal (após/anyós, nagynénik, nagybácsik) "szerződéseket" kell létrehozni; az idősebb, tekintéllyel rendelkező családtagoknak kellene felelősséget vállalni a gyermekek oktatásáért, valójában azonban az történik, hogy a döntést a kiskorúakra vagy a párra bízják.

A családokkal és az iskolákkal kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Készítsünk egy kiváló prezentációt a projektről, hívjuk fel a figyelmet a roma közösségnek az oktatásban tapasztalható helyzetére, és használjunk minden rendelkezésünkre álló eszközt. Ha a beavatkozást más környéken vagy oktatási intézményben már elvégeztük, hasznos, ha bemutatjuk a sikert alátámasztó adatokat.

Ebben a szakaszban a következő eszközöket és módszereket használhatjuk: találkozók, megbeszélések, interjúk, prezentációk, valamint plakátok, szórólapok, internetes oldalak, képek, videók, stb.

Támogassuk az interkulturális értékeket és a sokszínűséget! Mutassuk be ezeket személyiségüket gazdagító tapasztalatként a diákoknak. Az intézményekkel folytatott munka során hangsúlyozzuk, hogy fontos a roma közösség kulturális normáinak és tulajdonságainak tiszteletben tartása, így a roma közösség sem tekint majd idegenként ezekre az intézményekre.

A meggyőzés során, és az akcióterv készítésekor használjuk a törvények, szakpolitikák, és más etnikai csoportok számára készített integrációs tervek által biztosított erőforrásokat.

Javasoljuk az iskoláknak, hogy nyissanak meg olyan tereket, ahol találkozhatnak a roma családokkal és diákokkal és üdvözölhetik őket.

Támogassuk a tanárokat (ajánlatos tanári csoportokkal dolgozni), hogy jobban megértsék a roma diákokat, iskolai nehézségeiket, és mutassák meg nekik az eredményeiket és képességeiket. Hívjuk meg a közösség vallási vezetőjét és egyéb prominens embereket, hogy támogassák a céljainkat, elsősorban a roma lányok oktatását.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Néhány közintézmény nem működik együtt, sőt egyes esetekben még az iskolák elköteleződését is nehéz biztosítani.

Az oktatási rendszer merev és nem integráló, ami tovább erősíti a szegregációt és a kirekesztést, akár az iskolákban, akár éppen a szegregált iskolák léte miatt.

A szegregáció és a kirekesztés hátráltat és elbizonytalanít. Például: egy roma csoport Spanyolországban, amely része az evangélikus egyház közösségének, úgy érzi, tartozik valahová, és motivált a részvételre. Ezzel szemben az oktatási intézményeket néhány család idegennek érzi, úgy hiszik azok az ő társadalmi-kulturális valóságukon túl helyezkednek el, és ezért nem tesznek erőfeszítéseket az integráció irányában”.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Próbáljunk néhány fiataalt kihozni a gettóból, tudatosítsuk a tanároknak a sokszínűség értékét, gazdagító hatását, amit más iskoláknak nélkülözniük kell. Az iskoláknak integrálniuk kell a gyermekeket. A cél az, hogy minden diáknak ugyanolyan lehetőségei legyenek, és ugyanolyan kompetenciákat és attitűdöket sajátíthassanak el.

Tartsunk fenn rendszeres kapcsolatot az intézménnyel és kövessük a diákok fejlődését.

Ilyen esetekben motiválni, támogatni és oktatni kell őket az interkulturális értékek és a roma közösség megértésére, valamint megfelelő eszközöket kell a kezükbe adni.

Speciális foglalkozások során számoljuk fel a tanárok előítéleteit, és tájékoztassuk őket a roma közösség kulturális mintáiról. Ne kritizáljuk őket kezdeti tudatlanságukért.

Például: *“Értsék meg, hogy tőlük soha nem járt senki középiskolába, nem is értik, hogy működik pontosan, milyen felelősséggel jár, mit jelent a tanulás, a normák... a szülők kisgyermekként kezelik a fiatalokat”.*

Használjunk pozitív modelleket: olyan roma fiatalokat, akik a környéken laknak és befejezték a középiskolát vagy egyéb tanulmányokat; vagy keressünk olyan embereket, akik utat mutathatnak a többieknek. Szervezzünk találkozót az ilyen szerepmoделlek és a családok illetve a tanárok között, így leküzdhetőek lesznek ezek az akadályok.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Bizonyos esetekben a roma fiatalok különleges oktatási intézményekben koncentrálnak a gettókon belül.

A tanároknak nincs képzettségük az interkulturális beavatkozás megvalósításához, és gyakran ellenállást tanúsítanak a programmal szemben.

Egyes oktatási intézmények alacsony elvárásokkal és negatív hozzáállással viselkednek a roma diákok és családjuk iránt. A roma családoknak is előítéleteik vannak az iskolával szemben, és lehetséges, hogy a múltban negatív élményeket szereztek.

Például: *Egy tanár kijelentheti: “Idáig egyetlen roma tanulóm sem csinált semmit az órákon, miért bajlódnék velük...”*

És fordítva: *“a fiam nem való iskolába és nincs is szüksége rá ahhoz, hogy dolgozhasson a piacon,” mondja egy roma anya.*

JAVASOLT LÉPÉSEK

Fontos, hogy kiválasszunk olyan ismérveket, melyek prioritást élveznek a projekt célkitűzésein belül, például a bukások arányának csökkentése, a roma diákok sikerességének és fejlődésének támogatása, stb.

A szakemberek szerepe az oktatási intézményekben a motiválás, a tudatosság növelése, és a képzés. A munka az intézményekre irányul, hogy rendelkezzenek a beavatkozás szükséges eszköztárával, anélkül, hogy szem elől tévesztenénk azt, hogy a közös munka az egyik legfőbb szempont.

A program által kínált "szolgáltatási/támogatási jegyzék" (tájékoztató a résztvevő családok, szakemberek, tanárok számára) mellett magyarázzuk el a családoknak az oktatási intézmények struktúráját, működési szabályait. A cél az, hogy hasznos, alapszintű tudásra tegyenek szert.

Ezekben az esetekben fontos értékelni a rendelkezésre álló forrásokat, és felmérni, hogy hasznos lenne-e bizonyos támogatást nyújtani, mint például megoldani a gyermekek utaztatását az iskolába; vagy tananyagot, ételt biztosítani számukra. Minden intézkedést esetenként külön-külön kell elbírálni a helyzet összefüggéseiben. Ezeket a költségeket nem feltétlenül magának a programnak kell állnia; ezeket külső támogatási forrásokból is lehet fedezni.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

A roma diákok rendkívül heterogén profillal rendelkeznek. Egyes esetekben iskolakerülők, vagy rendszeresen megbuknak, más iskolákban azonban előfordul, hogy nem is tekintik őket romának, mert teljesítményük az osztályátlag szintjén mozog.

Vannak tanárok, akik a munkájukat instruálásnak tekintik, és úgy gondolják, nem kell nevelniük.

A családok nem ismerik az intézmények dinamikáját és az oktatási folyamatot befolyásoló valamennyi tényezőt: az érzelmi, szervezeti, motivációs tényezőket... Nem értik, miért van szükség év közben külső segítségre, kivéve az olyan segítséget, ahol konkrét dolgokról van szó: korrepetálás, ösztöndíjakról szóló információk, segítség a regisztrációs folyamatban...

A tanulási szokások fejlesztését, az önbecsülés fontosságát, szociális készségek gyakorlását célzó tanácsadásról a családok úgy gondolják, hogy ezek nincsenek hatással a gyermek eredményére, ezért nem tekintik szükségesnek, hogy külső segítséget kapjanak ilyen tekintetben.

Bizonyos helyzetekben nehéz lehet megközelíteni az iskolát, mert vagy messze van, vagy egyáltalán nincsenek oktatási intézmények a környéken.

Vannak esetek, amikor nincs egy helyes megoldás a helyzetre, amikor a mélyszegénység és a szociális kirekesztés akadályozza a gyermeket az iskolába jutásban, hiszen nem képesek kifizetni a taneszközök, a menza, a közlekedés stb. költségeit. Ez mind hozzájárul a motiváció egyre nagyobb hiányához.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Hívjuk fel a családok figyelmét arra, hogy milyen nagy szerepet játszik gyermekeik életében az oktatás.

Segítsenek nekik megérteni, hogy az oktatás is alapvető fontosságú, amivel más szükségletekkel együtt kell foglalkozni. Ezek kiegészítő folyamatok, nem zárják ki egymást.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

A családok és a közösség vezetői tájékozottak az oktatási szükségleteket érintően, mert más alapvető, elsődlegesnek tartott szükségleteknek kell figyelembe venniük.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ Kezdeti lépésként törekedjünk arra, hogy megértsük a család helyzetét, nézőpontját, ami a kiinduló elutasító magatartást kiváltja. A cél meghatározni, nem pedig mindenáron megvédeni ezeket a kiindulópontokat úgy, hogy közben megértőek legyünk érzelmeikkel kapcsolatban, még akkor is, ha negatív a hozzáállásuk a javasolt folyamathoz vagy akár Önhöz.
- ▶ Ismerjük meg a diákok véleményét és elvárásait, motiváltságuk mértékét az általuk tapasztalt nehézségeket az iskolával és a jövőjükkel kapcsolatban.
- ▶ Találjunk olyan témákat a beszélgetésekhez, amelyek kellemesek a családok számára, és szívesen társalognak róluk. Így pozitív légkörben, nyugodtan beszélgethetünk velük, éreztetve velük, hogy támogatni szeretnénk őket.
- ▶ Alapvető fontosságú kiemelni a beavatkozás előnyeit, hangsúlyozni a feltárulkozó lehetőségek hasznát, és az oktatás hiányának hátrányait. Azt is érdemes kiemelni, hogy ez a lehetőség önként választható.
- ▶ Amikor olyan családokat hozunk példaként akik aktívan részt vesznek gyermekeik oktatásában, emeljük ki, hogy ezzel nem veszítették el identitásukat, hanem jelentős fejlődést értek el gyermekeik iskolai integrációjában. Fontos előzetesen meggyőződni arról is, hogy a család, amelyikkel dolgozunk, nagyra tartja, tiszteli a modellként felmutatott családot, mivel nézőpontunk nem feltétlenül egyezik meg a roma közösségével. Nagyon körültekintőnek kell lennünk azzal kapcsolatban, hogy miként ítélik meg a modell családot a közösségben.

- A család együttműködése sarkalatos. Ahhoz, hogy a család aktívan közreműködjön, "be kell szállniuk" a folyamatba. Abban a családban, amelyik velünk tart és elkötelezett, ideális esetben a következő jellemzőket figyelhetjük meg:⁵
- Maga a folyamat és a vele járó feladatok logikusak, érthetőek a család számára.
 - A család aktív résztvevőként tekint magára, és "vállvetve" dolgozik a szakemberrel.
 - A család úgy érzi, hogy a folyamat céljai és lépései megvitathatók, és ők is szerepet játszanak azok kialakításában.
 - A család úgy gondolja, hogy fontos komolyan venni a beavatkozást.
 - A család bízik benne, hogy képesek haladni és pozitív eredményeket elérni.

5 Escudero. V (2009) "Guía práctica para la intervención familiar". Junta de Castilla y León.

A jó gyakorlat egy példája környezet felmérésére és kapcsolatfelvételre a családdal

Az iskolai hiányzásokkal foglalkozó önkormányzati kerekasztal felhívta a figyelmet R. esetére.

A család P-ből, aki 23 éves, és nyolcéves fiából, R-ből áll. P. tinédzser korában szülte R-t. P. egyedülálló anya (a férje már nincs otthon különféle okok miatt).

P. most szüleivel és testvérével él. R. kapcsolata nagybátyjával, A-val kiváló. A. és ő sokat játszanak együtt. A-nak szakmunkás végzettsége van és egy autóműhelyben dolgozik szerelőként. Munkahelye bizonytalan, de szerencsésnek tartja magát a jelenlegi helyzetéhez képest.

Egy nagyváros külvárosi részén fekvő szociális lakásba helyezték el a családot, a telepek felszámolását célzó program eredményeként. P. fia P. testvérével, A-val, lakik egy szobában. Nincs a lakásban megfelelő hely házi feladat írásra, amikor R. egyáltalán megírja leckét, akkor is a nappaliban, a tévé mellett teszi.

A szakember bejárja a környéket mielőtt a családot meglátogatná, és informálódik a közösség jellemzőiről a közösségi forrásoknál rendelkezésre álló adatokból. Az információt a következő közösségi forrásokból gyűjti be: szociális intézmények, egészségközpont és egyéb, a környéken működő intézmények. A környék nagyon leromlott állapotban van, és sok erőforrás hiányzik.

A szakember a környék több fontos személyével és intézményével lép kapcsolatba: szervezetekkel, szociális hálózatokkal, egyéb közigazgatási intézménnyel és magánszeméllyel stb.

Az egészségközpont és a szociális szolgálat központja másik városrészben található, egy messze eső kerületben. Több szervezet működik azonban a környéken: az egyik a bevándorló lakosság integrációját segíti elő, a másik a roma lakosságot segíti.

Van egy park va környéken; R. gyakran ide jár játszani. Alig van ideje megírni a házi feladatot, mert mindig sokáig a parkban marad focizni.

P. feladata, hogy szüleinek segítsen a piacon. Ez bizonytalan alkalmi munka, és nem hoz nagy bevételt. Ösztöndíjat kapott gyermeke iskoláztatására és étkeztetésére.

R. osztályfőnöke jelzi P-nek, hogy gyermeke okos és odafigyel az általános iskolai órákon, de gyakran lóg az óráról, és ez befolyásolja iskolai teljesítményét. R. kedvenc tevékenysége, hogy nagybátyjának segít lerobbant motorbicikliket megjavítani.

A szakember először egy kávézóban találkozik P-vel. A beszélgetés középpontjában P. mindennapi élete, anyagi gondjai, a munkakeresés nehézségei, a szülőkkel való együttélés problémái stb. áll. Az első beszélgetés alkalmával nem említik R. iskolai nehézségeit.

Megbeszélnek egy második találkozót, ez alkalommal P. otthonában, hogy a szakember találkozhasson R-rel és a család többi tagjával.

Érkezéskor készítünk egy "családi portrét", és feljegyezzük az interjú alkalmával tapasztalt kezdeti viszonyrendszert.

A család bizalmatlannak tűnik a korábbi tapasztalatok és az oktatási intézménnyel jelenleg is fennálló nézeteltérések miatt. Az anya több dologgal is mentegetőzik gyermeke hiányzásai miatt: fáradt volt, fájt a feje, vagy csak nem volt kedve iskolába menni.

P. megengedi hogy R. otthon maradjon, mert szomorú, ha letörtnek látja fiát, mert úgy gondolja, hogy R. sokat szenvedett apja rossz bánásmódja miatt, mert szereti őt és meg akarja védeni. Ezenkívül úgy gondolja, hogy R., a nagybátyjához hasonlóan kitanulhatja a szerelő szakmát, és el fog tudni helyezkedni. P. azt gondolja, hogy az iskola semmi olyat nem tanít fiának, ami később az életben segítené őt.

Figyelmeztetések és kerülendő eljárások!

- ▶ **Ne mondjunk tiszteletlenül ítéletet a családról, az oktatási intézményről, az oktatókról vagy a tanárokról, és mindig legitimáljuk viselkedésüket. Például ne mondjuk egy oktatónak: "az a helyzet, hogy semmit sem tud a roma családokról; azért előítéletes a diákkal szemben, mert ehhez a közösséghez tartozik".**
- ▶ **Kerüljük a roma családok rideg, irányító vagy erőszakosnak ható megközelítését. Ne használjunk negatív kommunikációt, vagy túlzottan szakmai nyelvet, ami érthetetlen lehet a család számára. Néha olyan szakkifejezéseket használunk szakemberekként, amikhez hozzászoktunk: "a diák tanulmányi előmentele, oktatási normalizálás stb." és elfeledjük, hogy a családok nem ismerik ennyire az oktatási rendszert.**
- ▶ **Ne használjunk kényszerítő eszközöket, ne mondjuk, hogy mit kell csinálni, ahelyett, hogy elősegítenénk a megalapozott döntéshozatalt, amit nyomásgyakorlás nélkül érünk el. De tartuk szem előtt, hogy az iskola kötelező, és ebből a szempontból vigyáznunk kell a törvényt betartására.**
- ▶ **Azokban az esetekben is kerüljük az autoriter jellegű vagy indulatos reakciókat, amikor a család egyáltalán nem hajlandó együttműködni.**

A beavatkozás megismertetése és első találkozás a családokkal

Kezdeti kapcsolat

- Oktatási intézmények: óvoda, bölcsőde, általános- és középiskola stb.
- Más, családokat segítő intézmények szolgálatai
- Romákkal dolgozó szervezetek és intézmények
- Önkormányzati források: szociális szolgálatok, egészségügyi szervezetek és más képzési helyek...
- Egyéb források, Spanyolországban például vannak közösség-szervező intézmények, mint az iskolai hiányzásokkal foglalkozó kerekasztal, vagy a társadalmi kirekesztéssel fenyegetett fiatalokat védő szervezet.

A beavatkozásra fogékony diákok és családok felkutatása

Csoport beavatkozás családoknál és/vagy meghatározott családoknál a következő céllal:

Érzelmi kötődés, bizalmi viszony kialakítása, amely segíti és megalapozza a beavatkozást, és így a változást.

Sikeresen bevonzza a családokat

Nem

Igen

Tanácsos-e egy személyre szabott beavatkozás a családdal?

Igen

Nem

Az eset kezdeti értékelése

Csoportos beavatkozás roma családoknál

6.3. Köttödés kialakítása

Ez a szakasz a család és a programban dolgozó szakember közötti kapcsolatot írja le.

Mire törekedjünk a folyamat e lépésénél?

- Értjük el, hogy a család jogosnak tartsa a beavatkozást, és elfogadjon minket, mint szakembereket.
- Kezdjük el bizalmon alapuló kapcsolatot, és pozitív munka légkört kialakítani a kezdeti formális bemutatkozásokra építve.
- Figyelmesen hallgassuk meg a család igényeit: az elvárásaikat és nehézségeiket; eközben alakítsunk ki tiszteleten, empátián és kölcsönös elfogadáson alapuló kapcsolatot a család és a szakember között.
- Határozzuk meg szerepünket, és az igényeket a program nyújtotta lehetőségekhez szabva fogalmazzuk meg.
- Segítsünk megérteni a "szülők felelőségét": a családnak kötelessége iskolába járatni gyermekeit.
- Úgy motiváljuk az oktatási intézményeket, hogy azzal előmozdítsuk a tanárok részvételét, különösen az osztályfőnököket és a pályaaorientációs tanácsadókat, felkészítve őket roma családok fogadására, és elősegítve a kapcsolattartást oktatási intézményekkel. Biztassuk őket olyan tevékenységekre, melyek részvételre motiválják a roma családokat és diákokat, ilyenek például a bemutató előadások, a nyitott tevékenységek.
- Alapozzunk meg egy "munkaszövetséget" a család és a szakemberek csapata között.

A beavatkozás e szakaszában többféle tevékenység, eszköz és módszer áll rendelkezésünkre: összejövetelek, interjúk, segítség- és tanácsadás, bemutató rendezvény szervezése a szülőknek, szülői közösségek és szervezetek létrehozása, képzőműhelyek, tevékenységek szervezése szülőkkel, írás-olvasás tanítás felnőtteknek, más források támogatása stb.

A tanárok és az osztályfőnökök részére érdemes szemináriumok, műhelyek és gyűlések szervezését megfontolni, egyéni támogatást nyújtani az osztályfőnököknek stb., képzéseket szervezni olyan szülőknek, akiknek gyermekei szegregált iskolákból jönnek, írás-olvasás programokat szervezni felnőtteknek, támogatást nyújtani a szülőknek adminisztrációs eljárásokban, kapcsolatot tartani más intézményekkel.

Alább található a **főbb javasolt lépések** listája, amelyek segítségével e fázis leggyakoribb problémáival megküzdhetünk.

Családokkal kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Bizonyos programok kötelező jellege motiválóan hathat, lehetőségé válhat a család számára. Ezek segíthetnek összehozni a családot, és elkötelezni őket, még ha egy kis "zsarolással" járnak is.

Például: *Egy másik szakember nyomást gyakorolhat az iskolakerüléssel kapcsolatban arra készítve őket, hogy küldjék gyermeküket iskolába, különben panaszt fognak tenni. Ilyenkor fontos "kideríteni" ezt a helyzetet, és megértéssel kell reagálni a családra nehezedő nyomással kapcsolatban, és meg kell próbálni elmondani saját ismereteinket a helyzetről, igazolni és elmagyarázni, a hiányzásokkal kapcsolatos reakciókat, azok motivációját, és az iskolából való lemorzsolódás hátrányos következményeit.* Fontos, hogy nyíltak legyünk ezekkel az információkkal kapcsolatban, hogy ne legyen a családnak az az érzése, hogy ez egy "összeesküvés".

Először is fontos, hogy alkalmazkodjunk napirendjükhöz, és elfogadjuk időbeosztásukat anélkül hogy belegázolnánk életükbe (*ne keressük őket munkahelyükön*).

Kössünk *munkaszövetséget* a családdal, ami maga után vonja, hogy velünk tartanak a beavatkozás folyamatában. Ez egy érzelmi kapcsolat, és fontos az érzés, hogy a családdal közös a célunk.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A családokra gyakorolt nyomás, hogy részt vegyenek a programban, alááshatja annak állítólagos önkéntes jellegét.

Így például bizonyos roma családok "szociális támogatást", vagy valamilyen juttatást kapnak az államtól, aminek feltétele, hogy eleget tegyenek bizonyos kötelezettségeknek vagy megállapodásnak, mint például rendszeresen képzésre járni, vagy iskoláztatni gyermekeiket bár a törvény szerint abban a korban vannak, amikor még kötelező iskolába járni.

Elképzeltető, hogy bizonyos roma családoknak nincs elég ideje részt venni a javasolt beavatkozási tevékenységeken, lehet, hogy a munkahelyi túlterhelés és/vagy –bizonytalanság miatt stb. Ez ahhoz vezethet, hogy a család elfogadja beavatkozást, de nem mutatnak elkötelezettséget.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Úgy dolgozzunk a családdal, hogy ne sértsük meg a gyermekeikkel szembeni normáikat és határokat.

Tudassuk a családokkal, hogy ők azok, akiknek felelősséget kell vállalni.

Például mondjuk nekik azt, hogy "A gyermek egyelőre gyermek, és Önök azok, akiknek be kell avatkozni, és harcolni kell a jövőjükért".

Segítsük elő, hogy internalizálják a kis előrelépéseket és eredményeket, vagyis azokat a körülményeket, amelyekre a családoknak szüksége van, hogy érzékeljék a változásokat. Segítsük elő, hogy ezeket saját érdemükként, saját erőfeszítéseik eredményeként fogják fel.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A család hárítja a felelősséget és nem kontrollálja a gyermeket. Így érvelnek például: "Mit tehetek, ha egyszer a gyerek nem akar tanulni?" Esetenként a roma fiataloknak nagy mozgásterük van, saját döntéseket hozhatnak, és ha nem akarnak iskolába menni, akkor nem mennek. Még akkor sem, ha a család szeretné, hogy menjenek. A döntés joga a gyerek kezében van, és a szülőknek nincs tekintélye. Sok roma család hagyja, hogy gyermekeik azt csináljanak, amit akarnak, helytelenül azt gondolva, hogy ez a szeretet kimutatásának egy módja.

A családok irányítása külső: nem tudják kontrollálni a helyzetet. Nem tőlük függ, hanem attól, aminek híján vannak: a környezet nehézségeitől (források hiánya, anyagi gondok, rossz lakhatási körülmények stb.); ezért képtelenek érzik magukat, hogy megváltoztassák a helyzetet.

Például: *"Ma piacra kell mennem, mit tehetnék a gyermekemmel? Nem tudom elvinni őt az iskolába! Hogyan tudnám ezt megoldani? Nincs senkim, aki gondoskodna róla".* (Az elvesztett "családi segítség" hamis mítosza).

A családdal és az iskolával kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Alapvető fontosságú elfogadni a korlátokat, nézeteléréseket és az ellenállást, amik a nézőpontok különbözőzése miatt keletkeznek, döntő fontosságú megérteni, hogy a család milyen okok miatt nem járhatja iskolába a gyermekeit. Azt is javasoljuk, hogy biztassák a családot, hogy közösen, egy egységként, kritikai szemlélettel gondolják át, hogy mik lehetnek azok a kulturális elemek, amelyek akadályozhatják a motivációt az iskolába járással kapcsolatban.

Ha külön problémaként jelentkezik, figyeljünk oda a lányok iskolával és munkával kapcsolatos helyzetére. Vegyük figyelembe a szülők elvárásait, és tudatosítsuk bennük annak jelentőségét, hogy lányukat iskolába járásra, a tanulás folytatására késztessek.

Segítsünk a családoknak szembenézni a környezeti nyomással, amellett érvelve, hogy a végzettség fontos munkakereséskor. Az, hogy gyermekük járt például középiskolába, vagy elvégezte az egyetemet segíthet a közösségen belüli tekintély kialakításában. Ebben az értelemben fontos az azonnaliság fogalmán dolgozni, vagyis, hogy inkább hosszútávon gondolkodjanak, s ne rövidtávon.

Hívjuk fel a család figyelmét arra, hogy az oktatás összeegyeztethető az identitással, és arra is, hogy gyermekeik nem veszítik el mélyen gyökerező identitásukat. Ez is egy fontos stratégiai alapelv. A roma etnikai csoport tagjának lenni értéket jelent, nem korlátokat. Ilyenkor mutassunk be pozitív példákat a roma közösségből, akik tanultak, és most dolgoznak, és ezzel nem veszítették el a roma identitásukat.

Javasoljuk, hogy hozzon létre közösségeket a környékbeli vagy más iskolába járó roma gyermekek köreiből, és szorgalmazzon diák összejöveteleket. Lehet gyűléseket szervezni roma diákcsoportokkal, hogy a diákok megoszthassák egymással iskolai élményeiket, így alternatívákat kereshetnek a felmerülő nehézségekre, és a csoport erőt adhat.

Emellett fontos figyelmet fordítani a korcsoportok környékbeli tagjaira, és őket is motiválni, hogy a családok és a fiatalok minden közegben találjanak támogatókat.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A család az iskolát kockázati tényezőnek tartja: olyan dolognak, amitől *“elveszíthetik roma identitásukat, és olyanokká válnak, mint a többiek”* és azt a célt szolgálja, hogy irányítsák gyermekeiket, ezért válnak még ellenállóbakká a változással szemben. Néha megalapozatlan és túlzott veszélyeket vélnek látni, ezeket kételyeket el kell oszlatni.

Egy anya a következőket osztja meg: *“C. nem “roma, de nem is nem-roma”. Azóta, hogy befejezte az iskolát, és elkezdett dolgozni, úgy öltözik, és úgy viselkedik, mint a nem roma kollégái. Nem akarom, hogy az én lányom ilyen legyen. Még a végén egy nem roma férfifhoz fog hozzámenni... így veszítjük el kultúránkat, ti nem romák ezt nem érthetitek meg. Ez a lány többet veszített az iskolában, mint amennyit nyert. Elveszítette az esélyt, hogy megházasodjon, és kapcsolata egy nem romával eltávolította őt a közösségtől. Ha az unokatestvérével maradt volna, és nem csak a nem roma gyerekekkel lett volna...”*

A roma gyerekek a közösségbe nehezen fogadják el azokat a nem romákat, akik iskolába járnak. Előfordul, hogy eltúlozzák az iskola negatív megítélését és ezért akár *“kifigurázhatják”* őket.

A roma közösség tagjai olyan identitást tulajdonítanak az iskolába járó tinédzsereknek, ami negatív sztereotípiát, egy pejoratív kép, és ez visszautasításhoz vezet bizonyos tinédzserek között (a könyvmoly, a Harry Potter, a gyík stb.) Bizonyos esetekben maga a közösség alakítja ki ezt a modellt.

Ezenkívül egyes esetekben jelentős eltérés van az iskola fontosságáról szóló, politikailag korrektnek ítélt diskurzus és a valóság között. A szomszédoktól, nagyszülőktől, nagynéniktől, nagybácsiktól stb. jövő közösségi nyomás, előnyben részesítheti, vagy növelheti az oktatás iránti érdektelenséget.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Alakítsuk úgy a helyzetet, hogy emlékeztethessük őket, hogy a felelősség a gyermekről gondoskodó felnőtteké, és nem a kiskorúaké.

Úgy próbáljunk meg segíteni a családoknak megérteni a tanulás fontosságát, hogy fedjük fel elvárásaikat, igényeiket és kötelezettségeiket, kifejezetten a lányok esetében.

Mondjuk nekik például ezt: *“Lehet, hogy a tanárok hibáznak, és nincs mindig igazuk, de képzeljék csak magukat a helyükbe. Értsék meg, hogy a tanárok jóra törekednek, és meg kell felelniük bizonyos szabályoknak”.*

A tanárok személyesen elmehetnek a falvakba, hogy beszéljenek a szülőkkel. Fontos, hogy bevonjuk az oktatási intézményt, az iskolát az ügybe. Mérjük fel, hogy meg van-e a lehetőség arra, hogy néhány étkezést biztosítsunk a gyermekeknek.

Keressünk támogatást más szervezeteknél, lehet, hogy hasznos segítséget tudnak nyújtani.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Gyakran előfordul, hogy a szülők a gyermek mellett állnak ki egy-egy iskolai incidens esetében... Például a gyermek rosszul viselkedik: *“Csak azért szálltak rá, mert roma!”*

Bizonyos helyzetekben már az oktatási intézménybe való bejutás is nehézséget jelent: vagy a fizikai távolság miatt, vagy, mert anyagi gondok miatt nem tudják kifizetni a tankönyveket, az étkeztetést stb.

Azt korábban már említettük, hogy szükséges kiemelni, hogy a beavatkozás közös felelősség. Fontos lefektetni, hogy melyik fél miért felelős: mi a család és mi a szakember feladata. Nyíltan és őszintén mondjuk meg, hogy mit jelent a program, mi is az valójában, mik a céljai és korlátai, kik fognak beavatkozni stb. Így a család nem fogja azt gondolni, hogy sarokba szorítják vagy manipulálják őket. Fontos összefüggéseiben elmagyarázni a beavatkozást a következő kulcstényezőkkel:

- Miért van Ön itt?
- Mik a feladataink és korlátaink, azaz mik a feladataink a szakmai akció keretein belül?
- Mit várhatnak, és mit nem várhatnak el a beavatkozástól?
- Kötelező-e az utasításokat vagy a velük kötött egyezségeket betartani? Önkéntes alapon fogadhatják-e meg a közösen kialakított javaslatokat/tanácsokat, és van-e következménye annak, ha nem fogadják meg azokat?
- Ki felel a folyamatért, és milyen mértékben?
- Jegyezzünk fel ajánlásokat a családok megközelítéséhez, és készítsünk vázlatot az első diák- és család-interjúkhoz.

Milyen helyiségben érdemes a családdal konzultálni, hogy hatékonyabban kialakíthassuk a kötődést?

Fontos olyan teret találni, amely semleges és nyugodt, tartsuk tiszteletben a családok preferenciáit, ha megmondják, hol érzik magukat kényelmesen.

Minden térnek megvan a maga előnye és hátránya, ezért érdemes váltogatni. Egy adott tér nem jobb vagy rosszabb egy másik térnél: a különböző tereknek megvan a maguk ideje és mások a bennük rejlő lehetőségek. Meghatározó tényező az, hogy a családdal folytatott kommunikáció tere legyen elég kényelmes és meleg, hogy ez ne befolyásolja vagy gátolja a kapcsolatot szakemberek csapata és a családok között. Garantálni kell a beszélgetés bizalmasságát.

Nézzük meg egyesével azoknak a tereknek az előnyeit és hátrányait, ahol találkozót lehet tartani!

 IDEÁLIS HELYEK AZ ELSŐ TALÁLKOZÁSHOZ	 ELŐNYÖK	 HÁTRÁNYOK
<p>Interjúk munkahelyünk épületében. (Nem azonos az oktatási intézménnyel)</p>	<p>Általában jó ötlet, mivel semleges hely, nem hozza a szakembert összefüggésbe az oktatási intézménnyel. Így könnyen tekinthetnek a szakemberre, mint olyan támogatóra, aki az ő oldalukra fog állni.</p> <p>Hatásos, ha családok megfigyelhetik, hogyan dolgozik az intézmény a gyermekekkel.</p> <p>A helyszínen rendelkezésre áll a családnak megmutatható program dokumentáció.</p> <p>Biztosítsunk kellemes fogadóteret.</p>	<p>A családoknak el kell jutniuk oda.</p> <p>A hely ismeretlennek, hidegnek vagy túl formálisnak tűnhet számukra. Nem biztos, hogy elég közvetlennek, bensőségesnek bizonyul.</p> <p>Ha az első interjú nem a terv szerint megy, a családok úgy érezhetik, hogy idegen terepen járnak, hogy nem kapnak majd megfelelő válaszokat, és más korábbi hasonló tapasztalataiból kiindulva kötelezettségként foghatják fel az egészet.</p> <p>Az is elképzelhető, hogy a családnak korábban problémája volt az intézmény egy másik szakemberével, lehet, hogy konfrontálódtak a szervezet egy programja kapcsán.</p> <p>Úgy is érzékelhetik, hogy a szakemberek csak egy "szerepet játszanak" a sok közül. A roma családokkal felvett szerepünk sokszor összeegyeztethetetlen az intézmény más látogatóival kialakított szerepekkel.</p>

IDEÁLIS HELYEK AZ ELSŐ TALÁLKOZÁSHOZ

ELŐNYÖK

HÁTRÁNYOK

Látogatás az oktatási intézményben

Ismerős környezet mind a diák, mind a család számára.

Ez az első kapcsolat az intézmény és a család között.

A család elkötelezettebbé válhat a program mellett.

Közelebb hozza egymáshoz a családokat és az oktatási intézményeket.

Jobban hangsúlyozza a program oktatási jellegének fontosságát.

Ha az oktatási intézménybe megyünk, az felhatalmazást ad a szakembereknek, mert bizonyítja, hogy ténylegesen részt vállalunk, és hogy komoly, meghatározott beleszólásunk van az oktatási intézmények döntéseibe.

A család úgy értelmezheti a helyzetet, hogy a az oktatási intézmény oldalán állunk.

A családok felügyeleti intézkedésként is felfoghatják a beavatkozást.

Ez külső helyszínnek számít a család számára, és visszautasíthatják "bizonyos félelmek" miatt.

Kivételes esetekben, egyes családoknál csak a közép- és nem a rövidtávú célok elérésében segíthet.

Interjú az osztályfőnökkel

Ő személyesen, közelebről ismeri a diákot, és járatos az oktatás folyamatában.

Jobban tisztában van a szükségleteivel.

Lehetőséget nyújt valódi mediációra, és nem a "menj, és mondd el nekik" hatását kelti.

Lehetőség nyílik arra, hogy az iskola megismerje a szervezet vezetését, és így egyszerűbbé válnak a tanár elkövetkező látogatásai a szervezetnél.

Segít az osztályfőnökkel bizalmi kapcsolatokat kiépíteni, találkozhatnak a szervezet további szakembereivel, akik más programokat koordinálnak.

Megerősíti, hogy a szervezet programjai komolyak és precízek. (inkább ez érthetőbb: jól előkészítettek).

Bizonyos családok tisztelettel tekintenek az osztályfőnökre.

A diákok tudatában lesznek annak, hogy ténylegesen érdekeltek vagyunk az ügyben, mivel látják, hogy az osztályfőnökükkel együtt dolgozunk.

Túlságosan formális.

Ha volt korábban konfliktus, vagy rosszak a tapasztalatok, akkor előbb más tevékenységeket szükséges kezdeményezni, hogy helyrehozzuk ezt a kapcsolatot.

Úgy értelmezhetik, hogy az oktatási intézmény oldalán állunk.

IDEÁLIS HELYEK AZ ELSŐ TALÁLKOZÁSHOZ

Látogatás a család otthonában

ELŐNYÖK

Bizalmi kötődést alakít ki, mivel a találkozás saját terükben történik. Ezért otthonosan, biztonságban érzik magukat.

Ha tágabb értelemben foglalkozunk oktatási, nevelési témákkal, miközben a többi testvér is hallja, és iskolai ügyekről beszélünk normális, befogadó módon "másokkal", akik nem családtagok, az hangsúlyozza törődésünket.

HÁTRÁNYOK

Hasznos lehet megismerni az otthont, ha lehetséges, de csak akkor, ha a család ezt felajánlja.

Vannak szakemberek, akik szerint az első látogatásoknak a család otthonában kell megtörténni, mivel a legtöbb család nem fog elmenni máshova. Ez a helyzet idővel változik majd, ahogy erősödik a kapcsolat. Másrészt vannak szakemberek, akik szerint ha egyből az otthonban teszünk látogatást, az betolakodás lehet. Semmi esetre se erőltessük a látogatást.

Az első látogatás legyen félig strukturált, és nem szabad másra törekednünk, mint, ami a célunk: hogy megértsék a projektet, amelyet ismertetünk...

Azok a családok, amelyeket szociális szolgálatok, gyermekvédelmi csoportok is követnek, összekeverhetik a különböző szervezetek célkitűzéseit...

Ha testvérek is jelen vannak, a megjegyzések, a burkolt vagy nyílt összehasonlítások érzelmileg hathatnak a többi testvére is...

A család saját ritmusa megtörheti az interjú menetét. Például:
látogatásunkkor egyes családok tagjai folytatják megszokott tevékenységüket az interjú alatt, ezért több alkalommal félbe is szakíthatnak minket. A félbeszakítás maga azonban kulcsot adhat ahhoz, hogy hogyan viselkedjünk.

IDEÁLIS HELYEK AZ ELSŐ TALÁLKOZÁSHOZ

ELŐNYÖK

HÁTRÁNYOK

Informális találkozások semleges helyeken, mint például interjúk nyitott helyszíneken (parkban, reggeli egy kávézóban, egy környékbeli találkozóhelyen stb.).

Mellőzi a formalitást.
Nincs irodai "fenyegetés" nem kelt olyan érzést, hogy azt hihetnék, minden kötelező.

Hozzájuk közel álló, alkalmazkodó személyként tekintenek ránk, például fontos, hogy egyszer-egyszer kiléphessenek az utcára, hogy tisztázzanak valamit a nagyapával.

A diákok pozitív tulajdonságként értékelik a szakember képességét, hogy alkalmazkodik a pillanatnyi helyzethez.

A gyorsaság és közvetlenség érzését kelti, a kérdések tehát nem tűnnek annyira komolynak vagy súlyosnak.

Számos zavaró körülmény lehet, ami eltereli a beszélgetést.

Hiányozhat a bensőségesség, ami bizonyos témák megbeszéléséhez kell.

Úgy érezhetik, hogy a szakember nem professzionális, és a kapcsolatot összekeverhetik egy barátsággal, ezért az üzenet veszíthet intenzitásából és fontosságából.

Azt érezhetik, hogy nem vagyunk elég szakszerűek, bár csökkenthetjük ezt a kockázatot azzal, hogy ha még semlegesebb helyeket választunk.

Például: Ha a hely túl kicsi, pletykák indulhatnak el a szomszédok, ismerősök körében. Így elveszítjük a bensőségességet, és ez kényelmetlenné válhat.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ Találjuk meg az ideális közbenjárót a családban. Lehet, hogy ez a személy nem az apa vagy anya. Ha úgy a megfelelő, vonjunk be több családtagot is, például nagyszülőket, nagybácsikat, nagynéniket, unokatestvéreket, egy idősebb testvért stb. Fontos óvatosságnak lennünk ezen a ponton, hogy ne hatalmazzunk fel más családtagokat jobban, mint a szülőket. Érdeklünkben állhat például, hogy egy nagyapát bevonjunk, hogy unokájával kapcsolatban bizonyos dolgokat elintézzon, de fontos, hogy tiszteletben tartsuk a szülők kulcsszerepét, úgy, hogy az ő "felelősségük" nagyobb súlyú legyen. Ezt minden családtagnak érezni kell.
- ▶ Garantáljuk, hogy a gyűjtött információkat és adatokat bizalmasan fogjuk kezelni.
- ▶ Olyan tevékenységeket kezdeményezzünk, amelyek a családokat és a diákokat motiválják (motivációs interjúk, látogatások stb.).

- ▶ Folyamatosan tartjuk a kapcsolatot a szakértő csoportokkal, akik részt vesznek az szükségletek/igények elemzésében, a program megismertetésében és az első találkozásokban.
- ▶ Támogassuk az eltérő vélemény megfogalmazásának képességét, és adjunk erőt, ahhoz, hogy a környezetből jövő nyomással meg tudjanak küzdeni, hogy például a lányok ne essenek ki az oktatási rendszerből, és képesek legyenek ehhez hasonlókat mondani például a nagyszüleiknek: *“Nem értek egyet”. “Más véleményen vagyok”. “Ha egy lány otthagyja az iskolát, az káros számára, nem jó neki”.*
- ▶ Hívjuk fel a roma családok figyelmét arra, hogy az iskolával kapcsolatos kihívásaik nem sokban különböznek általában a családok problémáitól. Néhány esetben meg kell értenie a roma családoknak, hogy azok a nehézségek, amelyekkel a többségi társadalomnak kell szembenéznie, hasonlóak saját nehézségeikhez. (A fenti megállapítás a körülményektől és a környezettől függ az egyes országokban.)

Például: “A gyermekeid romák, de ugyanabban a helyzetben vannak, mint a többi gyermek, és ugyanabban a társadalomban kell élniük. Romák, de ugyanabban a városban, ugyanabban az országban laknak, és ugyanúgy európaiak...”

- ▶ Az információ hangsúlyosabb, ha az üzenet hordozója tekintélyes, és hitelesebb személy. Az üzenet hordozója legyen tehát megbízható, így a javára tudja fordítani a képzettségével járó presztízst és a hallgatóság közelségét. Azokban az esetekben az üzeneteket jobban elfogadják, és kevesebb ellenállással találkozunk, ha “hírnök” azonos (kor)csoportból való, vagy olyan kedvezményezett, akik már elkötelezettek.

A változás előidézésének, és a nehézségek leküzdésének néhány kulcsfontosságú ismérve:⁶

1. Készüljünk fel az akadályokra és a problémákra.
2. Győződjünk meg róla, hogy pozitív megerősítést adunk az előrejutás, a fejlődés kapcsán.
3. Ismerjük fel az ellenállás jellegét, és nyújtsunk megfelelő segítséget.
4. Fontoljuk meg a folyamat leállítását is, mint lehetséges választást.
5. A rövidtávú eredményeket és hasznot helyezzük a figyelem középpontjába.
6. Tiszta, érthető nyelvezetet használva beszéljünk a családokkal.

⁶ Costa, M. and López, E. “Educación para la salud: Guía práctica para promover estilos de vida saludables”. Pirámide. Pp. 304-305.

A jó gyakorlat egy példája a családdal történő pozitív kötődés kialakítására

A kapcsolat XX családdal úgy kezdődik, hogy az oktatási intézmény felhívja a figyelmet C. lány gyenge iskolai teljesítményére. C. 14 éves, és a kötelező középiskolai oktatás második évében van. Az első évben megbukott, ebben a félévben négy tárgyból bukott meg. Tanára kapcsolatba lép egy egyesülettel, akik tőlünk kérnek segítséget és támogatást a diáknak a tanulásban, mert úgy gondolják, hogy a lány egy kis ösztönzéssel és családi támogatással teljesen alkalmas a középiskola elvégzésére.

Telefonon találkozót egyeztetünk estére az intézmény irodájába. T.az anya egyedül érkezik.

A beszélgetést napi ügyek iránt érdeklődve kezdjük. Megkérdezzük például, hogy hány gyermeke van, könnyen idetalált-e a központba, kényelemben érzi-e magát, kér-e kávét vagy üdítőt, stb.

Ezután megkérdezzük, hogy van-e valamilyen igénye vagy aggodalma C-vel kapcsolatban, és próbáljuk elérni, hogy azt érezze megértjük.

Érdeklődést mutatunk a központban szerzett tapasztalatai és lánya tanulmányai iránt. Megkérdezzük: "Mikor szerzett a lánya jobb jegyeket: tavaly vagy idén? Mit tud lányai iskolai élményeiről? Mi az, amit nem tud lánya iskolábajárásáról, és úgy érzi szeretné vagy kellene tudni? Mit tett korábban, hogy segítsen lányának az iskolai problémák megoldásában? Mit rontott el, mit csinált jól? Meg tudtak egyezni, és tudtak együtt dolgozni?"

Továbbá tényeket szeretnénk megtudni arról, hogy mit tettek, azért hogy a gyermekeiket segítsék az iskolában. Például: milyen különórákra íratják be a gyermeket, mondjuk focira? Hányszor volt az iskolában, hogy beszéljen az osztályfőnökkel?

Ezután érthetően elmagyarázzuk, hogy miért hívtuk be, mi a mi szerepünk, illetve mit tudunk felajánlani neki.

T. védekezően viselkedik, és negatív elvárásokat fogalmaz meg: "a gyermekem nem jó az iskolában, egyszerűen nem neki való, és nem hiszem, hogy bármit is elérnének, mert a tanárok rászálltak a roma származása miatt. Ezenkívül nagyon egyedül érzi magát az iskolában, mert rajta kívül nincsenek roma gyerekek az osztályában".

Megpróbáljuk a negatív gondolait pozitívvá átfogalmazni:

"Ne féljen! Nem lesz gyermeke egyedül az iskolában, még ha nincs is több roma diák az osztályában, a B osztályban van roma diák. Az normális, hogy C. így érzi magát, de mi nők, tudjuk, hogyan kell az ilyen helyzeteken felülkerekedni.

Nyugodt lehet, és teljesen megbízhat a szakemberekben, akik velük dolgoznak. Erre nap mint nap látunk élő példát az oktatási intézményekben, más roma srácokkal és lányokkal történő kapcsolattartásunkkor. Itt van F. például. Szülei támogatták őt a tanulásban, és már a középiskola második évében van". (F. C. unokatestvére).

Sok roma fiatal 16 éves korában otthagyja a középiskolát érettségi és diploma nélkül, de egyre több roma diákot látni, aki befejezi a középiskolát, szakképzésen folytatja tanulmányait, és az egyetemeken is látunk roma diákokat.

C-nek van ideje, hogy újrafogalmazza a jövőjét, és mi alternatívákat tudunk felmutatni neki. Hiszünk benne, és ha közösen együtt dolgozunk, sikeresek leszünk. C-nek jó érzés lehet iskolába járni, és be tudja fejezni a kötelező középiskolai képzést.

T., az anyuka, így válaszol: Még ha C. tanul is, munka akkor sincs.

Válasz: "Igaz, hogy nincs munka. De képzelje magát egy üzletasszony helyébe, akinek van egy ruhaboltja és segítség kell neki. Kit venne fel, azt a gyereket, akinek nincs középiskolai végzettsége, vagy azt, akinek van?"

T válasza: "Azt a gyereket venném fel, aki tanult, mert így nem csak árulni tud, hanem más feladatokat is el tud végezni".

Szakember: "Ezért amikor válság van, azok, akik nem tanultak rosszabb helyzetben vannak, nem gondolja?"

Ezután úgy alakítjuk ki az elkötelezettséget a segítségadás mellett, hogy ne kényszerítésként érzékelje: "Megpróbálunk beszélni az iskolával, hátha C. átmehet a másik osztályba, hogy együtt lehessen J-vel, aki szintén roma. Egyetért?"

"Ezenkívül korrepetálásra fogjuk beíratni C-t, hogy könnyebben átmenjen matematikából és angolból, de szükségünk van Önökre, a családra. Menjenek el az osztályfőnöki fogadóórákra, amikor hívják Önöket, és dolgozzunk együtt, hogy kitűzhessünk azokat kis célokat, amiket havonta el tudunk érni. Egyetért? Így C. valószínűleg sikeresen be tudja fejezni a középiskolát, ahogy az unokatestvére, F. is".

Figyelmeztetések és kerülendő eljárások!

- ▶ Kerüljük a roma fiatalok problémásként, vagy az iskolából könnyebben kibukó diákként történő besorolását. Ez a megbélyegzettség érzéséhez vezethet, ami pedig egy "önbeteljesítő jóslat". Például: *a tanár véleményének és ítéletének megerősítése: "...hát ő roma ...mindenki tudja, hogy ez mit jelent..."*.
- ▶ Ne erőltessünk rájuk olyan változtatásokat, amik a mi szakmai nézőpontunktól erednek. Ne ítéljük el a család hozzáállását és viselkedését az iskolával kapcsolatban. Ne értékeljük alá az érveiket és nézőpontjukat. Például: *"Nem mondunk nekik semmit, mert ha igen, akkor bemennek az iskolába és jól megmutatják a tanároknak... Az lesz a legjobb, ha velük megyünk, és biztosítjuk, hogy a felmerülő konfliktust jóindulattal és tisztelettel kezeljük"*.
- ▶ Kerüljük a szakmai felsőbbrendűség attitűdjét, mert ez azt az érzést kelti, hogy a családot megkérdőjelezzük, vagy, hogy a szakember aláássa a tekintélyüket, ahelyett, hogy elismert, legitím közbenjárók lennénk.
- ▶ Ne keltsünk hamis elvárásokat a programmal kapcsolatban, ne tegyünk olyan ígéreteket, amelyeket nem tudunk betartani. Például: *"Ne aggódj, megoldom!"*.
- ▶ Ne hiteltelenítsük el, és ne vádoljunk a családot. Például: *"soha nem teszitek meg, amit megtehetnétek. Egyáltalán nem érdekel titeket, hogy mi történik az iskolában, és az sem, hogy mi van a tanulással. Semmit nem tesztek azért, hogy bármin is javítsunk, ami nem jól megy"*.
- ▶ Ne kényszerítsük rá a családokra a találkozókat, sem a folyamatban történő részvételt. Tartsuk tiszteletben időbeosztásukat. Ne hozzunk létre a kötődést erőltető mechanizmusokat.
- ▶ Kerüljük az olyan üzeneteket, amelyek aláássák érveiket vagy nézőpontjukat. Például ne erőltessünk látogatásokat, találkozókat az otthonukban, ne jelenjünk meg az otthonukban bejelentés vagy megbeszélte találkozó nélkül, vagy anélkül, hogy megengednék, hogy belépünk a lakásukba.
- ▶ Kerüljük az olyanok bevonását, akik ismerik a roma kultúrát, de nem szakemberek. Ne adjunk nekik szakértői-közbenjárói szerepet, ha nem rendelkeznek a szükséges stratégiával és szakképzettséggel.

6.4. Kezdeti felmérés

Mi a célunk a folyamat e szakaszában?

A cél, hogy minden család vagy családi egység egyéni felmérését elvégezzük, hogy elkészíthessük az egyéni beavatkozási terveket az adott családokra vonatkozóan.

A szakasz fő résztvevői: a család és a szakember vagy a szakembercsoport, aki a felmérést elvégzi.

E fázis alapvető, jellemző lépései a következők:

- Azután, hogy információt gyűjtöttünk a családról és a diákról, állapodjunk meg egy olyan kezdeti hipotézisben, amely elősegíti a beavatkozást (ezt fogjuk használni a Családi munkaterv elkészítéséhez). Ennek, amennyire csak lehet, alkalmazkodnia kell a család tulajdonságaihoz, a nehézségekhez, amelyekkel szembenéznünk, a szükségleteinkhez és az elvárásainkhoz. Ez arról szól, hogy megtaláljuk a család erősségeit és hiányosságait a gyermekük iskolai helyzetére vonatkozóan.
- A begyűjtött információ célja nem csak az, hogy a család problémáira figyeljünk, hanem az is, hogy felmérjük a családon belüli változás lehetőségeit, vagyis, hogy megismerjük a család lehetőségeit és erősségeit.
- Az információgyűjtés legjobb módja a családlátogatás alkalmával készített interjú. A folyamathoz több interjúra is szükség lehet.

Meg kell határoznunk azokat az alapvető változókat (információkat), amelyek a kezdeti helyzet felmérésére szolgálnak. A pontos felmérés készítéséhez begyűjtendő információ sokféle. Lásd példaként a "Társadalmi tőke térképe" c. mellékletet (1. melléklet), a "Családi információs törzslap"-ot (2. melléklet) és az "A diák információs törzslapja" c. mellékletet (3. melléklet).

A lényeges felméréendő területek:

- Családszerkezet és szerveződés.
- Családi nevelési stílus.
- Családi attitűdök és kapcsolat az oktatási rendszerrel.
- Közösségi kapcsolatok.

Alább található a **főbb javasolt lépések** listája, amelyekkel e fázis leggyakoribb problémáival megküzdhetünk.

Családokkal kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Találjuk meg a bizalom fizikai terét, és mindig legitimáljuk a családot azzal, hogy tiszteletben tartjuk a normákat és a családi viselkedésmódot.

Azonosítsuk be a családi csoportot, annak tagjait. Találjuk meg a jelentős személyeket, akikre számíthatunk, és akik hozzá tudnak járulni a felméréshez.

Vonjuk be a családot problémáink, szükségleteik, érdekeik felismerésébe, és segítsünk nekik megfogalmazni ezeket. A problémát a családdal együtt kell beazonosítani, ezért a legjobb, ha egy, a gyermekük iskoláztatási helyzetével kapcsolatos aggodalmukkal kezdjük.

A kezdeti felmérést egy dinamikus és rugalmas metodológiai eszközként kell felfogni. Ez azt jelenti, hogy nem egy rögzített képet kell kapnunk vele, hanem, hogy azon esetenként lehet változtatni.

Ha már a kezdeti felmérést elvégeztük, fontos, hogy visszajuttassuk a családnak, hogy megnézhessek, és értékelhessek azt. A család részt kell vegyen a folyamatban, és ezt érezniük is kell. Fordítsunk külön figyelmet arra, hogy ne szakmai módon, hanem közérthetően mutassuk be a felmérés eredményeit.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Ha a folyamat elején nem megfelelően alakítjuk ki a kötődést, nehéz lesz elegendő és megbízható információt gyűjteni a családról.

Fontos tényező lehet a hagyományos családszerkezet hiánya. Ez a következők miatt alakulhat ki: a szülők kivándorlása; az egyszülős otthonok, a gyermekeiket gyakorlatilag egyedül nevelő anyák; sok feladatot más családtagok látnak el, mint például: nagyszülők; nagynénik és nagybácsik; stb.

Szakemberekként sokszor beazonosítjuk a problémát, és a szükségleteket, és nem beszéljük meg ezek meghatározását. Ez a hozzáállás azt sugallja, hogy a megoldás is ami kezünkben van, és a családnak nincs beleszólása.

A család szerkezetében, annak dinamikájában folyamatosan bekövetkező változások befolyásolhatják az elvégzett felmérés eredményét, így az nem marad állandó. A beavatkozás folyamata is maga után vonja a családon belüli rendszerszerű kapcsolatok átalakulását.

A családdal és az iskolával kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Legyünk nyitlak a tanárokkal és az iskola vezetésével az elérni kívánt célokkal és a mindennapi munkánkkal kapcsolatban. A lényeg, hogy a tényeket alaposan elemezzük, miközben olyan apró részleteket keresünk, amelyekből összeáll a teljes kép. Például: Mivel telnek a hétköznapok? És anélkül, hogy elítélők lennénk, keressük meg a kis nehézségeket, és kínálunk fel megoldási lehetőségeket.

Ha a kezdeti interjúk és/vagy látogatások már lezajlottak, a következő alkalmakkor javasoljuk, hogy tegyenek eleget a család valamely kérésének, vagy igényének. Általában véve stimuláló hatással jár, ha reagálunk szükségleteikre; ez motiváló hatású, és segít a kapcsolat megszilárdításában.

Éreztessük a szülők fontosságát azzal, hogy olyan iskolai tevékenységekbe vonjuk be őket, ahol fejlődhetnek, és aktív szerepük van (vagyis megoszthatják különféle iskolai ügyek kapcsán szerzett tapasztalataikat).

Ajánlatos konkrét teendőkkel ellátni a családot az első pillanattól kezdve, még akkor is, ha éppen a kezdeti felmérést végezzük el. Fontos, hogy egyszerű célokat tűzzünk ki, amiket el lehet érni.

Például: *Nem ígérhetjük meg, hogy munkát találunk nekik, ha ez lehetetlen; de segíthetünk óvodát vagy hasonló szolgáltatást találni.*

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Egyes oktatási intézmények elzárkózhatnak, ha diákjaikról kérnek információt, vagy ha a tantestületen kívülről kell valakit fogadniuk.

Vannak esetek, amikor az iskola nem ismeri a diák környezetét, és ezért hipotéziseket állít fel.

Például: *elindul egy iskolai korrepetálást magában foglaló beavatkozás egy diákkal. Osztályfőnöke minden problémát annak tulajdonít, hogy a városon kívül lakik. Az oktatók csak több hónapnyi közös munka után jönnek rá, hogy a fiú korábban is a közelben élt, csak gyakran váltott iskolát.*

A motiváció hiánya, az érdektelenség és az iskola visszautasítása a család részéről komoly akadálya lehet a pontos felméréshez szükséges információk beszerzésének.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Alapvető fontosságúak azok a stratégiák, amelyek láthatóvá teszik, és felerősítik a családban meglévő pozitív energiákat, és minimalizálják a negatív energiákat. A lényeg, hogy alaposan elemezzük a család lehetőségeit; és a beavatkozás középpontjába a változásra való képességet állítsuk a korlátok helyett.

Találjuk meg az okait annak, hogy a gyermekek miért nem vesznek részt a fakultatív tevékenységekben (egyik ilyen ok lehet például a szegénység).

A kutatók és a szakemberek, általában a kockázatok és a problémák feltárására koncentrálnak. Ha csak ezekkel foglalkoznak, azzal elszalasztják kedvező alkalmakat. Gyakran negatív kifejezéseket használunk amikor a képességeikről, a jogaikról, vagy az állampolgárság kiteljesítéséről beszélünk.

Például: Miben jó az Ön gyermeke? Hogyan lehetnek ezek a készségek hasznára az életben? Mit gondol, milyen forrásai vannak a családnak, melyekkel segíteni tudnák gyermeküket?

Fontos, hogy a szülők (vagy aki a gyermekről gondoskodik a családban) vizualizálják a gyermekeik oktatásával kapcsolatos az elvárásait és a várható eredményeket; és hogy az értékelés ne legyen korlátozó jellegű.

Fontos támogatni a lánygyermeket, és adott esetben az édesanyját is. Tudjuk meg, hogy van-e a lányoknak elegendő helye és ideje a tanulásra, és megkapják-e a szükséges támogatást a tanuláshoz (illetve mik a szülők elvárásai jövőbeli oktatásukkal kapcsolatban).

Az egyik alapvető lépés a családi interjú. Ajánlott több interjút is tartani, hogy megfigyeléssel annyi információt tudjunk gyűjteni, amennyit csak lehet. Akár be is hívhatjuk a szülőket, ha ez alkalmas. Ha a szülő nincs jelen, hasznos lehet a család egy releváns tagjával, mint befolyásos személlyel, interjút készíteni. Csak bizonyos esetekben praktikus a többi családtaggal is interjút készíteni.

Célunk, hogy az összegyűjtött és szakemberek által elemzett információt megosszuk a családokkal, azért, hogy a kezdeti részvételi felmérésről megegyezésre jussunk. Az információ megosztás célja az is, hogy az azzal kapcsolatos szemléletmódot megváltoztassuk.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A figyelem középpontjába a hiányok elemzése kerül, és elsiklanak lehetőségeik, a gyermekük iskolai integrációjáért megtett erőfeszítések, és az eközben mutatott kompetenciáik mellett.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Sarkalatos, hogy több olyan személytől gyűjtsünk információt, akik érintettek a gyermek oktatásában. Fontos tehát az oktatási intézménnyel folytatott interjú, hogy a diák igazolatlan hiányzásairól, a tanulmányi eredményeiről, problémáiról, érdeklődéséről és szocializációs folyamatáról kapott információt megerősítsék.

Ajánlott a diákkal is interjút készíteni, hogy ők is elmondhassák, hogyan érzékelik és értékelik a családtól kapott támogatást. A diákkal készített interjúk lehetőséget nyújtanak megismernünk hozzáállását és tanulmányaival kapcsolatos vágyait. Célszerű ugyanakkor összevetni ezeket az információkat, és kiegyensúlyozni azzal, amit a család mond.

Ezenkívül kifejezetten hasznos más szakemberektől információt gyűjteni, akik már dolgoztak, vagy most is dolgoznak a családdal. Így megtudhatjuk, hogy kapnak-e támogatást, vagy segílyt, és hogy a családot bevonták-e már más beavatkozásba, programba vagy tevékenységbe.

Fontos e célból megosztani értékelésünket, csapatban dolgozni, többféle nézőpontból, többféle véleményt megismerni. Kérjük a család engedélyét, hogy információt szerezhessünk az oktatási intézménytől és a szociális szolgáltatóktól.

Alapvetőek a csapat-meetingek, amelyeken kiértékeljük az eseteket, a következtetés-tervezetet és a részvételi értékelést.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A diák családjától vagy más forrásoktól kapott információ néha elégtelen. Ez azt vonja magával, hogy a szakembereknek néha több energiát kell fektetni az elegendő mennyiségű információ megszerzésébe a beavatkozás megkezdése előtt.

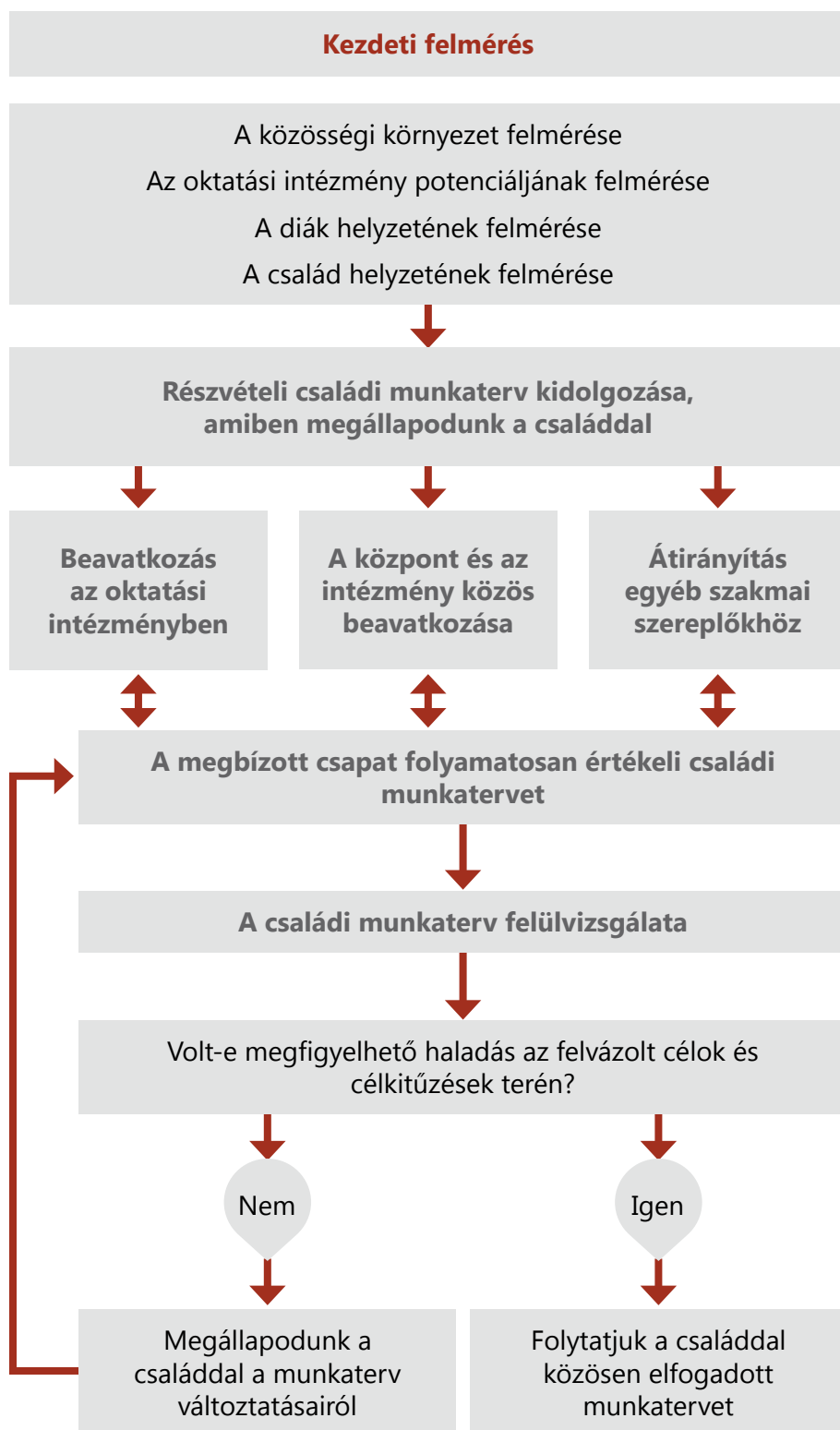
Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ Ne feledjük, hogy a család egy összetett és dinamikus változó egység, és sokféle család létezik (pl. távollévő apa, egyszülős család). Ne feledkezzünk meg arról, hogy sok tényezőt kell megfigyelni és fel kell mérni azt, hogy ezek hogyan kapcsolódnak egymáshoz az adott családban.
- ▶ Tartsuk észben, hogy a család által adott első információ lehet, hogy nem fedi fel a valóságot, és tekintetbe kell vennünk, hogy az első felmérés eredménye változhat a beavatkozás során. Szükséges minden a családtól, a más forrásoktól és maguktól a folyamatban résztvevő személyektől kapott információt összevetni.
- ▶ Hangsúlyozzuk a család erősségeit, kompetenciáit és elvárásait. Eközben, fontos, hogy: megtaláljuk a család számára megfelelő stílust; a lehető legjobban hasznosítsuk készségeiket, ezek kiteljesítésében támogatva őket. Így a beavatkozásunkat rájuk alapozzuk.
- ▶ Figyeljünk oda a kapcsolatfelvételkor kapott első reakciókra, függetlenül attól, hogy az telefonon vagy más módon történt. Figyeljünk oda az átadott konkrét információra, a hangszínre, a megjegyzésekre stb. Ezek információt hordoznak a családdal megosztott információhoz való viszonyulásukról; a viszonyukról az iskolával; és arról, hogy milyen fontos számukra a gyermekük iskolai előmenetele.
- ▶ A család bizalmának megtartásához elengedhetetlen, hogy biztosítsuk őket arról, hogy minden információt, és az elhangzottakat bizalmasan kezeljük.
- ▶ Ne kezdjük bele felkészületlenül. Tudjuk meg, hogy milyen korábbi tapasztalataik vannak. Közvetítették-e korábban hasonló üzeneteket nekik? Ezek hatásosak voltak-e, vagy épp ellenkezőleg, nem volt sok hasznuk?
- ▶ Az is fontos, hogy elmagyarázzuk a családnak, hogy miért kérjük az információt; és miért fontos az első felmérést elvégezni; hogy ez a kiindulópontja a személyre szabott Családi munkaterv elkészítésének. Kulcsfontosságú ebből a szempontból, hogy lépésről-lépésre elmagyarázzuk, mit és miért fogunk tenni. Azt is magyarázzuk el, hogy miről szól az adatvédelem.
- ▶ A felmérés készítése közben, a feltárt szituációk és problémák tükrében hasznos lehet a környéken hozzáférhető más erőforrásokról is tájékoztatni a családot.

Figyelmeztetések és kerülendő eljárások!

- ▶ Ne mi mondjuk meg a családoknak, hogy gyermekeik iskoláztatásával milyen problémáik vannak. Meg kell hallgatnunk őket, össze kell vetnünk a kapott információkat, hogy megfelelő felmérést végezhesünk, és ne kizárólag a látottakra építsük következtetéseinket.
- ▶ Ne azonosítsunk specifikus problémákat anélkül, hogy szakemberekkel konzultáltunk volna ezügyben.
- ▶ Kerüljük a különféle szolgáltatóktól való függés kialakítását, legyen ez akár anyagi jellegű, akár az adott szolgálat által indukált.
- ▶ Kerüljük a családok sürgetését, a nyomásgyakorlást csak azért, hogy minél hamarabb megkapjuk az általunk lényegesnek tartott információkat. Ne várjuk azt, hogy minden információhoz hozzájutunk egyetlen interjúval. A számunkra szükséges információ várhat, és a folyamat során apránként úgyis előkerül, ha türelmesek maradunk, és nem árasztjuk el a családokat kérdéseinkkel. A legfontosabb, hogy megtartsuk bizalmat és a jó kapcsolatot.
- ▶ Ne erőltessük, az olyan információ megszerzését, ami zavarba ejtő, kényes lehet számukra. Ezenkívül nagyon körültekintőnek kell lennünk azzal kapcsolatban, hogy milyen információt adunk át: például egy tinédzser terhesége, vagy egy családtag droghasználata. Kulcsfontosságú, hogy munkatársainkkal megbeszéljük, hogy átadhatjuk-e ezt az információt a családnak.
- ▶ Legyünk különösen óvatosak, nehogy túlzottan közvetlenné váljon a kapcsolat, vagyis ne váljunk annyira elfogultakká a családdal kapcsolatban, hogy már ne tudjuk fenntartani a szakmai- és a magánszféra határait (ilyen pl. munkaidőn túl támogatni a családot, vagy olyan dolgokban segédkezni, ami meghaladja a mi kompetenciánkat.). Sőt, ha barátaiuk leszünk, az bizalmatlanságot kelthet a közösség többi tagjában.
- ▶ Például: *Juan (a szakember) Carlos barátja, valószínűleg többet fog segíteni az ő családjának, mint nekünk.*
- ▶ Tartsuk tiszteletben a család hitét, szokásait és hagyományait. A személyre szabott tervben ne legyenek olyan lépések, amelyek ezekkel szembe mennek, feltéve hogy fentiek tiszteletben tartják az emberi- és társadalmi- jogokat, valamint a nemek közötti esélyegyenlőséget.

6.5. Családi munkaterv (CSMT) elkészítése és a szövetség létrehozása

Mi a célunk a folyamat e szakaszában? Meghatározott célkitűzések.

Minden olyan családdal készítsünk Családi munkatervet (a továbbiakban CSMT), ahol több szereplő is részt vesz, legfőképp akkor, amikor a család az oktatási intézménnyel és a diákokkal együtt csatlakozik a programhoz. A CSMT-nek alkalmazkodnia kell az egyes családok realitásaihoz és a korábban kimutatott szükségletekhez. Meg kell tervezni a elvégzendő tevékenységeket, és ezekre határidőket kell kitűzni. A CSMT-t egy térképen kell rögzíteni úgy, hogy az tartalmazza a tervezett akciók felülvizsgálatának idejét is, hogy a vonatkozó változtatásokat felvezethessük rá. A terv egy dinamikus munkaeszköz, amelyet állandó felülvizsgálatnak és módosításoknak vetünk alá. (Ld. a lenti ábrát.)

A CSMT célkitűzései arra összpontosítanak, hogy megakadályozzuk a gyermekek lemorzsolódását az iskolából; hogy elősegítsük a diákok tanulmányi fejlődését és eredményességét az oktatási rendszeren belül; emellett támogassuk a családokat a folyamat során.

Egyik stratégiai alapelve, hogy erősítse a család kompetenciáit, képességeit és elvárásait, hogy gyermekeik oktatását támogathassák. Fontos olyan motiváló és jelentős célkitűzéseket találni, amelyek segítenek az apáknak/anyáknak és a többi kompetens családtagnak meglátni azt, hogy képesek ezeket elérni.

Alább található a **főbb javasolt lépések** listája, melyek által e fázis leggyakoribb problémáival megküzdhetünk.

Családokkal kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A munka azon része, amelyben a célokat és célkitűzéseket meghatározzuk, azután következhet, hogy egy bizonyos ideje már kapcsolatban állunk a családdal. Ennek célja, hogy megismerjük problémáikat, szükségleteiket.

A család szükségleteit célokká alakítjuk, így segítünk a családnak meghatározni, mi az, amit szeretnének elérni a beazonosított és világosan kifejtett problémáikkal, szükségleteikkel kapcsolatban. Szükséges segítenünk a családok elvárásainak finomhangolásában.

Anélkül kezdjük el kivitelezni a Munkatervet, hogy szövetségre léptünk volna a családdal.

A családok aktívan részt vállalnak. Addig a szintig, amíg a célok saját választásukat, döntéseiket tükrözik, a tevékenységeknek lesz értelme; és segíteni fognak abban, hogy ők is tegyenek erőfeszítéseket, és túllépjenek a motivátlanságon és a problémákon.

A szakértői csoport adja meg a családoknak az elérendő célokat.

Kulcsfontosságú a folyamatban az az elvárás, hogy a családok kötelezzék el magukat az ügy mellett. Szükséges nyíltan elmagyaráznunk, hogy milyen szerepe van a családoknak gyermekeik oktatásában; abban, hogy megszüntessék a paternalisztikus attitűdöket és a függést különféle szolgáltatóktól: *meddig készek a családok elmenni?*

A szakembernek eleget is kell tenni annak, amit vállalt. Mindenekelőtt fontos, hogy a tervet a család potenciáljára és lehetőségeire építsük.

A családok elfogadják a beavatkozást, de gyakorlatban passzív hozzáállást mutatnak, nem vesznek részt benne.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Alapvető, hogy célkitűzéseket sorát fektessük le konkrét, valószerű célokkal, különös hangsúlyt helyezve a rövidtávú célokra, mert ezek könnyűvé teszik a kapcsolat fenntartását; és a család számára érzékelhetővé válik a folyamat hasznossága.

Komoly megerősítést jelent, ha kicsi, a családok által könnyen elérhető célokat jelölünk ki, mert ezáltal látható lesz a haladás és az eredmény. Ez pedig elősegíti a motivációt, hogy keressék a változást.

Példa: Mi a legkisebb változás, amit látva elismerné, hogy gyermeke fejlődik/halad/elindult a siker felé?

A Családi munkatervben alapvető fontosságú, hogy a család rögzítse a számukra megfelelő ütemezést. Ezzel könnyebben tiszteletben tarthatjuk az egyes családok tempóját, és segít alkalmazkodnunk azokhoz a kicsi előrelépésekhez, amelyekben részt vesznek, és amelyeket így vállalhatóak.

Egyes családoknak vannak hiányosságai, és ezért sok szükségletnek kell eleget tenniük, annak ellenére, hogy kevés szülői-, társadalmi- és egyéb gyakorlatuk és képességük van. Ezért nagyon hosszú határidőkre van szükségük, hogy jelentős eredményeket érjenek el. Ezekben az esetekben szükséges a család fejlődésének lépéseit és a beavatkozást végző szakemberek által elvárt eredményeket közös nevezőre hozni.

Fontos, hogy ne próbáljuk meg erőszakkal felgyorsítani a családi elköteleződés menetét (bár szeretnénk gyorsabban haladni az eredményekkel). Ez úgy lehetséges, hogy alkalmazkodunk a kicsi lépésekhez, a teljes beavatkozás alatt tiszteletben tartjuk a család tempóját, és tiszteletben tartjuk a rövidtávú (minimális) kötelezettségvállalásokat.

Például: A tanév kezdetén: legyenek meg az aktuális tankönyvek és taneszközök, találkozás a tanárokkal az év elején, a hiányzások igazolása, rendszeres iskolába járás, részvétel egyéb az ügyben részt vállaló szakemberekkel történő találkozók (pl.: szociális intézmények, gyermekvédelem, szociális munkás az egészségközpontból vagy a kórházból).

Az értékelés szempontjából különösen javasolt szakaszonként lefektetni a célkitűzéseket, hogy felmérhessük a gyors és a minimális haladást.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Ha olyan célkitűzéseket választunk, amelyek túl ambiciózusak, vagy hosszútávúak, a családok elkedvetlenedhetnek, nem válnak résztvevőkké.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Az egyéni terv kivitelezéséhez ragaszkodjunk; és legyünk szinkronban a vállalt feladatokkal, ugyanakkor rugalmasnak is kell lennünk ahhoz, hogy alkalmazkodjunk a kontextus változásaihoz.

Fontos helyet és időt találni arra, hogy felülvizsgáljuk, mennyire működik jól az egyéni terv; elég jók-e a javasolt célkitűzések és időkorlátok. Ezeket a felülvizsgálatokat a csapattal, a erőforrások rendszerét koordinálva kell megtenni, megállapodva a terv felülvizsgálatának rendszerességében, sűrűségében. Például háromhavonta.

A cél: nyomon követni a folyamat előrehaladtát; végigkövetni az iskolai tanéven át, vagyis szeptembertől júniusig; írásos útmutatókat és felülvizsgálatokat készíteni, elmagyarázva a családtagok és a szakemberek csapata által elvégzett feladatokat, amelyeknek célja a diák iskolai sikere.

Részesítsük előnyben azokat a célkitűzéseket, amelyekben megállapodtunk a családdal, és az ő tempójukhoz igazítottunk. Legyünk rugalmasabbak a program elvárásaival szemben.

Helyezzük a hangsúlyt a családra, mint kölcsönös összefüggésben lévő rendszerre, ahogy azt a rendszerszerű elméleti modell javasolja. Ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy az egyes családtagoknak (például az apának, anyának vagy testvérnek) javasolt lépések az egész egységre hatással lesznek. Fontos megbizonyosodni arról, hogy minden családtagoknak legyen szerepe a beavatkozásban, úgy, hogy mindegyikük egy-egy személyes dologgal járul hozzá ahhoz, ami fontos a diák számára.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

A Családi Munkatervet merev, zárt tervként képzeljük el, ami eltávolít a család szükségleteitől és helyzetétől.

Egyes esetekben a program elvárásai túl nehezek lehetnek a szakemberek számára, nem teszik könnyebbé, hogy artikuláljunk bizonyos célkitűzéseket, amelyeket a családok és az intézmények tempójához igazítottunk.

Hajlamosak vagyunk olyan akciókat tervezni, amelyek kizárólag a diákra összpontosítanak.

A családdal és az iskolával kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Bár a Munkaterv családi terv, az oktatási intézmény kulcsfontosságú hivatkozási alapja kell legyen.

A családdal együtt dolgozó tanároknak támogatniuk kell a család által kitűzött célokat azért, hogy megerősítsék azok megfelelő voltát, és lehetővé tegyék, hogy a tanárok megoszthassák a szerintük ezekhez kapcsolódó megfigyeléseiket a családokkal.

A tervnek tartalmaznia kell azokat a célkitűzéseket is, amelyeken dolgozni kell az intézménnyel, miután megállapodtunk a célokról.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Az oktatási intézményekkel és más közösségi szereplőkkel való együttműködés és a részvétel hiánya bizonyos helyzetekben azt jelentheti, hogy határozottan elutasítják és nem támogatják a beavatkozást; ez le is lassíthatja a Terv kivitelezésének folyamatát. Egyes esetekben fontos figyelembe venni a szakemberek munkaidejét.

A családokkal és egyéb szereplőkkel kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Nélkülözhetetlen előmozdítanunk a család helyzetének közös felmérését, és bevonnunk egyéb szereplőket is a Terv elkészítésébe, mert javaslatok és hozzájárulásuk különösen értékes lehet. Ez segít a családnak érzékelni, hogy környezetükből sok ember áll mellettük: tanárok, oktatók, egészségügyi dolgozók és szociális munkások.

A Terv tartalmazza a többi résztvevő támogatásához szükséges lépéseket, és az adott vállalások szintjén fog értékelni. A valódi, rendelkezésre álló támogatást és forrásokat fogja értékelni.

Célunk, hogy felvegyük a kapcsolatot azokkal a forrásokkal, amelyek érdekesek lehetnek számunkra, függetlenül attól, hogy egyszeri együttműködésről, vagy egyedi beavatkozásról van-e szó, ahol az egyes szereplők feladatát úgy határozzuk meg, hogy zökkenőmentes legyen az együttműködés az adminisztrációs egységekkel és a hálózatba bekapcsolódó non-profit szervezetekkel. Realisztikusan kell gondolkodnunk, és eszerint kell felmérnünk a résztvevő szereplők hozzájárulását.

Bizonyosodjunk meg róla, hogy egyeztetett módon dolgozunk; hogy minden fél hajlandó-e így dolgozni azért, hogy egy olyan egyedi beavatkozási tervet dolgozzunk ki, amelyben nincsenek ismétlődések; és bemutatja az elvégzendő tevékenységeket.

Céljaink a következők: meghatározni, hogy mely szereplők fognak beavatkozni; konkrét lépésekben megfogalmazni, hogy mit várunk el a résztvevő szereplőktől; közös célkitűzéseket és alapelveket lefektetni a munkához; és elfogadni a munkával járó magától értetődő "játékszabályokat", mint pl. tárgyalás, megegyezések, kompromisszumok kötése. Az is fontos, hogy időkorlátot adjunk meg; határozzuk meg a használandó eszközöket; hozzuk létre a folyamatos értékelés rendszerét (negyedévenkénti és éves); közösen készítsük el a nyomonkövetési kérdőíveket.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Nehéz kidolgozni olyan értékelést és Családi munkatervet, amely nem foglalja magában az egyes szakemberekkel és intézményekkel történő egyeztetést és közös munkát.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Hálózati beavatkozás esetében egyértelműsíteni kell, hogy ki "irányít", és ezt minden félnek el kell fogadni, ugyanakkor meg kell egyezni a pozíciókban, nem pedig ráerőltetni a felekre.

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Amikor több intézmény avatkozik be egyszerre, különbözhetnek az álláspontok az alkalmazandó lépésekkel kapcsolatban, így az egyhangúság és a megegyezés hiánya hátráltathatja, vagy akár tönkre is teheti a folyamatot.

A folyamattal kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Fontos elismerni annak a lehetőségét, hogy a folyamat elakadhat; lehet, hogy nem jut előre; vagy akár romolhat is. Ezt tudatnunk kell a családdal, hogy tisztában legyenek azzal, hogy lehetetlen lesz folytatni a munkát, ha nem érjük el azt, amiben megállapodtunk. Például: *"Tisztában kell legyen azzal, hogy ha a gyermekek még egyszer indokolatlanul hiányoznak az iskolából az elkövetkezendő hetekben, lehet, hogy felül kell vizsgálnunk, és át kell gondolnunk az egész Munkatervet."*

LEGGYAKORIBB NEHÉZSÉGEK

Nem gondolunk előre a lehetséges hibákra és a kedvezőtlen fordulatokra, és azt feltételezzük, hogy ezek a folyamat részét képezik.

Módszeres információgyűjtéssel, hozunk létre egy folyamatos, negyedévenkénti, vagy évenkénti értékelési rendszert, hogy teljesítménymutatókat készíthessünk elő a folyamatokról és az várt eredményekről. A 6.7. szakasz tartalmaz egy értékelési mátrixot, amely példák formájában kiemeli a leginkább idetartozó elemeket.

Tanácsos több egyszeri támogató látogatást eszközölni a család otthonában, hogy helyesen követhessük a CSMT-t és a program kivitelezését. Mindezt azután tesszük, hogy erről megállapodtunk a családdal, amikor már eléggé bíznak bennünk.

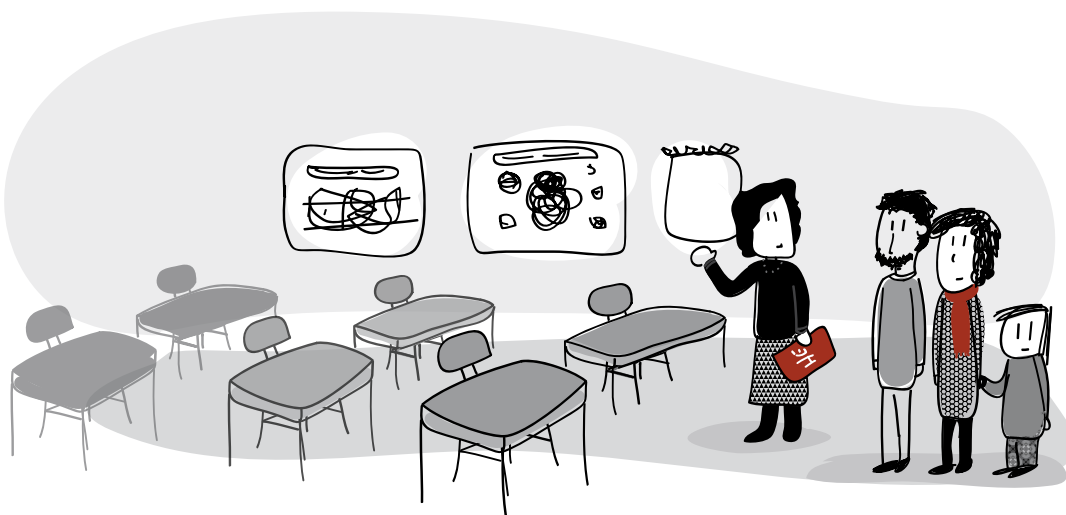
Fontos, hogy visszajelzést adjunk a családnak a célkitűzések és lépések előrehaladásáról. Ilyenkor mindig követnünk kell a CSMT-t, ellenőrizzük, hogy elsajátították-e; és teljesítik-e saját vállalásaikat.

Nem készítünk előre követési és értékelési modellt, olyan mutatókkal, amelyek lehetővé tennék, hogy értékeljük a folyamatot és az eredményeket.

Összefoglalva: alapvető fontosságú, hogy olyan célokat, célkitűzéseket javasoljunk, amelyek jelentőséggel bírnak a család számára, amelyikkel dolgozunk. Szükséges e célból számításba venni egy sor szempontot, amelyeket az alábbiakban foglalunk össze:⁷

Megfontolandó szempontok a célok, célkitűzések megfogalmazásakor:

1. Kapcsolódnak-e a kitűzött célok azokhoz a témákhoz, amelyek a családot érdeklik? Kötődnek-e szükségleteikhez, kultúrájukhoz, vallásukhoz vagy értékeikhez?
2. Aktívan részt vesznek-e a családok a célok kiválasztásában, meghatározásában? Nekik kell választaniuk.
3. Úgy fogalmaztuk-e meg a célokat, hogy ellenőrizhessük a megtett lépéseket és a célok elérésének érdekében tett erőfeszítéseket?
4. A célokat a család döntésére és a változtatások megvalósíthatóságára alapozva kell rangsorolni.
5. Megéri-e? Hoz-e eredményt az erőfeszítés?
6. Megoldható-e, hogy hamar tudjunk eredményt felmutatni? (Néhány cél esetében legalábbis).
7. Van-e pozitív érzelmi hatásuk?
8. A családok legyenek tisztában azzal, hogy számíthatnak támogatásunkra a célok elérésében.
9. Az integrálódás érdekében biztassuk az adott ország nyelvének megtanulására azokat a családokat, amelyek nem beszélik azt.

⁷ Adaptáció a Costa. M. and López, E. "Educación para la salud: Guía práctica para promover estilos de vida saludables". Pirámide. Page 215.-ből.

A leggyakrabban végrehajtott lépések

	Lépés	Mi a lényege?
EGYÉN ÉS CSALÁD	Családi orientációs ülés.	E lépés célja, hogy újra tájékoztassuk a családot; javítsuk, motiváljuk és garantáljuk a diák tanulását és fejlődését. A találkozók célcsoportja lehet az egész család, vagy csak a szülők illetve a gyermek neveléséért felelős személy(ek), vagy csak a diák.
	Közös tanulás: család, osztályfőnök és a szakemberek.	A lépés célja, hogy javítsa és biztosítsa a diák tanulását, fejlődését a CSMT keretein belül.
	Egyéni tanulás/korrepetálás a diákkal.	Az órák célja, hogy lökést adjunk/elősegítsük/javítsuk/segítsük a diák tanulási módszereit és motivációját.
	Iskolai interjú.	Kapcsolat a gyermek- és ifjúságvédelmi felelőssel, ingyenes "órák", amelyek az integrációt segítik elő: iskolai pszichológusok és orientációs csapatok is végezhetik. Felhívhatja az iskolapszichológus figyelmét a diákra. Cél, hogy észrevegye a lemorzsolódás veszélyét, és hogy a család milyen mértékben játszik szerepet ebben.
	Tanácsadás; elkísérni a szülőket az intézményekbe, támogatni a szülőket az intézmények, források kezelésében.	Logisztikai támogatást adni a családoknak; és azok autonómiáját elősegíteni (felvértezés) az ahhoz szükséges intézkedések megtételét, hogy gyermekeik megfelelő iskoláztatást kapjanak. (Például jelentkezés iskolai ösztöndíjakra, étkezési támogatásra, tankönyvtámogatásra és utazási támogatásra). Közelebb hozni a családot olyan képzési/oktatási intézményekhez, amelyeket esetleg nem ismernek (nyitott központok, korrepetálás, sport stb.).
	Látogatások a család otthonában, hogy tájékoztassuk a családot és tartsuk velük a kapcsolatot.	A lépés célja, hogy közelebb hozzuk egymáshoz a családot és az iskolát. Egyszeri tanácsadás és oktatási tájékoztatás.
	Konfliktuskezelés a család és az intézmény között.	Közvetítőként részt venni az intézmény és a család között keletkezett konfliktus kezelésében. A kizárás helyett más alternatívákat felajánlani konfliktus esetében.

	Lépés	Mi a lényege?
CSOPORT	Csoportos képzések	<p>Teret adni találkozásoknak és vitáknak, hogy megvitathassunk alternatív javaslatokat, azért, hogy javíthassunk gyermekeik oktatásán. Ezek az események lehetnek egyszeri találkozók, vagy például családi klubok.</p> <p>Családi iskolák. Ez olyan hely, ahol családok találkozhatnak egymással, hasonló helyzetben lévő családokkal oszthatják meg tapasztalataikat, és tréningben részesülhetnek.</p> <p>Megerősíteni és megismerni azokat az értékeket, amelyek elősegítik a család részvételét a gyermekük oktatásában.</p>
	<p>Külső és belső koordinációs találkozók a szakemberekkel és a folyamatot segítő személyekkel.</p> <p>Csoport-találkozók, melyeken felülvizsgáljuk a CSMT-t.</p>	<p>Koordináció a többi intézménnyel: a CSMT fejlesztése és felülvizsgálata.</p> <p>Cél: összehangolni az oktatási tevékenységeket az összes résztvevő szakemberrel. Például, amikor egyes országokbansorsolással döntenek el, hogy melyik iskolába helyezik át a diákokat.</p>
OKTATÁSI INTÉZMÉNY	Találkozók oktatási intézményekkel.	<p>Bemutatni a beavatkozási projektet az iskola vezetésének és a tanároknak.</p> <p>Képzések és tudatosító akciók az intézmény tanárainak a roma kultúrával és valósággal témájában.</p> <p>A Munkaterv alakítása az osztályfőnökkel.</p> <p>Diák: általános célkitűzések, stratégiák, akciók kidolgozása; lekövetési módszer és a család, a diák haladásának, eredményeinek felmérése.</p>
KÖZÖSSÉG	<p>Tevékenységek a közösségi integráció érdekében: közösségi tevékenységek támogatása; részvétel egyesületekben; szabadidős tevékenységek szervezése a környéken; részvétel olyan műhelyekben, amelyek érdekelhetik az anyát stb.</p>	<p>Megerősítő tevékenységek, amelyek előnyben részesítik a család részvételét a közösségi tevékenységekben, hogy elősegítsék a társadalmi integrációt. Például: Rasszizmus és Idegengyűlölet elleni Konferencia; <i>Március 8.: Nőnap; Április 8.: Nemzetközi Roma Nap; November 25.: A nők elleni erőszak világnapja, Februárban: Farsangi napok a kulturális központokban stb.</i></p>
	Együttműködés és közös munka az oktatási intézményekkel és a többi szereplővel a közösségi hálózatban. A helyi adminisztráció intézményei és non-profit szervezetek.	Közös munka és más szereplők bevonása, ha szükséges; különösen a szociális szolgálatokkal vagy olyan non-profit szervezetekkel kidolgozott közös munka, amelyek a környéken működnek, és családokra összpontosító oktatással, egészségüggyel vagy fiatalokkal foglalkozó programokat dolgoznak ki.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ A közös felelősség alapvető: a család aktívan részt vesz saját változási folyamataiban.
- ▶ A javasolt változások olyanok legyenek, amelyeket a család részvétel és tárgyalás alapján megért és elvállal.
- ▶ A CSMT elkészítése közös részvételi feladat, amelybe mindenkit bevonunk (a tanárokat, a családot, a tanácsadókat, a diákokat). Jelentős erőfeszítés olyan tevékenységekben megállapodni, amelyek mindenkit meggyőznek. A család így a projekt részeként látja magát.
- ▶ Emeljük ki a választás lehetőségét, hogy több célkitűzés, és tevékenység közül lehet választani. A felelős kötelezettségvállalás a közösen elkészített CSMT mellett is hangsúlyozandó.
- ▶ Kapcsoljuk össze a családot más intézményekkel, szervezetekkel, ha olyan szükségleteik vannak, amelyek nem tartoznak a programhoz, vagy nincs rájuk fedezet.
- ▶ A lefektetett végcél csak fokozatosan érhető el; a folyamatot állandó pozitív megerősítés kell kísérje.
- ▶ Mindig tiszteljük, értékeljük a család erőfeszítéseit, amelyeket a célok eléréseért tesznek, függetlenül attól, hogy ezek akár kis dolgok is lehetnek. Például: *“Halló, azért telefonálok, hogy gratuláljak, mert múlt héten azt mondta nekem az angoltanár, hogy gyermeke nagyszerűen dolgozik”*; vagy adhatunk pozitív visszajelzést egy témazáró dolgozatra kapott jó jegyért; megmutathatunk egy kisebb házi dolgot, vagy projektet, amire pozitív visszajelzést adott a tanár. Ezek mind megerősítést adnak, hogy a gyermekük erőfeszítései nem hiábavalóak.
- ▶ A támogató jellegű családok túlteszik magukat azokon a hibákon és a csalódásokon, amelyek elkerülhetetlenül előfordulnak a folyamat során, és a beavatkozás elhagyására készíthetnék őket. A hibákat és a balul sikerült helyzeteket lehetőséggké kell alakítani, hogy felülvizsgálhassuk a lefektetett célkitűzéseket, és újult erővel folytathassuk.

Figyelmeztetések és kerülendő eljárások!

- ▶ Ne készítsünk egyforma "kinézetű" munkaterveket a családoknak gyermekeik oktatási helyzetének értelmezésekor és értékelésekor. Így elkerülhetjük azt a nemkívánatos hibát, hogy eltúlozzuk a család hiányosságait, ami megváltoztatná a gyermek szociális és tanulmányi fejlődését.
- ▶ Kerüljük a célkitűzések negatív megfogalmazását, pl.: *"hagyja abba, ne csinálja"*. A meggyőzésre irányuló erőfeszítéseinkhez nem párosulhat kritika, megfélemlítés, fenyegetés vagy az ő nézőpontjuk érvénytelenítése.
- ▶ Kerüljük a javaslatok konfrontációval történő megfogalmazását: *"Nekem, mint szakértőnek, igazam van, neked nem"*.
- ▶ Ne vegyünk mindent magunkra: ha valamely családnál negatív eredményt tapasztalunk, azt ne a "saját eredményünként" érzékeljük, ne tegyünk úgy, mintha mi követtük volna el olyan hibákat, amelyekért ők felelősek. Vigyázzunk, nehogy olyan dolgokért vállaljunk felelősséget, amelyek nem vonatkoznak szakértői munkánkra.
- ▶ Kerüljük az egymásnak ellentmondó üzeneteket, amilyeneket néha a családok kaphatnak a CSMT elkészítésén és fejlesztésén munkálkodó szakemberektől. Alapvető fontosságú egyetlen egy közbenjárót megnevezni, aki kapcsolatot tart a családdal.
- ▶ Egyes szakemberek úgy tartják, hogy nincs értelme a család által aláírandó, a vállalásokat tartalmazó dokumentumokat készíteni, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy sokan írástudatlanok. Ezenkívül néhányan úgy vélekednek, hogy a legtöbb roma családban a koncenzusos szóbeli elköteleződésnek sokkal nagyobb ereje van; és ha rájuk erőltetjük a dokumentum aláírását, azzal az adott szóba fektetett bizalmunk hiányát sugalljuk. Ezzel szemben mások szerint az írásos kötelezettségvállalás az ígéret betartására készítet, és lehet rá hivatkozni, ha nem tesznek eleget a vállaltaknak. Végző soron a szakemberek csapatán múlik, hogy mit tartanak a leghelyesebbnek az adott esetben.
- ▶ Ne hozzunk nyilvánosságra titkokat, amelyeket egyes családtagok nem szeretnének mások tudomására hozni, mivel ezzel különösen nagy mértékben csökkenthetjük azt az érzést, hogy céljaink közösek.

6.6. A Családi munkatervben (CSMT) lefektetett tevékenységek megvalósítása

Mi a célunk a folyamat e szakaszában?

Célunk, hogy kivitelezzük az elkészített CSMT-t, vagyis azokat a tevékenységeket, amelyek felvértezik a családot, hogy több támogatást nyújtsanak gyermekeiknek az iskolában. A tervet felül kell vizsgálni és követni is szükséges. Ez magában foglalja, hogy a diák iskolai integrációját végigkísérjük, hogy meggyőződjünk az iskolai életben, és egyéb szociális és oktatási intézmények programjaiban való aktív részvételéről (ld. lentebb az ábrát).

Ebben a fázisban két fő tevékenység van:

- Kidolgozni és követni a Családi munkatervet (CSMT). Véghezvinni a megtervezett tevékenységeket:
 - Egyéni beavatkozás (mindig).
 - Tanácsadás, oktatási tájékoztatók megosztása a családdal stb.
 - Csoportos beavatkozás (ha javasolt).
 - Más intézményekbe történő beajánlás (ha szükséges).
- A célkitűzések értékelése: értékeljük a CSMT minden célkitűzését, és ha szükséges, készítsünk újakat.

Tartsuk a szereplőket a folyamatban, koordináljuk velük a munkát, hogy közösen kövessük és felülvizsgálhassuk a CSMT-t.

Alább található a **főbb javasolt lépések** listája, amelyekkel e fázis leggyakoribb problémáival megküzdhetünk.

Családokkal kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Hívjuk fel a család figyelmét, hogy milyen fontos hosszútávra befektetni.

Egyes családokban-helyzetükből adódóan- az azonnaliság az uralkodó érték. Az itt és most bizonyos esetekben nagyobb értéket képvisel, mint a közép- vagy hosszútávú dolgok, és esetenként más szempontok élveznek előnyt az iskolával szemben. Ilyen lehet a fogyasztói magatartás.

Például: nem vesznek tankönyveket, de megvásárolnak olyan fogyasztási cikkeket, amelyeket nélkülözhetetlennek értékelnek, pl. márkás teniszcipő a gyermeknek az iskolai eszközök helyett (státusszimbólum).

Paternalisztikus tevékenységek csapdájába esnek, mint pl. függés a segélyektől, támogatásoktól.

Hasznos lehet a szakembereknek ismerni ezt az akadályt, mert így felkészülhetnek erre a nehézségre, és stratégiát dolgozhatnak ki, amellyel fokozatos változtatásokat javasolhatnak, hogy javulhasson a helyzet. A férfi szakembernek lehetnek bizonyos stratégiái, amelyek segíthetnek megoldani ezt a problémát, ha ismeri az apát, bemutatkozik a családnak. Ha a család már ismeri a szakembert, akkor már általában nem viselkednek tartózkodóan.

A folyamat elősegítése érdekében hasznos lehet továbbá a nőkre összpontosítani a tevékenységeket, hogy megpróbáljuk meggyőzni a családot; hogy növelhessük az elvárásokat; hogy befolyásolhassuk a családi attitűdöket.

Azokban a közösségekben vagy csoportokban, ahol a szerepek nagyon tradicionálisak, a nők a család szükségleteit minden másnál fontosabbnak tartják, és ők lesznek az elsők, akik feladják tanulmányaikat, vagy bármilyen, a függetlenség irányába mutató viselkedést. Olyan családokban is fenntartják a szerepkülönbséget, ahol hivatalosan az apa gyakorolja a hatalmat.

Általában a nők tartják rendben a lakást, és ők járulnak hozzá az anyagiakhoz. Ezenkívül egyedül a feleség segít a gyermekeknek megírni a házi feladatot; ő követi tanulmányaikat; ő kíséri el a gyermekeket az iskolába.

Tudassuk a családdal, hogy megértjük helyzetüket, problémáikat, aggodalmukat és hogy célunk segíteni megoldani ezeket a gondokat.

A folyamat elején fontos egy igényt azonnal vagy rövid időn belül kielégíteni, hogy biztosítsuk, hogy a család "velünk tart" és elkötelezett.

A család bizalmatlan, vagy nem legitimál minket.

JAVASOLT LÉPÉSEK

A várt eredmények eléréséhez fontos elősegíteni a hatékonyság és irányítás érzését: győződjünk meg róla, hogy a megtett erőfeszítéseket ellentételezzük, elismerjük és dicsérik; folyamatosan erősítsük meg bennük az elért eredményeket; és minimalizáljuk kudarcokat.

Fontos minden területen menedzselni az erőforrásokat, hogy legyenek könyvek és taneszközök. Előnyben részesíthetjük például a használt könyveket, fénymásolatokat, a tavalyi tankönyveket vagy a tankönyvvásárlási utalványokat. Gyorsan kell reagálnunk a célból, hogy bővítsük a hozzáférhető erőforrásainkat. Lépünk kapcsolatba a segítséget nyújtó intézményekkel: szociális szolgálatokkal, vallási központokkal stb.

Segítsünk a családoknak kezelni gazdasági erőforrásaikat, hogy hatékonyabbak legyenek. Például: segítsünk a családoknak megkülönböztetni az alapvető és a felesleges kiadásokat.

A szakembernek a lakóhely változása ellenére is követni kell a családot: amikor csak lehet, meg kell próbálnunk a családot bemutatni egy megfelelő, közeli intézménynek; át kell adnunk minden rendelkezésre álló információt a családdal kifejlesztett beavatkozásról.

Képesnek kell legyünk újrhangolni a kezdeti munkatervben megállapított célkitűzéseket. Ha új munkatervre van szükség, ismét meg kell egyeznünk róla a családdal, így hangolhatjuk össze a folyamatot és a célkitűzéseket az beavatkozás tempójához.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

A család erőtlennek, kedvetlennek, nem érzi elég hatékonynak magát, úgy érzi, hogy alig van befolyása a helyzetre.

Anyagi források híján nem lehet a családnak alapvető támogatást nyújtani; például megvásárolni a taneszközöket, egyenruhákat; fedezni a kirándulások költségeit; osztálypénzt, iskolai hozzájárulást befizetni. Ezek mind eltántoríthatják a családot a részvételtől, elhatárolhatják az oktatási intézménytől.

Szükség van azonnali, kézzelfogható eredményekre; ha nem tudunk ilyeneket felmutatni, az frusztrációt eredményezhet és csökkentheti a motivációt.

A kötött lakóhellyel nem rendelkező családok, gyermekek mozgása. Ilyenek például a vásárosok, földeken szezonális munkát végzők; ők gyermekeiket is viszik magukkal.

A család nem reagál a Munkatervre.

A családdal és az iskolával kapcsolatosan:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Hívjuk fel a család figyelmét az iskolába járás és a tankötelesség jelentőségére.

Osszunk meg példákat a roma közösség azon tagjairól, akik tanultak, vagy most is tanulnak.

Tüntessük fel az oktatást alapvető szükségletként: tegyük a lakhatással, a munkával és az egészséggel egyenrangúvá.

Próbáljunk meg egy, a család által javasolt azonnali kérésnek eleget tenni, még akkor is, ha az nem célja a folyamatnak.

Egyesek például nagy jelentőséget tulajdonítanak saját családjuknak és elvárják, hogy legyen egy családtag az oktatási intézményben, ne csak egy barát. Ezt az igényt tiszteletben tartva segíthetünk a rendszeres iskolába járást fenntartani. Bármely családnak fontos támogatást jelent, ha van pártfogói hálózatunk intézményben.

Támogassuk és motiváljuk őket egy szülői munkaközösség létrehozásában, azzal, hogy felhívjuk figyelmüket egy ilyen szerveződés előnyeire.

Adjunk nekik feladatköröket, vonjuk be őket olyan szerepekbe, amelyekben fejleszteni tudják készségeiket, és aktív szerepet tudnak vállalni.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Olyan értékek és meggyőződések léte, amelyek szemben állnak az oktatási rendszer értékeivel. Ez a motiváció hiányát eredményezheti a családban.

Tartsuk szem előtt, hogy a társadalmi nyomás a környezetben bizonyos esetekben nagyon intenzív (több szerkezeti tényező, a nagyfokú marginalizálódás és az elszigeteltség miatt).

Például: *“Nem kell a lánynomnak folytatni a tanulást, nekem kell segítenie itthon, és vigyáznia a kisöccsére”.* vagy *“A középiskola veszélyesebb a gyermekekre, mint az utca”.*

“Nem kell nekik iskola a piacra. Inkább nekem segítsenek a piacozásban”.

Kezdetben az egyszerű, alkalmankénti szükségleteit osztja meg velünk a család, és ha ezeket nem elégítjük ki, ez nehezebbé teheti a folyamatot.

Nem léteznek az oktatási intézményekben szülői munkaközösségek vagy ehhez hasonló csoportok, vagy ha igen, akkor ezekben kevésbé vesznek részt a roma családok, mint az intézménnyel kapcsolatban álló többi család.

A támogatói hálózatokkal és a csapatmunkával kapcsolatban:

JAVASOLT LÉPÉSEK

Fontos, hogy legyen egy támogatói hálózatunk; előre kapjunk javaslatokat kiegészítő erőforrásoktól; munkaszövetséget alakítsunk ki szakmai csapatok között.

Hogy egyéb frontokon kiegészítsük a folyamatot, dolgozzunk összehangoltan más erőforrásokkal, mint pl. szociális szolgálatokkal, vagy más szervezetekkel, amelyek a roma közösségeket segítik.

Fontos, hogy az általunk szótt háló alkalmazkodjon az egyes esetekhez: meg tudjuk tervezni a terep előkészítését azokon a pontokon, amelyeket fejleszteni kívánunk. A közösségi hálózat építésével kapcsolatban fontos továbbá: elősegíteni az információ áramlását; a hálózati munka hatékonyságát illetően kialakítani a visszajelzések rendszerét azokon a területeken, amelyeket nem tudunk elérni.

A lényeg, hogy a csapat tagjai vagy más csapatok a hálózatból tudjanak egymással beszélni a munkájukról; megadjanak minden rendelkezésre álló információt a családról, legyen az pozitív vagy negatív. Ezért gyors és hatékony kommunikációs csatornákra van szükség: találkozók szervezésére, telefonos kapcsolattartásra, emailezésre, internetes fórumokra stb.

Beszélgünk a családdal és tájékoztassuk őket, hogy az intézmény segíteni tud minden szükségletükben; tudunk keresni intézményeket, akik figyelmébe ajánljuk őket, legyenek azok az adott szervezet részei, vagy külső entitások; és tegyük is meg javaslatainkat a vonatkozó szervezeteknek.

Abban a hipotetikus helyzetben, ha nem létezik a támogatói hálózat, mérlegelnünk szükséges, hogy a rendelkezésre álló erőforrások alkalmasak-e a folyamat beindítására, vagyis hogy képesek vagyunk-e elérni ugyanazokat az eredményeket saját minimális erőforrásainkkal.

Alapvető fontosságú, hogy realisztikusan gondolkodjunk, és erőforrásaink valódi lehetőségeihez igazítsuk a folyamatot.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Mivel gyakran az iskoláztatás, vagy az iskolai sikerek legkevésbé fontosak, nincs elég jó támogatói hálózat, amely lehetővé tenné, hogy a szakember a különböző területeken be tudjon avatkozni. Szükséges egyéb helyzetekben is a beavatkozás, hogy bevonjuk a családot.

Nem tudjuk kiegészíteni a beavatkozást, nem tudjuk ajánlani a családot más intézményeknek a jobb minőségű beavatkozás érdekében.

Olyan hozzáállást tapasztalhatunk, amely az együttműködés hiányára utal, vagy a szakemberek közötti konfliktusról árulkodik. Lehetnek még együttműködésbeli és kommunikációs hibák vagy, egyszerűen a hálózat más tagjai nem felelnek meg az elvárásainknak.

A család tartózkodóan viselkedhet a sok szakemberrel, akiknek különböző az álláspontjuk, az érdekük, mások a feladataik és módszereik.

JAVASOLT LÉPÉSEK

A csapatmunka és a szupervízió a biztonság legjobb garanciája. Osszuk meg döntéseinket, a család szükségleteinek felmérését munkatársainkkal. A szupervízor szerepe alapvető. A szupervízió és a coaching nagyon hatékony módja a burn-out szindróma megelőzésének. A szupervízor az objektivitást részesíti előnyben, és lehetővé teszi, hogy kezeljük a család-szakember függőséget.

Vegyük számításba a folyamat keretét adó összes modellt. Próbáljuk meg megtudni, hogy a többi csapat milyen elméletekre összpontosít, és milyen eljárásokat használ.

A szakemberek közötti megértést, a kommunikációt, és a gyakorlati eljárások megosztását segíti, ha közös elméleti keretrendszert használunk. Ez mind hozzájárul a szükséges összehangoltság megteremtéséhez.

Fontos kalkulálnunk a szakemberek fluktuációjával, ezért tanácsos a családi referenciaszemély mellett bevonnunk más szakembereket is, akik szintén kapcsolatba lépnek a családdal. Ilyen szakemberek lehetnek: koordinátor, helyettes-szakember.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

Az elszigetelődés, és az érzés, hogy egyedül dolgozunk.

A beavatkozást végző szakembereknek különböző a képzettségi foka, és eltérő elméleti modelleket használnak kiindulópontként.

A szakmai csapatok nézetei különbözhetnek a családok problémáinak elemzése kapcsán.

A szakemberek fluktuációja miatt időről időre új referenciaszemélyt kell megszokni.

A jó gyakorlat második példája: a beavatkozás megvalósítása

H. roma család tagjai, az édesanya, egy 10 és egy 11 éves kislány, önként eljöttek az iskolai eredményeket segítő programra, miután az oktatási intézményben hallottak róla. Jó az együttműködés intézményünk és az iskola között. Kialakítjuk a Munkatervet, a család belegyezik, de amikor elkezdjük a terv megvalósítását, akadályok merülnek fel.

Az elején a család reagál az elkészített munkatervre, de egy hónap múltán a lányok elkezdnek igazolatlanul hiányozni az iskolából, rossz a magaviseletük, és már nem írják meg a házi feladatot. Az utolsó osztályozás gyenge tanulmányi eredményeikről tanúskodik. Ezenkívül a lányok már nem járnak olyan szorgalmasan a szervezet által biztosított iskolai korrepetálásokra.

A szakembernek interjút kell megbeszélnie a szülőkkel, hogy megtudja a jelenlegi helyzet okait. A család azt fogalmazza meg, hogy már nem képesek alapvető szükségleteiket sem ellátni, és nem tudnak kislányaik oktatására összpontosítani. Már nem kapják a szociális támogatást, melyet a szociális szolgálattól kaptak, és ezért a szülőknek egész nap fémhulladékot kell árulniuk. Ezért a nehezen mozgó anyai nagymama vigyáz a gyermekekre.

A találkozó után a szakember elemzi a helyzetet, és a következő akadályokat találja:

A család a bizalmatlanság jeleit mutatta a szakember felé. Ha bíztak volna benne, akkor tájékoztatták volna az új helyzetről, a változásokról. Ezenkívül a család az alapvető szükségleteket fontosabbnak tartja az oktatásnál, és nem helyez kellő hangsúlyt arra, hogy lányai részt vegyenek a szabványos oktatási rendszerben. Nincsenek tisztában azzal, hogy az igazolatlan hiányzások milyen károkkal járnak a kiskorúak körében.

Mindezek miatt a szakember úgy gondolja, hogy újra kell gondolnia a H. családdal kialakított stratégiáit.

Az első dolog, amit eldönt, hogy vissza kell nyernie a család bizalmát. Tudomásukra hozza, hogy mennyire aggódik a jelenlegi helyzetük miatt, és, hogy mennyire szeretne segíteni túljutni ezen az ideiglenes, rossz időszakon.

Ezután úgy dönt, hogy ismét meg kell állapotodniuk a Munkaterv (CSMT) célkitűzéseiről a családdal; észben tartva, hogy meg kell erősítenie minden pozitív változást, bármilyen kicsiny legyen is az, mivel már ért el sikereket a család. Ezzel párhuzamosan megpróbálja kielégíteni a család jelenlegi legalapvetőbb szükségleteit.

Emlékezteti a szülőket a változásra, ami azután állt be, hogy elkezdtek együtt dolgozni. Most más a helyzet, ezért a szakember kapcsolatba lép a szociális szolgálattal, hogy a kért segítség felől érdeklődjön. A kislányok iskolájában egy másik beavatkozásban részt vevő gyermek szüleivel beszél, hogy segítsenek a lányokat iskolába menet felvenni.

A szakember úgy dönt, hogy leül a H. családdal, hogy segítsen úgy kezelni bevételeiket, hogy azok fedezzék az alapvető szükségleteiket és megszabaduljanak a fölösleges költségeiktől; így nagyobb hangsúlyt helyezhessenek lányaik oktatására, mint a család egyik legfontosabb prioritására. Ezen a ponton kell a szakembernek meggyőzni a családot, hogy lányai jövője függ az képzettségüktől. Ez jó alkalom arra, hogy felhívja a család figyelmét a tanulmányok feladásának negatív következményeire.

A család, miután találkozott a szociális szolgálattal, egyszeri, vészhelyzetre szóló segítséget kap. Ezenkívül a család elfogadja a szakember segítségét, hogy hatékonyan be tudják osztani a kapott gazdasági segítséget. Ezzel párhuzamosan az apának esténként aktív munkakereső programot ajánlanak.

A szülők reggelente elviszik a lányukat az iskolába. Sikerült megállapodniuk az iskolával, hogy a gyermekek kicsit hamarabb érkezhessenek az iskolába, amikor ők dolgozni indulnak. Iskola után a programban résztvevő másik gyermek anyja felveszi a lányokat, és saját fiával együtt viszi őket a délutáni órákra, ahová este a szülők mennek értük.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ A folyamat sikerének kulcsa, hogy zökkenőmentes kapcsolatot tartunk fenn az oktatási intézménnyel.
- ▶ A kiindulópont legyen az, hogy a családok kompetensek, és vannak saját erőforrásaik és képességeik.
- ▶ Motiváljuk a családokat, hogy vegyenek részt a CSMT lépéseiben.
- ▶ Magyarázzuk el, és hívjuk fel a család figyelmét hogy döntéseik befolyásolják gyermekeiket: például az igazolatlan hiányzások, késés az iskolából stb. (gyakran érzelmi) következményekkel jár a gyermekek számára. Amikor a család megérti a következményeket, általában erőfeszítéseket tesz a megoldások érdekében.
- ▶ Tartsuk észben, hogy a folyamatnak többféle szakasza lehet, ezek között vannak frusztráló pillanatok is. Ezért fontos, hogy a pozitív részeket kihangsúlyozva a frusztrációt okozó szituációból, és a diák számára motiváló tevékenységet felajánlva képesek legyünk a hibák és kudarcok alapján újjászervezni a beavatkozást. Például: *szervezzünk egyidejű szórakoztató programokat, amelyek segíthetnek bevonnni őket: tanulás a parton, állatkert-, botanikus kert- és múzeumlátogatás, látogatás a rádióban vagy tévécsatornáknál...*
- ▶ A valóság változó körülményeit megismerve azonnali változtatásokat kell eszközölnünk a "menetrendben".
- ▶ Tartsuk fenn az aktív és megfelelő közreműködést a Munkatervben résztvevő intézményekkel.
- ▶ Átfogó beavatkozást nyújtunk, amely figyelembe veszi az egyes helyzetek különböző gazdasági, kulturális, oktatási és társadalmi tényezőit.

Figyelmeztetések és kerülendő eljárások!

- ▶ Ne helyezük túl magasra a szakemberek munkájának eredményeivel kapcsolatos elvárásainkat, és ne becsljük alá a programban résztvevő család képességeit és erőforrásait.
Például: "Ne aggódjon, ezt majd én megoldom... Hagyja csak rám! Vagy: "Nem lehet mit kezdeni ezzel a családdal. Ez egy katasztrófa. Egyáltalán nem működnek együtt, és minden lépést visszautasítanak!"
- ▶ Ne szidjuk a többi családot, ha egy "bizonyos akció" nem hozott jó eredményeket egy adott családban.
- ▶ Kerüljük a túlzásfolttságot és a gettósodást az osztálytermekben. Fontos, hogy az oktatási intézményekben pozitív referenciáink legyenek, ezért részesítsük előnyben a nem roma gyermek bevonását.
- ▶ Ne essünk a paternalizmus csapdájába, ne részesítsük előnyben a túlzottan követelő és függő viselkedésmódokat, amelyek a családot a szakemberrel függőségi viszonyba terelik, és nem segítik elő a család autonómiáját.
- ▶ Amikor a családnak válaszolunk, ne feledjük, hogy a szakember feladata információt, tájékoztatást adni és támogatást nyújtani, de nem szabad állandóan fognunk a kezüket.
- ▶ Vigyázzunk, nehogy elveszítsük motivációnkat: a CSMT megvalósítása hosszú folyamat, és lehetnek olyan pillanatok, amikor visszaesést mutat. Mindemellett fontos, hogy megtartsuk pozitív hozzáállásunkat, akkor is, ha folyamat előrehaladtával sok problémával találkozunk.

A beavatkozás folyamata a családoknál

Először felmérjük a családban a beavatkozás lehetőségét

Többdimenziós családi felmérés: a diák helyzete az oktatási intézménytől kapott információk alapján, és a család lehetőségei a segítségnyújtásban

A család helyzetének felmérése: a gyermek támogatása, társadalmi részvétele, fejlődése és iskolai teljesítménye terén tapasztalt szükségletek, erősségek és hátrányok

A Családi Munkaterv (CSMT) elkészítése és közös megállapodás

Az oktatási intézmény szakemberei, intézményünk szakemberei és más közösségi intézmények

A diák részvétele

Nem

Igen

A Családi Munkaterv (CSMT) fejlesztése és lekövetés

Egyéni beavatkozás (mindig):
tanácsadás, az oktatási útmutatók megosztása a családdal

Csoportos beavatkozás (ha javasolt):
ajánlás más képzési csoportokba

A beavatkozás kontextusa

Kifejlesztjük a Családi Munkatervet (CSMT)
= a családra és a diákra vonatkozó célkitűzések

A célkitűzések értékelése: sikerrel jártunk?

Nem

Igen

Igen

Nem

A beavatkozás a családdal véget ér

A beavatkozás a diákkal véget ér

6.7. A beavatkozás lekötése és értékelése

Mi a célunk a folyamat e szakaszában?

Célunk, hogy megszerezett, kvantitatív (mennyiségi) és kvalitatív (minőségi) adatgyűjtést végezzünk, ami lehetővé teszi, hogy az elvégzett beavatkozást a kivitelezési folyamat megfelelősége, a várt célok teljesülésének mértéke és a program alkalmassága és hatékonysága szempontjából megítélhessük.

Továbbá az értékelés lehet programon belüli és azon kívüli is. A belső értékelést és lekötést általában a programot készítő és kivitelező csapat végzi. Ez az értékelés általában a folyamat kivitelezésének adataira hagyatkozik, annak kiterjedésére és a célkitűzések teljesülésének mértékére. Az értékelés megvalósításakor célszerű egyszerű tervezetet és eszközöket használni a megfelelő időben. Ezeket a programon belül kell megtervezni, annak elkészítésével egy időben, és, ha szükséges, az elkövetkező továbbfejlesztések során is fel lehet használni őket.

A programot fejlesztő és alkalmazó csapatok tudják elvégezni az értékelést. Az értékelési folyamat során praktikus és javasolt az adatelemzést és a jelentéseket a csapat keretrendszerén belül folytatni. Ezt a belső értékelést olyan folyamatnak kell tekintenünk, amely segít a szakembereknek folyamatos visszajelzést adni a tevékenységek előrehaladtáról, és lehetővé teszi, hogy közösen nézzenek szembe a problémákkal, tanulva belőlük.

Külső értékelésnek azt tekintjük, amelyet általában a folyamathoz nem kapcsolódó specializálódott csapat hajt végre. Kifejezetten ajánlott külső értékelőt megbízni, ha lehetséges. Ez segít a beavatkozás bármely, esetleg figyelmen kívül hagyott lépését ellenőrizni.

Ezek a tervezéskor követendő lépések:

- Válasszuk ki a program kivitelezési folyamatából és annak eredményeiből fontosnak ítélt szempontokat, amelyeket meg kell ismernünk.
- A megválaszolandó kérdések függvényében válasszuk ki a mutatókat, majd találjuk meg azokat módszereket és technikákat, amelyekkel a kiválasztott mutatókat fel tudjuk mérni.
- Tervezzük meg, hogy mikor fogunk adatot gyűjteni; hagyjunk időt az összegyűjtött adatok elemzésére, és arra is, hogy a lényeges szereplők, résztvevők véleményét kikérjük: a program kedvezményezettjei, a programot alkalmazó szakemberek csoportja, szakemberek a programot támogató hálózatból és a (szak)politikai képviselők, akik a beavatkozásról döntéseket hoznak.
- Adjunk ki rendszeres jelentést, amelyben a program előrehaladását és eredményeit tárgyaljuk. Ezek a jelentések segítenek megtudni, hogy mi történik a programban, és segítenek bevezetni a szükséges változásokat. A jelentések azért is fontosak, mert rámutatnak a program fejlődésére; átláthatóságot biztosítanak a programnak; és bizonyos esetekben segítenek a program fenntarthatóságát növelni.

- Fontos hozzáférni a program kivitelezésekor használt eszközökhöz, olyan értékelési eszközökhöz, mint pl. a Családi munkaterv és annak lekötése, a terepnaplók, a találkozók jegyzőkönyvei, jelenléti ívek a családok részvételéről az egyes tevékenységeken, a diák hiányzásainak dokumentációja stb.
- Továbbá fontos a számszerűsíthető mutatók esetében kiegészíteni az információt; kvalitatív módszereket használni; és találkozót szervezni, hogy megismerjük a résztvevők véleményét. Ezek a kérdőívek alkalmas eszközök, de egyes közösségekben nehézkes lehet az alkalmazhatóságuk. Ehelyett olyan kvalitatív technikák hoznak ugyanilyen eredményt; és teszik lehetővé hogy megismerjük és beazonosítsuk, hogy mi történik a programban, mint például a strukturált vagy félig-strukturált interjú.
- A legfontosabb, hogy az értékelést javaslatok sora kísérje, hogy javíthassunk a folyamaton: mind annak kivitelezésén, mind pedig a várt eredmények elérésnek tekintetében.
- Amikor befejeztük a program értékelését, fontos és érdekes lehet az eredmények megosztása publikációkban, szemináriumokon, fórumokon és/vagy konferenciákon.
- Fordítsunk különös figyelmet a bemutatott adatok bizalmasságára és védelmére, főképp akkor, ha más résztvevőkkel is megosztjuk azokat.

Alább található a **főbb javasolt lépések** listája, amelyekkel e fázis leggyakoribb problémáival megküzdhetünk.

JAVASOLT LÉPÉSEK

Fejlesszük ki az értékelési kultúrát, vagyis fogjuk fel az értékelést gazdagító elemként, amely célja a lépések javítása, és nem pedig a szakemberek elleni kritikai vádirat része.

Használjuk a következő kvalitatív adatgyűjtési technikákat: jegyzetek a terepről, feljegyzett anekdoták, jelentések, félig-strukturált interjúk, fókuszcsoportok stb.

Kapjunk képzést a program lekövetésével és értékelésével kapcsolatosan, találjunk rá helyet és időt.

Anélkül, hogy bármelyikét is túlzásba vinnénk, találjuk meg a beavatkozás feljegyzéseiben a kvalitatív és kvantitatív közötti helyes egyensúlyt.

Találjunk megfelelő és kivitelezhető módszereket a kedvezményezettek tulajdonságainak figyelembe vételével.

Kérjünk meg más, az ügyben résztvevő szakembereket, hogy amennyire csak lehet támogassanak minket.

Előre gondoljunk azokra a tényezőkre, amelyek beleszólhatnak az információgyűjtésbe, az eredményekbe, és a kivitelezés folyamatába.

LEGGYAKORIBB PROBLÉMÁK

A túl sok tevékenység nem segíti elő a reflexiót és a szükséges információ összegyűjtését.

Ha a résztvevő felek képzettsége a lekövetés és értékelés terén hiányos, akkor az értékelést a folyamatot lelassító, hátráltató tényezőnek tekinthetjük.

Néha a folyamat, és az összes megtett erőfeszítés láthatatlan marad, vagy elégtelennek bizonyul, ha az információ csak kvantitatív. Szükséges a kvalitatív információkat is rögzíteni.

A program a használandó eszközökre vagy elérendő célokra vonatkozó elvárásai kondicionálhatják a családi beavatkozást. Egyes esetekben pusztán az a tény, hogy számos feljegyzést kell készíteni, második helyre szoríthatja vissza magát a családi beavatkozást.

Elveszíthetjük a szereplőket: a családokat a vándorlásuk miatt, vagy mert nem folytatják a beavatkozást; a szakmai csapatokat, vagy felelősöket, akik befolyásolhatják az értékelés folyamatát. Így a megszerzett eredményeket/adatokat is elveszítjük.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ Összegyűjtöttünk azokat a kritériumokat, amelyekkel megtervezhetjük mind a folyamat, mind az eredmények felmérését⁸: hatékonyság, kiterjedés és a folyamat értékelésére való képesség; és az eredmények hatékonyságát mérő kritérium.
- ▶ A hatékonyságot felmérő kritérium, ahogy Ligeró, J.A. (2008) hangsúlyozza: "azt méri, hogy a beavatkozás a kívánt eredményeket váltja-e ki egy adott kedvezményezettben. Figyelembe veszi a meghatározott és gyakorlati célkitűzéseket is, és a program vagy a szolgálat által várt célokat is, valamint az eredmények tervezését és az elfogadott folyamatokat is".
- ▶ A kiterjedés kritériuma "abból áll, hogy milyen szintig jut el a program a kedvezményezettek körében, vagyis összehasonlítja a valódi populációt, amelyikhez eljutott a program, az elméleti populációval, amelyet be kellett volna vonni a programba", és a teljesítményt értékelő kritérium "azt elemzi, hogy az akciókat vagy tevékenységeket helyesen kiviteleztek-e".
- ▶ Mindegyik kiválasztott kritérium tekintetében összeállítottunk egy kérdéssort, amely a program haladásáról, mutatóiról és az információszerzés eszközeiről és technikáiról szól. E definíciók célja, hogy a szakemberek a program különböző szempontjaival kapcsolatban feltett kérdések tekintetében könnyen kiválaszthassák az adott mutatókat.
- ▶ A mutatók olyan kvantitatív mérőszámok, amelyek a különböző változók alakulásának lekövetésében hasznosak. A változók lehet kvantitatívak (órák száma, emberek száma...) és kvalitatív szempontokat is tükrözhetnek (pl. elégedettség a programmal, tevékenységgel...).
- ▶ A következő kiválasztott mutatókat pozitív módon fejeztük ki. Javasolt figyelmet fordítani a nem annyira pozitív vagy akár negatív eredményekre is; és elemezni azok okait.
- ▶ Annak érdekében, hogy kiegészítsük a mutatókból eredő programeredményeket és akciókat, azt javasoljuk, hogy használjanak más módszereket is, mint pl. interjú, fókuszcsoport és csoportos visszatekintés.
- ▶ Kifejezetten javasolt a konfliktushelyzeteket, azokat a dolgokat, amelyek nem mennek jól; a folyamat krízishelyzeteit; a gyenge pontokat és kudarcokat elemezni és megküzdeni velük. Az elkövetett hibákból tanulhatunk.

⁸ A kritérium definíciója: "a program legpozitívabb állapota, amelyet a valós helyzethez hasonlítunk. Ez a különbség lehetővé teszi, hogy ítéletet alkossunk". (Ligeró, J.A. 2008).

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: HATÉKONYSÁG

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
<p>Megfelelő volt-e a tervezett kommunikáció és a program terjesztési terve?</p> <p>Hogyan szerzett a család tudomást erről a programról?</p>	<p>A kommunikáció és a programterjesztési stratégia hatékonysági mutatója: azon családok százalékos aránya, amelyek a program terjesztési stratégiáit és a megismerés módjait megfelelőnek tartják.</p>	<p>Hívásnapló és a tanév folyamán a program iránt érdeklődő iskolák listája.</p> <p>Az iskolákkal abból célból készített interjúk felvételei, amelyekből megtudjuk, mely családoknak jár olyan gyermeke az iskolába, aki részt vehetne az iskolába, és hogy valójában hány családot tájékoztattunk.</p> <p>Meg kell különböztetni azokat a családokat, amelyek külső és amelyek belső ajánlás alapján keresnek meg minket; ebben az esetben javasolt a terjesztés módját értékelni. Az ilyen megkeresés direkt információ vagy kommunikáción alapul, amely nem része semmilyen tervnek.</p> <p>“Mintavétel”: ez az évenként hozzánk forduló új családok számát jelenti.</p> <p>Kérdőívek, melyeket az egyes családokhoz alakítunk, bár ugyanazokat a tényezőket mérjük fel.</p>

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: HATÉKONYSÁG

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
<p>Olyan lelkesen fogadták-e a szülők a tevékenységeket, ahogy azt vártuk?</p> <p>Előre láttuk-e a családok elégedettségi szintjét a tevékenységek menetével és a program szakemberekből álló csapatával kapcsolatban? Ha nem, milyen problémák jelentkeztek?</p> <p>Tesznek-e a családok javaslatokat, amelyek alapján a folyamatot hatékonyabbá és megfelelőbbé tehetnék? Mik a javaslatok?</p>	<p>Azoknak a családok százalékos aránya, akik elégedettek a szakértők által nyújtott törődéssel.</p> <p>A bánásmóddal elégedett családok százalékos aránya: kedvesség, személyes figyelem és az információ érthetősége.</p> <p>Azoknak a családoknak a százalékos aránya, amelyek az őket segítő szakember által nyújtott információt és tájékoztatást hasznosnak találták.</p> <p>A program folyamatossága: azoknak a családoknak a száma, amelyek a programban kezdik és fejezik be az iskolaévet, és a következő években is folytatják a programot.</p> <p>Azoknak a szülőknek a száma, akik javasolnák a programot más roma családoknak.</p>	<p>Elégedettségi kérdőív a családoknak.</p> <p>Tanév végi értékelő jelentés az oktatási intézmény közreműködésével.</p> <p>Az új belépők, a programból kilépők és az olyan családok és bevont diákok jegyzéke.</p>
<p>Részt vettek-e a szülők képzőcsoportokban? Pozitívan értékelték-e a nyújtott segítséget?</p>	<p>Azoknak a használóknak a százalékos aránya, akik elégedettek a kapott képzéssel.</p>	<p>Anonim elégedettségi kérdőív a szülőknek az alkalmak végén.</p> <p>Megfigyelési/értékelési dokumentumok a képzést tartó oktatótól.</p>

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: TELJESÍTMÉNY

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
<p>Elégedett-e a szakmai csapat a program kivitelezésével?</p> <p>A tevékenységeket úgy kivitelezték-e, ahogy azt vártuk?</p>	<p>A szakmai csapat elégedettsége a tervezett tevékenységek alakulásával.</p> <p>A szakmai csapat elégedettsége az önkormányzati erőforrások támogatásával kapcsolatban.</p> <p>A szakmai csapat elégedettségi szintje a program elfogadottságával a családok körében és az iskolákban.</p> <p>Egyéb oktatási programok iskolai korrepetálással.</p> <p>Egyéb gyermek- és ifjúsági programok, amelyeket más, a harmadik szektorba tartozó egységek szerveznek (utcai oktatás, szociális szolgáltatások stb.).</p>	<p>Találkozók jegyzőkönyvei/ az ott elhangzott bejelentések.</p> <p>Jegyzőkönyvek a találkozók számáról, az azokon taglalt témákról. A családdal közös megállapodások a folyamatról.</p> <p>Azoknak a családoknak a jegyzéke, amelyeket tájékoztattak, és amelyek részt vesznek, jegyzék az ajánlott diákokról és a javasolt profilba illeszkedésükről.</p> <p>Értékelő kérdőív a korábban említett szakembereknek és erőforrásoknak.</p>
<p>Hogyan kivitelezték a folyamatot a beavatkozás egyes fázisaiban?</p>	<p>Kvalitatív mutató: a folyamat tervezett alkalmassága összevetve azzal, amely a gyakorlatban megvalósult.</p>	<p>Az ügyvel megbízott szakembertől gyűjtött elbeszélések.</p>
<p>Úgy alkalmazták-e a más erőforrásokra vonatkozó ajánlási protokollokat, ahogy azt vártuk?</p>	<p>Az ajánlások száma a meghatározott eljárásokhoz képest.</p>	<p>Nyilvántartások.</p>
<p>Végigkövettük-e a családokat Családi munkaterv során?</p>	<p>Azoknak a Családi munkaterveknek a száma, amelyekben megállapodott a szakember, a család és a többi résztvevő, és illeszkedő célkitűzések és progresszív megközelítés van bennük, hogy alkalmasak legyenek az adott esetekben.</p>	<p>A Munkatervet értékelő szociális jelentés.</p> <p>CSMT értékelés (célkitűzések teljesítése, mutatók...).</p> <p>Az oktatási beavatkozást végző értékelő gyűlés jegyzőkönyvei minden ügyben.</p>

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: TELJESÍTMÉNY

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
<p>A család ügyében együttműködő szakemberek kikérik-e egymás véleményét, megkérdezik-e, hogy milyen igényeik vagy a megoldásaik vannak?</p> <p>Jóváhagyták-e a többiek munkáját?</p> <p>Megtervezték-e a közös akciókat a szociális szereplők és a kollektíva egyéb résztvevői között?</p> <p>Mik a családdal a beavatkozáson dolgozó, különböző szektorokból érkező szakemberek célkitűzései és azok meghatározott mutatói? Ezek konzisztensek-e, és egymást kiegészítőek-e?</p>	<p>Az erőforrások és az egyéb szociális szereplőkkel folytatott közös beavatkozások száma és tipológiája.</p> <p>A közös célkitűzések és mutatók száma.</p> <p>A különböző résztvevők meghatározott célkitűzéseinek és mutatóinak száma.</p>	<p>A szervezetekkel és erőforrásokkal történő együttműködés modellje.</p> <p>A szervezetek és az erőforrások közötti találkozók jegyzőkönyvei.</p> <p>A CSMT értékelése: a kidolgozott tevékenységek és a szereplők.</p>
<p>Köveztük-e a tervezett családi támogató eljárás folyamatát?</p>	<p>Az alkalmazott/követett eljárások elemzése és értékelése.</p>	<p>A CSMT és az EMT (Egyéni Munkaterv) értékelése.</p> <p>Ha nem volt lekövetés, meg kellene hosszabbítani a CSMT-t vagy a gyermek EMT-jét.</p>

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: KITERJEDÉS

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
Minden család megkapta-e a tájékoztatást amire szüksége volt? Eljutott-e a beavatkozás azokhoz a kedvezményezettekhez, akiknek szánjuk? Volt-e súlyponteltolódás?	<p>A beavatkozásba bevont családok:</p> <ul style="list-style-type: none"> Más intézmények programjaiból; másik közigazgatási területről, vagy környékről; másik iskolából, ha profiljuk megfelel az elvárásoknak. Más intézmények programjaiból. <p>Azok a családok, amelyeket a program támogat: azoknak a családoknak a száma ügynként, amelyeket a program támogat, és a családi profilok száma.</p> <p>A hírcsoportok és orientációs-csoportok száma.</p> <p>A bevont családok száma.</p> <p>Azoknak a családoknak a száma, amelyek részt vesznek a figyelemfelkeltő-, motivációs- és támogató-csoportokban.</p>	<p>Jelentések más programokról.</p> <p>Családi mappa.</p>
Elfogadják-e a programot az iskolákban?	<p>Azoknak az iskoláknak a száma, amelyekkel együttműködési megállapodást íratunk alá.</p> <p>Azoknak az iskoláknak a száma, amelyek részt vesznek a családi beavatkozásban.</p>	<p>A családi beavatkozások listája.</p> <p>Az iskolákkal aláírt megállapodások száma.</p>
Elfogadott-e a program a helyi közösségben, szervezetek körében?	<p>A CSMT-ben résztvevő oktatási segítők száma.</p> <p>Az új szervezetekkel aláírt megállapodások száma.</p>	<p>Családi mappa.</p>

A FOLYAMAT ÉRTÉKELÉSÉHEZ SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ

ÉRTÉKELÉSI KRITÉRIUM: KITERJEDÉS

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKÁK ÉS ESZKÖZÖK
A legnagyobb támogatást igénylő, és leginkább sikeresélyes családokat toborozza-e a program?	Családi profilok a kezdeti felmérésben kifejtett kritériumok szerint.	Azok az adatbázisok, amelyek a program minden használójának adatait, és a diákokkal megvalósított tevékenységeket is tartalmazzák. Az ajánlásokról készített "feljegyzések" (nem mindig írásban történik).
Ajánlják-e a más családokat segítő közösségi programok? Mik a családok toborzásának főbb módjai?	A családok toborzásának főbb módjai. Családi profilok: azoknak a családoknak a száma, amelyek más regionális családi programokból jönnek.	Az ügy követési lapja Ajánlási mappa: belső és külső. Szociális szolgáltatások: szociális támogatás program. Más egyesületek vagy non-profit szervezetek, amelyek a környezetükön működnek.
A program az elvárásoknak megfelelően tud-e kapcsolatba lépni azokkal a családokkal, amelyek nehézségekkel néznek szembe gyermekük iskolai integrációjának támogatása kapcsán?	azoknak a családoknak a profiljai, amelyekkel dolgozunk: <ul style="list-style-type: none">• Toborozásuk főbb módjai.• Családok típusai.• Az integrációhoz szükséges legáltalánosabb támogatás fajtája.	Családi mappa. Iskolai mappa. Ajánlás mappa.

Alább látható a beavatkozás megtervezéséhez szükséges legfontosabb kérdések sora. Az értékelés szempontjából igen fontos felmérni a célkitűzések és a célok teljesülését. Ha a, hogy a CSMT-ben foglalt célok összeállításakor végzett munkát szeretnénk felülvizsgálni, akkor a lentebb található "Felülvizsgálati Lap"-ot használjuk.

A célkitűzések és célok felülvizsgálatára szolgáló mintalap⁹

	IGEN	NEM	FELÜL-VIZSGÁLNI
1. Megállapítottuk a célkitűzéseket, és azok a családdal történt tárgyalások eredményét képezik	☐	☐	☐
2. A célkitűzéseket támogatta az oktatási intézmény	☐	☐	☐
3. A célkitűzések reálisak	☐	☐	☐
4. Rendelkezésre áll az idő és a források azok elérésére	☐	☐	☐
5. A célkitűzések tiszták, nem félreérthetőek	☐	☐	☐
6. A célkitűzések fokozatosak	☐	☐	☐
7. Nagy ugrások vannak az egyes szintek között	☐	☐	☐
8. Egyes célkitűzések között átfedések vannak	☐	☐	☐
9. Lehetséges ellenőrizni a teljesítésükhöz szükséges időt	☐	☐	☐
10. Lehetséges ellenőrizni a korábbi lépések teljesülését	☐	☐	☐
11. A teljesítés mutatóit egyértelműen meghatároztuk	☐	☐	☐
12. Megfelelően készítettük-e el a Családi munkatervet?	☐	☐	☐
13. Megjegyzések:			

⁹ Escudero.V (2009) "Guía práctica para la intervención familiar". Junta de Castilla y León.

Alapvető fontosságú minden kijelölt célhoz egy teljesítmény-mutatót kiválasztanunk. A mutató egy adott magatartás, képesség vagy helyzet, amely a leginkább jellemzi a célt.¹⁰ Például: a diák két hónapon keresztül időben érkezett be az iskolába; a diák egy negyedéven keresztül nem hiányzott igazolatlanul; a diák a tervezett gyakorisággal járt korrepetálásokra; stb.

Azért is lényeges ez, mert segít jobban megérteni a mutatók jelentését; a program folyamatát és eredményeit, mivel kvalitatív adatokat gyűjtünk a program, a beavatkozás kvalitatív szempontjairól. Ez azt jelenti, hogy kvalitatív módszerekkel kell gyűjtenünk az információt.

A HATÁSOKAT ÉS EGYÉNI PROGRAMEREDMÉNYEKET MÉRŐ MUTATÓK		
HATÉKONYSÁGI KRITÉRIUM		
SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKA
Az elvárásoknak megfelelően halad-e a család haladást a CSMT-ben kitűzött célok felé?	A programban résztvevő családok haladása: az iskolai részvétel foka, együttműködés az iskolával, a diák támogatása, és a diák közreműködése.	A CSMT-t tartalmazó dokumentum. A kezdeti helyzetet (felmérés) hasonlítjuk össze a CSMT-ben várt rövid-, közép- és hosszútávú célkitűzések teljesítésének mértékével. Terepnapló. A terv mutatóinak követési lapja; a felülvizsgált mutatók követési lapja.
Tesz-e a diák lépéseket a CSMT célkitűzései elérésének érdekében?	Azoknak a diákoknak a haladása, akik szülei részt vesznek a programban: az iskolai részvétel mértéke; az igazolatlan hiányzások csökkentése; a tanulmányi eredmények javulása.	A kezdeti helyzet (felmérés) összehasonlítva a CSMT megvalósításának előrehaladtával. Az esetek követésének adatbázisa.

¹⁰ Escudero. V. (2009). Guía Práctica para la intervención familiar. Junta de Castilla y León.

A HATÁSOKAT ÉS A GLOBÁLIS EREDMÉNYEKET MÉRŐ MUTATÓK

HATÉKONYSÁGI KRITÉRIUM

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKA
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diáknak javulnak a tanulási szokásai?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akiknek a tanév elejétől végéig javulnak tanulási szokásai.	Egyéni családi- és diák-jegyzetek.
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák csökkenti hiányzásait?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik a tanév elejétől végéig csökkentik igazolatlan hiányzásaik számát.	Iskolai naplók és/vagy a szociális szolgálat jelenléti ívei (Probléma: ezeket nem mindig vezetik pontosan). A diákok negyedévi értékelésének követése,
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák fejezi be az általános iskolát és megy át minden tárgyból?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik befejezik az általános iskolát és minden tárgyból átmennek.	Mindegyik diák záró "követése"/értékelése. Érdemjegyek.
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák megy általános iskolából középiskolába?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik általános iskolából középiskolába mennek.	Mindegyik diák záró "követése"/értékelése. Hatékony részvétel a középfokú oktatási intézményben.
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák hagyja abba középiskolai tanulmányait érettségi vagy szakma nélkül?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik abbahagyják középiskolai tanulmányaikat érettségi vagy egy szakma megszerzése nélkül.	Mindegyik diák záró "követése"/értékelése. Jegyek. Ajánlások.
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák érettségizik le vagy szerez szakmát?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik leérettségiznek vagy szakmát szereznek.	Jegyek. Mindegyik diák záró "követése"/értékelése.

A HATÁSOKAT ÉS A GLOBÁLIS EREDMÉNYEKET MÉRŐ MUTATÓK

HATÉKONYSÁGI KRITÉRIUM

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKA
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák javít eredményén a tantervben szereplő célok tekintetében?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik javítanak eredményeiken a tantervben szereplő célok tekintetében.	Az iskolától kapott információ: osztályfőnöktől, tanácsadó részlegtől. Jegyek összehasonlítása.
A beavatkozásban résztvevő családok gyermekei közül hány diák hány tanul tovább az iskolaköteles kor után?	Azoknak a diákoknak a száma összesen, akik családjával dolgoztunk; és azok száma, akik továbbtanulnak az iskolaköteles kor után.	A diákok lekövetése az iskolaköteles kor után: kik végeznek technikumot, ill. tanulnak tovább.
A családok a terv szerint javítottak-e gyermekük oktatásában való részvételükön?	Azoknak a családoknak a száma, akikkel dolgoztunk; és azok száma, akik javítottak gyermekük oktatásában való részvételükön az tanév során.	Záró értékelés skálás kérdőívvel minden szakembernek, hogy felmérjük a család részvételét. A következő elemeket tartalmazza: A család... <ul style="list-style-type: none"> • Járatja-e iskolába iskolaköteles korú gyermekét? • Rendszeresen elviszi-e gyermekét az iskolába? • Igazolja-e a hiányzásokat? • Gondoskodik-e a gyermek higiéniájáról, vagyis tisztán jár-e iskolába a gyermek? • Bemegy-e találkozni az osztályfőnökkel, ha hívják? • Ellenőrzi-e, hogy gyermekének készen van-e házi feladata? • Engedi-e, hogy programokon, kirándulásokon részt vegyen a gyermek?

A HATÁSOKAT ÉS A GLOBÁLIS EREDMÉNYEKET MÉRŐ MUTATÓK

HATÉKONYSÁGI KRITÉRIUM

SZÜKSÉGES INFORMÁCIÓ ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ KÉRDÉSEK	MUTATÓ	ADATGYŰJTÉSI TECHNIKA
<p>Az oktatási intézmények a terv szerint javítottak-e a program tevékenységeiben történő részvételükön?</p>	<p>Azoknak az iskoláknak a száma, amelyekkel kapcsolatba léptünk; és amelyekkel munkakapcsolatot hoztunk létre; és azoknak az iskoláknak a száma, amelyek javítottak a program tevékenységeiben történő részvételükön a programfolyamat során.</p>	<p>A programkoordinátor által a kurzusok végén az iskolai részvétel mértékéről készített záró jelentés: a diákokkal kapcsolatos mutatókat gyorsan és hatékonyan közlik.</p> <p>A szakemberekkel közölt kívánságok száma és fajtái.</p> <p>Tájékoztatók és anyagok a diákoknak, különösen a korrepetáláshoz használt anyagok.</p>
<p>Növekedett-e a kulturális és diverzitással kapcsolatos mechanizmusokat alkalmazó iskolák száma?</p>	<p>Azoknak az iskoláknak a száma, amelyekkel kapcsolatba léptünk; és azok száma, amelyek elkezdtek a kulturális és diverzitással kapcsolatos mechanizmusokat alkalmazni a program kezdete óta.</p>	<p>Adatbázis.</p> <p>Az aláírt megállapodások száma.</p>
<p>A közösségi erőforrások közös beavatkozása eredményeképpen elősegítették-e a hálózati munkát?</p>	<p>A különböző szociális résztvevők együttműködési protokolljai.</p> <p>A közösen szervezett hálózati akciók száma, amelyek a különböző területeket kötik össze.</p> <p>Az akció lehet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Közösségi akció. • Közösségi erőforrásokkal végzett. • Más szervezetekkel végzett. • Egészségügyi erőforrások bevonásával végzett. 	<p>Jelentések és feljegyzések a tevékenységekről.</p> <p>Szociális akcióterv modell, amelyet minden együttműködő fél megismert és aláírt.</p>

A beavatkozás alakítása és fejlesztése érdekében minden kérdést fontos megválaszolni, hogy a beavatkozás, amennyire lehet, legfőképp a családok, a diákok és az oktatási intézmények szükségleteihez és elvárásaihoz igazodjon.

Alapvető üzenetek és gondolatok

- ▶ Alapvető, hogy a végzett munka látható legyen: a folyamat láthatóvá kell váljon, és az is fontos, hogy minden jelentős előrejutást jelentő, kezdeti, közbenső és végső lépés eredményét felmérjük, mert ezek teszik lehetővé, hogy elérjük a várt célt.
- ▶ Fontos kvantitatív adatokat rögzíteni: a folytatott tevékenység gyakorisága; az előre látott feladatok időkorlátai; az előre látott feladatok intenzitása stb. Ebből a célból készíthetünk adatlapokat, kérdőívet vagy skálát, ami a várt haladás mértékét adja meg: nagymértékű, félúton jár, csak bizonyos szempontból mutatható ki, nagyon kis mértékű, nincs; vagy lehet tízes skálát használni.
- ▶ Nem kizárólag a számok lényegesek. Az is fontos, hogy összegyűjtsünk, rendszerezünk minden információt a program kivitelezési folyamatával kapcsolatban. Célunk, hogy legyen egy "beavatkozási fekete dobozunk" kvalitatív információkkal, terepi jegyzetekkel, jelentésekkel, találkozókkel, fókuszcsoporthoz stb.
- ▶ Az összegyűjtött és rendszerezett információ alapján értékelve, hogy mi működött sikeresen; következtetéseket levonva a program hatásairól és eredményeiről, ki kell tudjunk javítani a fejlesztési folyamatban és annak lépéseiben megtalált hibákat. Hasznos lehet fejlesztési javaslatokat is tenni.
- ▶ Kérjünk visszajelzést a kivitelezési folyamatról.
- ▶ Nagyon fontos odafigyelni a programban jelentkező problémákra és az elszennvedett kudarcokra, mivel ezekből tanulhatunk, és fejleszthetjük a program kivitelezését.
- ▶ Figyeljünk oda diákok készségeinek és kompetenciájának fejlődésére. Ilyen például az írni-olvasni tudás javulása a gyermekeknél. Ezeket a tényezőket figyelembe kell venni a CSMT lekövetésekor és az egyéni értékelési folyamatban is.

A folyamatjavításának érdekében adjunk visszajelzést főbb felfedezéseinkről; a családok, tanárok és egyéb résztvevők problémáiról és javaslatairól.

Az értékelési mátrixokban jelzett eszközökön kívül alább található néhány a követési és értékelési folyamatban általánosan használtak közül:

- Iskolai mappa.
- A diák mappája.
- A család törzsmappája. (Családi információk).
- Ajánlás-mappa.
- A tevékenységek feljegyzései és a jelenléti ívek.
- Csoportos tevékenységek mappája.
- Az oktatók és közbenjárók terepen készült jegyzetei.
- Más bevont résztvevőkkel tartott találkozók jegyzőkönyvei és az elért megállapodások.
- Résztvételi szerződések: oktatási intézmény, család és diák.
- Jelentések a folyamat diákra gyakorolt hatásának felméréséről.
- A beavatkozásban résztvevő jelentős szereplőkkel készített interjúk.
- Fókuszcsoportok létrehozása a beavatkozásban résztvevő családoknak.

A jó gyakorlat egy példája a beavatkozásban: Q. J. családjának példája, amely az összes leírt fázist szemlélteti a család toborzásától a záró lekövetésig és a záró értékelésig

A család toborzásának leírásával kezdjük

Az oktatási intézmény hívta fel figyelmünket a családra. Elvégeztük a környék társadalmának analízisét. A terület teljes társadalmi átalakuláson megy keresztül. Van szociális szolgálat, helyi egyesületek, egészségközpont; azonban nincsenek szórakozási, pihenési lehetőségek: közösségi terek, könyvtár.

Az anya nem dolgozik, bár szeretne; az apa az építőiparban dolgozik; és a kisebbik gyermeküknek krónikus betegsége van.

Az oktatási program bemutatásra kerül a környéken található oktatási intézményekben, és az Iskola Tanács elfogadja. Így születnek meg az kötelezettségvállalások és megállapodások az intézménnyel.

Bemutatjuk a tipikus diákprofilt, és ennek eredményeképpen információt kapunk a javasolt diákokról. Ezután eldöntjük, hogy egy diáklányt vonunk be a programba, mivel az ő profilja azonos a bemutatottal.

Kapcsolatfelvétel

Látogatással vagy telefonhívással lépünk kapcsolatba a családdal (a környezettől függően lehetnek egyéb lehetőségek is), és röviden elmondjuk, kik vagyunk, és mit szeretnénk elérni. Az anyával megbeszélünk egy második találkozót: kávézást egy semleges helyen.

Megtartjuk a találkozót.

Alázattal beszélünk vele, észben tartva, hogy szakemberekként a helyzetén, környezetén kívül eső tényezőnek számítunk.

Amikor az anya elmondja, hogy milyen nehéz helyzetben vannak az iskolában, ahelyett, hogy elítélnénk, azon tanakodunk, hogyan alakulhatott ki ez a helyzet. Az adott viselkedésformákon töprengve és a helyzetet több szemszögből vizsgálva lépésről lépésre elemezzük a konfliktust.

Ezen kívül közösen elgondolkodunk a család elvárásairól a nekik nyújtandó támogatás tekintetében, összevetve azokat a tényleges igényekkel. Megpróbáljuk a családdal megfogalmaztatni az igényeket, vagyis: "Mi az érdeke igazából? Mit gondol, mit tudunk a beavatkozással nyújtani?" Különösen nagy erőfeszítést teszünk, hogy bizonyosan tudják, hogy segíteni szeretnénk.

Ezután beszélünk az intézményünkről, részletesen, de egyszerű szavakkal mondjuk el az oktatási programunkat. Az üzenetünk kézzelfogható, és különösen ügyelünk az anya reakcióira: a verbális és a non-verbális kommunikációra.

Az a célunk, hogy a család érzékelje, hogy kedvesen bánunk velük, hogy a kapcsolatunk bizalmon alapul, és azon, hogy érdekel minket, hogy segítsünk. Tudatjuk, hogy gyermeke integrációja és iskolai teljesítménye fontos nekünk, és számíthatnak ránk.

Ezenkívül megpróbáljuk megérteni a szükségleteiket, érdekeiket és az oktatási intézményben szerzett tapasztalataikat; és ezek kapcsán átérezni a nézőpontjukat.

Mindig hangsúlyozzuk, hogy a család résztvevő, és közös felelősségünk van a beavatkozásban. Célunk meggyőzni az anyát arról, hogy mennyire fontos, hogy a házaspár mindkét tagja, ne csak az anya vegyen részt a programban.

A figyelmet, az érthetőséget és az elfogadást a következőkkel javíthatjuk:

Egyszerűsítsük le az információt, hogy érthető legyen a család számára. Használjunk emberközelit, bensőséges nyelvet, rövid szavakat és mondatokat, és támasszuk alá tiszta, didaktikus példákkal.

Kifejezetten odafigyelünk arra, hogy olyan nyelvezetet használjunk, amely megfelelően világos, hogy mindent megértsenek: a beavatkozás célját; az elérni kívánt célkitűzéseket; a jövőre vonatkozó menetrendet és a várható fejlődést. Mielőtt újabb részleteket közölnénk, kérdésekkel ellenőrizzük, hogy megértették-e a az adott információt.

Hozzáállásunk rugalmas, békéltető és nyitott. A folyamat építkező jellegét hangsúlyozzuk: "Ezt együtt fogjuk megcsinálni". Továbbá pozitív jövőképet kommunikálunk és tartunk fenn: "Őn is meg tudja csinálni, ahogy a szomszédok is. A Heredia család fia is le tudott érettségizni".

Optimizmust és hitet közvetítünk: "Hiszünk az Önök képességeiben, és segítünk erősíteni azokat, hogy családként lehetőségeik szerint a legjobbat adhassák gyermekeiknek".

Elfogadjuk döntésüket, és az ő szemszögükből nézzük a dolgokat. Vagyis megpróbáljuk megtudni, megérteni, és kezelni a helyzetüket és a kulturális tényezőket, hogy megértsük viselkedésüket: a tisztelet normái, a nemek közötti kapcsolatok, a családon belüli szerepek stb. Röviden szólva elismerjük, legitimáljuk kultúrájukat és problémáikat. Elfogadjuk, a világlátásukat, gondolataikat és érzéseiket..

Kezdeti felmérés

Q. J. szülei eljönnek az intézmény épületébe, hogy találkozzanak a szakemberekkel, kiváltképp az oktatási programért felelős munkatársunkkal.

Ott helyben aláírják a meghatalmazást és a kötelezettségvállalást, amire úgy tekintenek, hogy közösen dolgozunk a lányuk iskolai teljesítményének javításán. Értékelik a szakemberek által készített interjúk során együtt töltött időt. Egyértelműen elmagyarázzuk az elérni kívánt célkitűzéseket, azokat működésük alapján definiáljuk.

Ezelőtt bemutattuk a programot az oktatási intézmény tanárainak, és kapcsolatba léptünk a gyermek osztályfőnökével. Két tanárral/szakemberrel készítettünk interjút az intézményben. Ők felvilágosítanak minket a gyermek iskolai tanulmányaival és a szülők részvételével kapcsolatban: rendszerint csak a bizonyítványért mennek be, bár többször is kérték, hogy beszélgethessenek egy családtaggal. Legkisebb lányuk rendszerint több tárgyból elégtelen, de szorgalmas. Ő nem szokott igazolatlanul hiányozni, nem keresi a konfliktust sem a tanárokkal, sem osztálytársaival.

A munkaterv elkészítése

A Q. J-ről kapott információt, és az osztályfőnök tájékoztatását is figyelembe véve elkészítjük a felmérést, és elkezdjük a Munkaterv elkészítését. Miután az első, előzetes terv elkészült, bemutattuk a családnak, majd változtattunk rajta, kibővítettük és megegyeztünk róla a családdal.

A Munkatervet közösen elvégzendő feladatként értelmeztük. Egymást kiegészítő álláspontot vettünk fel, és a családot a tudást birtokló pozíciójába helyeztük. Például: "Nézzük meg, mit tehetünk közösen azért, hogy gyermeke jobb eredményeket érjen el az iskolában... Önök mindenkinél jobban ismerik a gyermeket, ezért kérem, segítsenek megértenem őt...Azt szeretném, ha segítenének nekem, hogy én is segíteni tudjak gyermeküknek, hogy közösen találjunk megoldást...".

A családok kötelezettségvállalásait rövidtávú tevékenységek formájában fogalmaztuk meg, mint pl. korrepetálásra járni legalább hetente kétszer.

Megpróbálunk nagyon őszinték lenni a szándékunkkal kapcsolatban; azzal kapcsolatban, hogy meddig vagyunk hajlandók elmenni. Eközben követhető, pozitív, motiváló és nem tiszteletet parancsoló nyelvezetet használunk. Most vetjük be minden tárgyalási és motivációs képességünket. Például: "Mit gondol a javasolt lépésekről? Úgy gondolja, hogy hatékonyak lesznek? Milyen problémák adódhatnak?"

A felmérést és a Munkaterv szerkezetét is változó elemekként fogjuk fel, és ezért nyitottak kell legyenek, és ideiglenes jelleggel kell őket használni. Q. J. családjának segítünk a javasolt lépésekhez fűzött elvárásaik és reményeik továbbfejlesztésében.

A munkaterv kivitelezése

Miután lefektettük a célkitűzéseket a diákkal, a családdal és az oktatási intézménnyel, elkezdjük megtenni a javasolt lépéseket.

A családdal: otthonukban kell kapcsolatba lépnünk velük, mert be kell járniuk a korrepetálásokra. Az anya kifejezi kívánságát, hogy munkát szeretne találni, mi pedig összekötjük a munkaügyi hivatallal. Intézményünk szakembere elkíséri a családot az első korrepetálásra, és a bizonyítványt átvenni.

Az oktatási intézménnyel: úgy készítjük el a korrepetálást, hogy megfelelően fogadják.

Egyidejűleg készülünk az álláskereső anyát az "Acceder" programhoz irányítani, hogy kísérelve melessen munkát keresni; háromoldalú találkozót tartani roma közvetítő bevonásával, hogy elősegítsük az oktatási szakember és az anya találkozását. A közvetítővel megosztjuk a háttér-információkat, és találkozót szervezünk az anya és a közvetítő között. Találkozókat tartunk az "Acceder" és a szakemberek között, és értékelő találkozót szervezünk a szakemberek részére. Az anya minden találkozóra elmegy a munkaügyi tanácsadóhoz; és részt vehet egy szállodai személyzetet képző tanfolyamon; ennek eredményeképpen a szakmai gyakorlat végeztével állást kap a gyakorlatot tartó szállodában.

Felesége sikerét látván az apa elkezdte ugyanezt a folyamatot, a beavatkozás ugyanazon az úton halad, mint az anyával. Ugyanúgy fogadja az eseményeket, és építőipari munkásokat képző tanfolyamon vesz részt.

A kötődés ekkor már megfelelő volt, és a család nagyon pozitívan vette minden eddigi javaslatunkat: Családi Iskola, konferenciák stb.

Megemlítjük érdemeiket és elismeréssel illetjük azokat, még a kis lépéseket is. Ezzel egy listát állítunk össze a pozitív dolgokról, melyeket elértek gyermekük érdekében: intézményünkkel, az iskolával, gyermekükkel, a tanár-szülő kommunikációval, a jegyek értelmezésével, a korábban ismeretlen iskolai munkával stb. kapcsolatban.

Az elejétől kezdve segítünk nekik, felsoroljuk az eredményeket, tudniillik, hogy itt vannak velünk, segítenek nekünk, hogy segíthessünk gyermekének. Ez az első közösen elért célkitűzés.

Amikor a szülő megnézi a kis lépések listáját, ezt kérdezzük: "Hogyan érezte magát, mikor elérte ezeket a dolgokat?" Megerősítjük az elégedettséget; ezzel az egyszerű eszközzel sikerült megerősítést adni, és így nem válik frusztrálttá.

Folyamatosan optimista és biztató biztató üzeneteket küldünk neki, és megtartjuk a pozitív jövőképet. Például:

"Meg tudja csinálni!"

"Nem vagyunk egyedül, sokan segítik az Ön gyermekét".

"Igenis tud segíteni gyermekének!"

"Minden segítség, amit gyermekének ad, segít közelebb kerülni hozzá, és ő hálás lesz ezért".

"Ha Dolores meg tudta csinálni, akkor Ön miért ne tudná?"

"Mit számít az, hogy ő nem roma? Ha ő megtudja csinálni, akkor Ön is!" (Önszeretetre épít.).

"Biztosak vagyunk benne, hogy erőfeszítéseinkkel és elhivatottságunkkal segítünk neki, hogy sikeres legyen".

"Sok romának sikerült, de nem volt könnyű, meg kellett küzdeni érte".

Tudatjuk velük, hogy milyen sokat haladtak eddig a jó irányba, és, hogy folytathassák, kis változtatásokat kell eszközölni.

A beavatkozás befejezése előtt azonban az egyik megállapodásunkat megszegték. A kezdeti felméréshez tértünk vissza, egy teljesen más technikával: "szerepcseré". A szakember azt javasolja a családnak, hogy cseréljenek szerepet:

- Szakember: Mindkét fél vétett hibákat, de nagyon züllesztő, hogy közösen nem tudunk elérni valamit a családja érdekében, úgyhogy próbáljunk ki valami újat. Mit gondol? Mehet?
- Család: Mi lesz az?
- Szakember: Én leszek Ön, és Ön pedig a szakember, aki megpróbál segíteni valami jót elérni a családom érdekében.

Ezzel meg tudjuk mutatni, hogy igazán törődünk a családdal, és hogy mindent megteszünk, hogy közösen dolgozhassunk.

Segíthet felismerni a folyamat közben elkövetett hibáinkat, ha megfigyeljük, hogyan beszél hozzánk a család.

Lekövetés és értékelés

Az oktatási közegben kezd normalizálódni a helyzet. Q. J. szülei eljárnak a családi iskolába intézményünk szakemberének kísérete nélkül, és a diák tanulmányi eredményei javulnak.

A diák iskolai lekövetésének részei: beiratkozás, együttműködési találkozók, a család és a tanárok havi kötelezettségvállalásainak áttekintése.

Az anya "partner-szülőként" elkezdi együttműködni az iskolával: segít kirándulásokat és a "kultúra hetét" előkészíteni. Története alapján az anyák számára a környezet pozitív példájává válik.

A következő tanévben ugyanezt a beavatkozást kéri legkisebb fiának. Autonómmá vált, alkalmankénti segítségkérésekkel.

ATTITÚDÖK ÉS KOMPETENCIÁK

7. A szakemberek számára ajánlott attitűdök és kompetenciák

Ebben a szakaszban megszerezünk néhány általános kompetenciát, amelyeket a roma családoknál alkalmazott, a füzetben leírt, beavatkozásokat végző szakembereknek javasolunk. A szakmai tudás és tapasztalat mellett szükséges egyéb kompetenciákkal is rendelkezniük.

Néhány előzetes megfontolás a szakemberekkel kapcsolatban

Azt a személyt tartjuk szakembernek, akinek a szociális beavatkozáshoz illeszkedő képzettsége van. Lehet képzett szociológus, pszichológus, nevelő, oktató vagy szociális munkás. Jártasnak kell lenniük az interkulturális munka és a kisebbségek terén is. Ahhoz, hogy a füzet által javasolt munkát elvégezzük, nem elegendő tehát romának lenni, valamilyen idevágó végzettség is szükséges.

A program és a betöltendő pozíció tulajdonságai miatt, szükséges sokrétű tudással és diplomákkal rendelkezni. A program egyes tevékenységeit idevágó képzettséggel rendelkező személyekkel szükséges elvégezni, és a környezet kiterjedt elemzését illetve az összetett felmérést érdemes társadalomtudományi kutató szakemberrel időalapú munkában elvégeztetni.

A szakmai képzettségen túl a szakember egyes tulajdonságai láthatók és világosan érzékelhetők; ezek pozitív első benyomást keltenek. Más esetekben ütközhetnek a család elvárásaival. A szakembernek van saját világlátása, műveltsége, hite, szexuális identitása, kulturális önazonossága, életének bizonyos szakaszában van stb. Egy anya például jobban érezheti magát, ha az első interjú női szakemberrel készül, különösképp, ha a lányáról van szó. Továbbá fontos szempont, hogy a szakember roma vagy nem roma; ez bizonyos esetekben befolyásolhatja a helyzetet; és elősegítheti a jobb kapcsolatot, ami segít bevonni a családot, és kötődést kialakítani a szakember és a család között. Más tulajdonságok nem ennyire egyértelműek, de ezek is hatással vannak a teljes folyamatra. Ezt később bemutatjuk ebben a szakaszban.

Az efajta hatások elkerülhetetlenek a folyamat során; az számít, hogy reflektáljunk rájuk és megfelelően kezeljük az következményeket.

Úgy gondoljuk, hogy ez az orientáció fontos segítség azoknak a helyzeteknek az észlelésében, amelyekben a személyes és szakmai nyomás befolyásolja a beavatkozás hatékonyságát; saját problémáinkat, korlátainkat is segít értelmezni.¹¹

11 Escudero. V. (2009). Guía práctica para la intervención familiar. Junta de Castilla y León.

Az interkulturális és kisebbségi beavatkozásokba gyakran hasznos olyan személyiségeket bevonni, akik, vagy pozíciójuk, vagy képességeik, a környezetre gyakorolt befolyásuk miatt, megkönnyítik a folyamatot. Ezek a személyiségek rendszerint közösségi vezetők, vagy olyan befolyásos személyek, akik alkalmanként közvetítőként lépnek fel csapatok vagy a célcsoportok között.

Egy másik fontos szempont elkerülni, hogy kiégjen a szakember. A beavatkozás ezen a területen néha nagyon frusztráló. A szakembernek sok nehezen leküzdhető problémával kell szembenéznie, és bizonyos esetekben majdnem lehetetlen ezeket megoldani. Ezért fontos olyan stratégiákat és tevékenységeket kidolgozni, mint például szupervíziós meetingek vagy coaching. Minden ilyenfajta tevékenységet külső szakemberekkel is megszervezhetünk, de maga a csapat is összeállíthatja ezeket. A csoportvezetők feladata figyelembe venni és megszervezni ezeket a tevékenységeket.

A kompetenciák meghatározásakor McBer általános kompetenciamodelljét használtuk útmutatóként, jóllehet a modellt kiegészítettük és a metodológiai eszközökhöz igazítottuk, amely a roma családok számára és az iskolai/oktatási környezetben alkalmas, hatásos. Alább található a legidevágóbb kompetenciák.

A kompetenciák a beavatkozást folytató csapatban kívánatos attitűdök és adottságok nagy halmazára mutatnak rá. Ezek az alapvető kompetenciák minden, a területen beavatkozást folytató személy számára elengedhetetlenek: teljesítményorientáltság, interperszonális érzékenység és családorientáltság, rugalmasság, valamint a szervezet és a program iránti elkötelezettség. Ezek jó szolgálatot tehetnek a program csapatát adó szakemberek kiválasztásában.

Kognitív kompetenciák

Tanulás: a munka elvégzéséhez szükséges tudás fejlesztésére és szélesítésére irányuló kapacitás és érdeklődés. Például:

- Az oktatási rendszert jól ismeri, ismeri az iskolai környezetet és az oktatási intézmények szerveződési modelljét.
- A szakember tud a romák történelméről; valamennyire ismeri szokásaikat, életmódjukat, a roma közösség sokszínűségét; ismer adaptációs stratégiákat, tudja, milyen társadalmi és gazdasági helyzetük; és tisztában van a roma családok normáival.
- Szakmai vagy speciális tudása van a romákkal folytatott munkáról.
- Képzett közvetítő (mediátor), és szakmai képesítése van a szociális beavatkozás terén. Ilyen például: oktatás, nevelépszichológia és társadalmi integráció, interkulturális kölcsönhatások, szociális munka és szociális mediáció.
- Tájékozott a folyamat szakmai vonatkozásaival kapcsolatban.
- Kihhasználja tudása és készségei fejlesztésére adódó alkalmakat.

Analitikus gondolkodás: képes a helyzetek megértésére, problémák megoldására logikus, módszeres gondolkodással: a szempontok vagy konfliktusok és azok eleminek különválasztásával. Például:

- a. A szakember a helyzeteket problémákat logikusan elemzi, hogy megtalálja az okokat.
- b. Képes egy adott helyzetnek több magyarázatát is elképzelni.
- c. Előre lát lehetséges akadályokat a tevékenység megtervezésekor, és azok megoldását célzó ötleteket keres.
- d. Képes előre látni helyzetek következményeit és a folyamat tervét kreatív módon alakítani, hogy a megoldások átpozicionálják és új mederbe tereljék a folyamatot. Szükség esetén támogató forrásokat keres, hogy a beavatkozást negatív fázisából kimozdítsa. A konfliktuskezelés képessége is kulcsfontosságú.
- e. Képes priorizálni, megfelelően érzékeli, hogy mi a fontosabb vagy sürgősebb.

Modellek felismerése: képes az egyes modellek vagy az egymással nem egyértelműen összeköthető helyzetek közötti kapcsolat felismerésére; és összetett ügyek alatt meghúzódó kulcsfontosságú motívumok beazonosítására. Például:

- A szakember beazonosítja egy összetett családi szituáció kulcselemeit.
- Különböző családok régi és új helyzetei között hasonlóságokat látnak meg.

Teljesítmény-kompetenciák

Teljesítményorientáció a célkitűzésekkel kapcsolatban: elkötelezettség a hatékony munkavégzés mellett:

- Megtalálja a dolgok elvégzésének jobb és gyorsabb módját.
- Precíz és egyértelmű célkitűzéseket jelöl ki.
- Időt és erőforrásokat fektet be a folyamat támogatásába, és kiszámított kockázatokat vállal.

Kezdeményező készség: hajlamos lépések kezdeményezésére; az eredmények javítására; vagy lehetőségek keresésére, még mielőtt az események kényszerítenék, vagy elárastanák a konfliktusok. Például:

- Szeret új dolgokat csinálni, és javítani a beavatkozáson.
- A szakember előre lát dolgokat, még mielőtt kérnék azokat, vagy az események kényszerítenék azok megfontolására.
- Olyan lépéseket tesz, amelyek meghaladják pozíciója elvárásait. Tudja, hogyan hozza ki a legjobbat az adódó lehetőségekből.
- Tudja, hogyan reagáljon előre nem látott eseményekre, vagyis meg tudja oldani azokat.

Információ keresés: kíváncsiság és vágy a megfelelő és pontos információ megszerzésére, hogy a család és a diák helyzetét jól mérje fel, és szükségleteiket teljesen feltárja.

- Mielőtt saját célját kiválasztaná, a szakember megtudja, mire összpontosították munkájukat más szakemberek.
- Különböző forrásokból gyűjt információt, hogy egyértelműsítse a feladatot, vagy problémát.
- Az egyértelműn túl mélyre ás, hogy tényeket találjon.

Rend- és minőségorientáltság: elkötelezettség a bizonytalanság csökkentése és a beavatkozás minőségének biztosítása mellett lekövetési rendszerekkel, ellenőrzésekkel és tiszta és rendezett irányítással. A folyamatot rendszeresen követi, a folyamatot rendszeresen értékeli. Például:

- Szervezett és szisztematikus.
- A szakember szisztematikusan rögzíti saját és mások tevékenységének részleteit és a vonatkozó kvalitatív információkat, így ellenőrizhető, hogy hogyan halad a terv kivitelezése a Családi munkaterv és a teljes folyamat keretein belül. Gondosan ellenőrzi saját és mások munkájának minőségét.
- Rendszert dolgoz ki az információ tárolására és lekövetésére.

Befolyásolókészség és szolgálatkészség

Interperszonális érzékenység: képes mások problémáira, érdeklődésére és érzelmeire reagálni. Az odafigyelés és megértés képessége. Például:

- Megérti a család erősségeit és korlátait is.
- Erőfeszítést tesz, hogy megértse miért viselkedik így a család.
- Tudja, mi motiválja a családot, és mi az, ami ellenére van.
- Pontosan értelmezi a szülők és más családtagok non-verbális kommunikációját.
- Helyesen észleli a család humorát és érzelmeit.
- Időt szán a családnak, az oktatási intézmény tanárai és a többi bevont intézmény szakembere problémáinak meghallgatására.

Csaláorientáltság: késztetés, hogy segítse és szolgálja a családot. Amikor felfedezi szükségleteit, igyekszik ezeknek eleget tenni. Például:

- Mielőtt javaslatot tenne, gondoskodik róla, hogy megértse a család és az oktatási intézmény szükségleteit.
- Számításba véve erősségeiket és gyengeségeiket, hozzáállásával tiszteletben tartja szükségleteiket, érdekeiket és törekvéseiket. Megpróbálja gyorsan teljesíteni a család kéréseit.
- Amikor nem tud gyorsan megoldani egy problémát, megpróbálja megtalálni a megfelelő erőforrást és oda irányítani a családot.
- Kedvesen és szívélyesen kommunikál a családdal.
- Célja, hogy fontos és megbízható személy legyen a család szemében. Alább található az ehhez szükséges kulcselemek tíz pontja¹²:

Hogyan érzük el, hogy a család megbízzon bennünk?

1. A család érzelmileg felemelő kapcsolatban áll velünk.
2. Megtartjuk az adott szavunkat és ígéreteinket.
3. Lehetőségeinkhez és korlátainkhoz igazodva mindent megteszünk, hogy megoldjuk problémáikat, és elérjük az általuk áhított célokat.
4. Amit teszünk összhangban van azzal, amit mondunk.
5. Ha bajban vannak, hozzánk fordulhatnak támogatást keresve, tudják, hogy mi nem fogjuk elutasítani őket.
6. Megbíznak kompetenciánkban; hogy tudjuk miről beszélünk.
7. Nekünk megnyílhatnak, és mi bizalmasan kezeljük ügyeiket, ha erre kérnek minket.
8. Pozitív információt terjesztünk róluk.
9. Mások előtt megvédjük őket és elismerő szavakkal beszélünk róluk.
10. Bizalmat fektetünk beléjük: *“Ha azt mondja úgy van, akkor úgy is van”*.

- Azért, hogy a családok megfelelő visszajelzéseket kapjanak, átvállal feladatokat hiányzó csapattársaitól.

¹² Costa. M and López. E's "Educación para la salud: guía práctica para promover estilos de vida saludables" Pirámide.-ből átvéve: p. 189.

Meggyőzés és személyes benyomás: képes meggyőzni és befolyásolni másokat, hogy kövessenek egy tervet, vagy lépések sorozatát. Például:

- A felajánlott szakmai segítséggel elérhető hasznot hangsúlyozva meggyőzi a családot.
- Dokumentációval és hasonló beavatkozások pozitív eredményeit alátámasztó adatokkal készíti elő a találkozókat a családdal és az oktatási intézménnyel.
- Előre látja a család és az iskola lehetséges reakcióit, és felkészül ezek megválaszolására.
- Aktívan, figyelmesen hallgatja meg a résztvevőket. Ez a következőket jelenti:
 - Odafigyel nézőpontjukra, aggodalmaikra, vágyaikra és érzelmeikre anélkül, hogy elítélné őket. Ezzel tanúsítja a családok előtt, hogy megoszthatják véleményüket, a folyamattal és egyéb ügyekkel kapcsolatos nézeteiket.
 - Elfogadja, hogy a kimondott szavak, üzenetek nem mindig hordozzák számukra ugyanazt a jelentést, mint számunkra, és így nemkívánatos reakciók sorát válthatják ki.
 - Mind a verbális, mind a non-verbális (gesztikuláció, testtartás, pillantások...) kommunikációra odafigyelve ösztönzi a gondolatok és érzelmek kifejezését és összefoglalja azokat, így megfelelően megértheti a család helyzetét és beleélheti magát.
 - Figyelembe veszi, hogy mit mondanak és javasolnak neki.
 - Kulcsfontosságú tisztelettel fordulni a családhoz, de szüksége esetén határokat szabni is. Igen, a bizalom megszerzéséről van szó, de nem lehet kihasználni ezt a bizalmat, ki kell jelölni a határokat, a szakembernek ugyanakkor emberközeli módon kell kommunikálni a családdal.

Például: *"Értjük miről beszélsz, Isabel. Amit most mondasz nekünk, fontos számodra, ezért számunkra is fontos. Bízunk benned".*

Vagy: *"Értem..." "Ha jól értem, úgy gondolod, hogy..." "úgy látszik nagyon bosszantotta a..." "Ha jól látom maga... és..."*
- Tiszteletben tartja a szakember befolyásának a család által megengedett átjárhatósági fokát, és a jogait, hogy megvédje privát szféráját. Ezt mondja például: *"Az interjú során semmire olyat nem kell mondania, amit nem szeretne elmondani. Senki nem fog belegázolni a magánéletébe. Csak akkor fed fel magánéletének egyes részleteit, ha akarja".*
- Képes elfogadni a beavatkozás korlátait, hiszen azok a problémás helyzetek, amelyekben a család találja magát, sokszor túlmutatnak a mi befolyásunk mértékén.
- A szakember hatékonyan használ fel információt, hogy meggyőzzön másokat. Hozzáférhető, pozitív, nem erőszakos és motiváló nyelvezetet használ.
- Különböző érvekkel támasztja alá álláspontját.

- A roma családokhoz igazítja a használt nyelvezetet. A hangszín nagyon fontos: legyen szilárd, biztos, ugyanakkor közeli és szeretetteljes.
- Külön erőfeszítést tesz, hogy a roma család által érthető módon közölje üzenetét. Tudja, hogyan kommunikálja világosan a lényegét.

Szervezőképesség: képes megérteni a szervezet kapcsolatait és befolyását, és használni ezek dinamikáját.

Kapcsolatépítés: képes kiépíteni és fenntartani hasznos kapcsolatokat más a hálózaton belüli szakmai csoportokkal és/vagy szervezetekkel, hogy a beavatkozás célkitűzéseinek megvalósítását javítsuk. Például:

- A szakember könnyen teremt kapcsolatot másokkal.
- Fejleszti és használja hálózati kapcsolatait.
- Fenntartja a szakmai munkakapcsolatokat.
- Segítséget ajánl fel más szakembereknek, hogy elnyerje támogatásukat és együttműködésüket.

Vezetői kompetenciák (vezetőknek és csoportfelelősöknek)

Munkatársak fejlesztése: képes felismerni munkatársai erős és gyenge oldalát, és a megfelelő módokon (továbbképzés, támogatás, lehetőségek) segíti szakmai fejlődésüket.

- A vezető képes kifejezni a pozitív elvárásokat.
- Biztatja csapatát, hogy javítsa annak motivációját.
- Időt szán a csapat problémáinak meghallgatására.
- Egyértelműen delegál és oszt ki feladatokat, szerepeket.
- Elősegíti, hogy a csapat munkájához szükséges igényeket (tudás, anyagok stb.) kielégítsék.
- Időt szán a folyamat szupervíziójára és lekövetésére.
- Kijavítja csapata hibáit, megmutatja, hogy mindegyik hiba fejlesztendő területet jelez.
- Pontos és részletes visszajelzést ad a szakembereknek és a csapatnak.
- Proaktív és jól átlátja a folyamatot.
- Coaching alkalmakat szervez, hogy elkerülje a szakemberek és a csapat kiégését.

Emberek kezelése: képes meghatározni és elmondani az embereknek, hogy mit kell tenni; és meggyőződik róla, hogy elvállalva a feladatot meg is teszik azt. Elismeri haladásukat és értékeli eredményeiket. Például:

- A szakember tudatja kollégáival az elvárásokat, kiadja a feladatokat és kötelezettségeket és/vagy kijelöli a határokat.
- A munkában felmerülő problémákkal és az elért eredményekkel kapcsolatban támogatják a nyílt és egyenes kommunikációt a többi csapattal.
- Kreativitásával jó munkahangulatot teremt, a hatékonyságot, professzionalizmust, megbízhatóságot és elkötelezettséget támogatva motiválja kollégáit.
- Viselkedésével példát mutat a többi csapattagnak.
- Képes meghozni döntéseket.

Csapatmunka: képes másokkal dolgozni, és a többieknek is segít ebben.

- a. Képes interdiszciplináris csapatban dolgozni.
- b. Képes tárgyalásokat folytatni.

Személyes kompetenciák

Önbizalom: biztos saját képességeiben, és tisztában van hiányosságaival is, kifejezetten a nehéz, nagy erőpróbát jelentő helyzetekben. Például:

- A szakember saját lehetőségeiben bízva új kockázatokat vállal.
- Magabiztosságot fejez ki a helyzet értelmezésével és saját álláspontjával kapcsolatban.
- Ötleteket és perspektívákat keres, amelyek lehetővé teszik, hogy bizakodással dolgozzon.
- Bíz a roma közösség potenciáljában, és hogy a családok megváltoznak. Növeli a családok motivációját a változásra.
- Optimista és meg van győződve róla, hogy a családok meg tudnak változni. Ez a kompetencia alapvető az olyan családokkal folytatott munkában, amelyeknek sok a felgyülemlett frusztrációja; sok problémával kellett megküzdeniük gyermekük iskolai integrációjával kapcsolatban; akik általában véve pesszimistán látják esélyeiket a helyzet javítására.

Önkontroll: képes megtartani a kontrollt, nyugodt maradni ellenséges körülmények között; visszautasítás esetén; és stresszes munkahelyzetekben. Például:

- A szakember nem hagyja, hogy az érzelmei beleszóljanak munkájába.
- Nyugodt marad stresszes helyzetben is.
- Tartózkodik az impulzív viselkedéstől.
- Nyugodt marad, amikor mások dühösek.
- Nem érzi magát érzelmileg könnyen sebezhetőnek.

- Jól kezeli a váratlan történéseket és a félreérthető helyzeteket (*tudja hogyan evezzen zavaros vizeken*). Fontos, hogy nincs szüksége szigorúan betartandó határidőkre, sem lépésről lépésre követendő eljárásmodokra.

Rugalmasság: képes a változásokhoz alkalmazkodni; megérti mások álláspontját; és tud változtatni sajátján, amikor új helyzet áll elő, vagy új szükségletek jelentkeznek. Például:

- A szakember toleránsan és rugalmasan kezeli a helyzeteket. Képes megkérdőjelezni az előítéleteket és sztereotípiákat.
- Tiszteletteljesen és alázatosan viselkedik, elkerülve az arroganciát, a szakbarbár hozzáállást és az etnocentrikusságot.
- A szakember képes megváltoztatni véleményét, ha ellentétes tényekkel szembesítik.
- Tiszteletben tartja sajátjával ellentétes véleményeket.
- A helyzethez igazodva változtat viselkedésén.
- Könnyen alkalmazkodik a helyzetekhez és a változásokhoz.
- Képes feloldani konfliktusokat, és váratlan helyzetekben kreatívan improvizálni.

Állhatatosság, azaz a képesség, hogy az akadályok és problémák ellenére kitartó maradjon egy feladat elvégzésekor. Ez párosul a megállapodás határainak egyértelmű kijelölésének képességével, amit empátiával és kommunikációs készségekkel ér el. Például:

- A szakember kitartóan addig küzd egy nehéz célért, amíg el nem éri.
- Annyi időt hagy egy feladatra, amennyi annak végrehajtásához kell.
- Újból és újból kitartó akciókat hoz mozgásba, hogy legyőzze az akadályokat.
- Annak ellenére sem hagyja ott az esetet, hogy elutasítással szembesül.
- Tisztában van a beavatkozás korlátaival.

Vannak olyan helyzetek, amikor a család nagyon ellenáll a változásnak: nagyon hosszan együtt kell dolgozni a családdal, és még sincs eredménye. Ilyenkor abba kell hagyni a beavatkozást, hiszen ez más, potenciállal rendelkező családoktól veszi el az időt. Mikor szegik meg a megállapodást?

Például: *Amikor a diák és/vagy a család egyértelműen kinyilatkoztatja, hogy úgy döntött kilép a programból; amikor hiányzik a tisztelet; konfrontációval vagy akár fenyegetéssel találjuk szemben magunkat.*

Példa: *a családdal közösen értékeljük a Munkatervet, annak eredményeit és a bevont szereplők által megtett lépéseket, hogy a család maga verbalizálja "elkötelezettsége hiányát" a kezdetben lefektetett célok kapcsán, és ezért abba kell hagynunk a közös munkát. Tartsuk fenn a magabiztos kommunikációt: "Megértem azokat a problémákat, amelyeket elmondott, de mindannyiunknak a lehető legjobban kell teljesíteni, hogy elérjük megállapodásunk célját".*

Elkötelezettség a szervezet és a program mellett: vállalja, hogy cselekedeteit a program és a szervezet elvei, prioritásai és célkitűzései szerint irányítja.

- A szakembernek azonos értékei vannak a szervezettel, különösen a programmal, megvédi azokat, és azonosul velük.
- Felelősséget vállal a beavatkozásért, kiveszi részét a feladatokból.
- A szakember megfelelő választ próbál adni a családoknak, biztosítva, hogy értékelik a kapott szolgáltatásokkal járó költségeket.
- Tudja, hogyan egyeztesse össze a szervezet érdekeit saját szakmai érdekeivel.
- Elmondja problémáit, és amikor szüksége van rá, segítségért folyamodik.

1. Melléklet.

A társadalmi tőke térképe

Pierre Bourdieu, a francia szociológus 1986-os "A tőke formái" című cikkében használta először a kifejezést. Bourdieu a tőke három formáját különbözteti meg:

- Gazdasági tőke.
- Kulturális tőke.
- Társadalmi tőke.

A társadalmi tőkét a következőképpen definiálja:

"A társadalmi tőke azon aktuális és potenciális erőforrások összessége, amelyek a kölcsönös ismeretségek vagy elismerés többé-kevésbé intézményesült viszonyai tartós hálózatának birtoklásához kapcsolódnak, vagy másként kifejezve, olyan erőforrásokról van szó, amelyek az egy csoporthoz való tartozáson alapulnak. Az egyes csoporttagok által birtokolt tőke összessége valamennyiük számára biztosítékul szolgál, és a szó legtágabb értelmében véve – hitelképességet kölcsönöz nekik. A társadalmi kapcsolatok a gyakorlatban csak olyan anyagi és/vagy szimbolikus csereviszonyok alapján létezhetnek, amelyek fenntartásához hozzájárulnak. Társadalmilag is intézményesülhetnek és garanciákat kaphatnak, akár valamilyen közös név felvétele révén, amely egy bizonyos családhoz, osztályhoz, törzshöz vagy valamilyen iskolához, párthoz stb. való tartozást jelez, akár számos más intézményesülési aktus révén, amelyek egyúttal meg is jelölik az érintetteket és tájékoztatást adnak az adott társadalmi tőkeviszony fennállásáról. Ezáltal ez a viszony kvázi-valóságos létezését nyer, melyet a csereviszonyok tartanak életben és erősítenek tovább. A társadalmi tőke alapját képező csereviszonyokban elválaszthatatlanul összekapcsolódnak az anyagi és a szimbolikus szempontok. Csak akkor mozgósíthatók és tarthatók fenn, ha ez az összekapcsolódás felismerhető. Ezért soha nem korlátozódnak teljesen az objektív fizikai (földrajzi) kapcsolatokra vagy a gazdasági és társadalmi közelségre".

A TÁRSADALMI TŐKE TÉRKÉPE

1. Szocio-demográfiai adatok

Férj

Feleség

Gyermekek

A háztartás további tagjai

Származási ország

Szülőváros/szülőfalu

vallás

A TÁRSADALMI TŐKE TÉRKÉPE

Férfi iskolai végzettsége	
Feleség iskolai végzettsége	
A háztartás további tagjainak iskolai végzettsége	
Egyéb rokonok lakóhelye	
Ki?	
Melyik településen/település részen?	
További rokonok a településen/település részen?	

2. Vándorlási útvonalak (azokban az esetekben, ahol a vándorlás vonatkozik)

Megérkezés éve... -ba/be. (Ország)	
További országokban töltött idő	
Korábbi látogatások... -ba/be. (Ország)	
Hol? (Vándorlási útvonal térképe)	
Egyéb városok	
Hol?	
A távozás oka	
Az első érkezés dátuma... -ba/be. (Ország)	
Az utolsó érkezés dátuma... -ba/be. (Ország)	
Érkezés erre a táborhelyre	
Ki maradt... -ban? (Ország)	
Hol?	
Tartózkodási engedély	
Menekültként	
Azok az országok, ahol legjobban fogadták őket	
Miért?	
Értékelés, megjegyzések (Kiterjedt: minél hosszabb, annál jobb.)	

A TÁRSADALMI TŐKE TÉRKÉPE

3. Gyermekes iskolázottsága

Gyermekek korábban jártak iskolába (igen/nem)

Ha nem, miért nem?

Hova?

Mely országokban?

Mennyi ideig? (Milyen bizonyítványokat kaptak?)

Jelenlegi helyzet (Beírátták-e iskolába?)

A háztartásban élők általános készségeinek térképe

4. Iskolai végzettség és bejelentett munka

A. Férj

Iskolai végzettsége(formális, utolsó megszerzett bizonyítvány, tárgyak)

Befejezte a kötelező iskolákat? Van diplomája vagy egyéb végzettsége?

Munkahely a származási országban:

- Munka alkalmazottként (Határozza meg!)
- Mettől meddig?
- Független munka (Határozza meg!)
- Mettől meddig?

B. Feleség

Iskolai végzettsége (formális, utolsó megszerzett bizonyítvány, tárgyak)

Befejezte a kötelező iskolákat? Van diplomája vagy egyéb végzettsége?

Munkahely a származási országban:

- Munka alkalmazottként (Határozza meg!)
- Mettől meddig?
- Független munka (Határozza meg!)
- Mettől meddig?

A TÁRSADALMI TŐKE TÉRKÉPE

C. Egyéb családtagok ugyanabban a háztartásban (Kövesse a korábbi útmutatót!)

Iskolai végzettsége(formális, utolsó megszerzett bizonyítvány, tárgyak)

Befejezte a kötelező iskolákat?
Van diplomája vagy egyéb végzettsége?

Foglalkozása a származási országban:

- Munka alkalmazottként (Határozza meg!)
- Mettől meddig?
- Független munka (Határozza meg!)
- Mettől meddig?

Megjegyzés a szakembernek: Vannak-e hivatalos dokumentumok, amelyek igazolják a munkahelyeket?

126

5. A háztartás erőforrásai

Volt-e a háztartásnak valaha "családi vállalkozása"?

A. Férj

Korábbi formális vagy informális munkahelye a származási országban:

- Mettől meddig?
- Vannak hivatalos iratok erről a munkahelyről? (Igen/Nem)

Nem hivatalos képzettség/készségek, melyeket élete során elsajátított (Ki adta át a tudást; mikor; mennyi ideig?):

- Terület (például ipar, mezőgazdaság, zene, művészet)
- Készség (például kereskedelem, újrahasznosítás, tárgyak javítása, főzés)

Személyes készségek (például matematikai készség, problémamegoldás, konfliktus megoldás, jó kapcsolatok és interperszonális készségek, empátia, gyermekek megértése, nyelvtudás)

A TÁRSADALMI TŐKE TÉRKÉPE

B. Feleség

Korábbi formális vagy informális munkahelye a származási országban:

- Mettől meddig?
- Vannak hivatalos iratok erről a munkahelyről? (Igen/Nem)

Nem hivatalos képzettség/készségek, melyeket élete során elsajátított (Ki adta át a tudást; mikor; mennyi ideig?):

- Terület (például ipar, mezőgazdaság, zene, művészet)
- Készség (például kereskedelem, újrahasznosítás, tárgyak javítása, főzés)

Személyes készségek (például matematikai készség, problémamegoldás, konfliktus megoldás, jó kapcsolatok és interperszonális készségek, empátia, gyermekek megértése, nyelvtudás)

C. A háztartás más tagjai

Korábbi formális vagy informális munkahelye a származási országban:

- Mettől meddig?
- Vannak hivatalos iratok erről a munkahelyről? (Igen/Nem)

Nem hivatalos képzettség/készségek, melyeket élete során elsajátított (Ki adta át a tudást; mikor; mennyi ideig?):

- Szakterület (például ipar, mezőgazdaság, zene, művészet)
- Készség (például kereskedelem, újrahasznosítás, tárgyak javítása, főzés)

Személyes készségek (például matematikai készség, problémamegoldás, konfliktus megoldás, jó kapcsolatok és interperszonális készségek, empátia, gyermekek megértése, nyelvtudás)

2. Melléklet.

A család információs mappája

A családi információs mappa célja felmérni egy olyan család kezdeti körülményeit, amely lehet, hogy részt fog venni programunkban. Ezért információt gyűjtünk a család életének különböző területeiről, életmódjáról és kapcsolatáról az iskolával.

A családban megfigyelt dinamika változói:

Családszerkezet és szerveződés

Család-szerveződés

Szerveződés: Az egyes családtagok szerepe. Megosztják-e a szerepeket, vagy mindenki egy adott szerepet kap, pl. tekintély személy szerepe, védelmező szerep, gondoskodó szerep, érzelmi szerep?

A családtagok személyes jellemvonásai; a családtagok fejlődése (melyik életciklusban vannak), felfedezett konfliktushelyzet (alkoholizmus, fogyatékoság stb.)

A családi egység gazdasági-szociális helyzete és foglalkoztatottsági helyzete (piac, fémhulladék gyűjtés stb.), függés szociális támogatástól, érzelmi-, jogi- és oktatási problémák

A család nevelési stílusa

Kommunikáció a családtagok között

Családi konfliktusok megléte

Erős családi összetartás

Szülői összetartás

Szülői egyetértés

Érzelmi kötelék a családtagok között

A családi egységen belül kialakult szabályok (határok és időkorlátok) a tagok együttélésének szabályozása érdekében

A család szabályszerűen működik: tanulási szokások, étkezések, higiénia, időkeretek stb..

Szeretetteljes kapcsolatban vannak gyermekeikkel és a szélesebb családdal (nagyszülők, nagynénik, nagybácsik és unokatestvérek...) Például: Nyíltan kimutatják-e szeretetüket, elismerésüket? Összehasonlítják-e gyermekeiket testvéreikkel egymás előtt?

Értékek, és hitvilág, különösen a vallási élet, vagy olyan családok, amelyek az egyházszövetségbe járnak. Ilyenkor előfordulhat, hogy a gyermekek vagy fiatalok nem töltenek elég időt tanulóssal, mert templomba kell járjanak, vagy a templomi kórus tagjai

Megfelelő szupervízió és lekövetés

A család kapcsolata az oktatási rendszerrel és az ahhoz való viszonya

A szülők képzettsége és kulturális szintje

Az érzékelt szükségletek és elvárások a beavatkozással kapcsolatban: a szülők képzettségi szintje, a szülőktől jövő nyomás az iskolával kapcsolatban

Olyan értékek, amelyek távol esnek, vagy ellentétesek azzal, amit az oktatási intézmény képvisel, és gyermekeik oktatására helyezett hangsúly

A gyermekkel és az iskolával kapcsolatban kifejtett bizalmatlanság

Kapcsolat az iskolával és más szakemberekkel (tanárokkal, korrepetitorokkal, nevelépszichológussal stb.) Az iskolai részvétel és részvétel gyermekük iskoláztatásában

A család álláspontja az iskolával kapcsolatban: mit értenek az iskolai korrepetálás alatt; hogyan zajlanak a mindennapok; és mivel jár ez a mindennapi életükben; mivel jár ez a felelősségvállalás terén (pl. pénzügyi kiadások)?

A család helyzete és tapasztalatai az oktatási intézménnyel: milyennek éli meg a család és a diák a kapcsolatot? Van konfliktus?

Járnak-e kiskorúak iskolába, és rendszeresen teszik-e ezt a kötelező iskolaévek alatt? Járnak-e korrepetálásra? Milyen az átmenet az általános iskola és a középiskola között?

A család féltelmei: bizonytalanok-e a tanárokkal? Úgy érzik-e, hogy nincs mit mondaniuk, és az oktatás kérdése kizárólag az iskolára vonatkozik?

Látható erősségek: járnak-e az oktatási intézmény által szervezett találkozókra? Aktív szerepet vállalnak-e gyermekeik iskoláztatásában? Vannak-e olyan pozitív referenciaszemélyek, akik megerősítik a képzettség fontosságát? Stb.

Hogyan kezelik gyermekeik oktatási és iskolai szükségleteit?

Mennyire motivált a család a beavatkozással kapcsolatban?

Közösségi kapcsolatok

A család önazonossága a környezetében és az odatartozás érzése

Részt vesz-e a család környezet dinamikájában? Vagy csak egyszerűen részt vesznek társadalmi tevékenységekben, vagy sportklubban, környékbeli egyesületekben és ünnepeken?

A roma családokban bizonyos családtagoknak meghatározott szerepe és jelentősége van (rokonok, barátok, a roma közösség többi tagja stb.)

A társadalmi beékelődés mértéke: támogatói hálózat áll rendelkezésükre; járnak egyesületekbe, közösségi szabadidős tevékenységekre vagy egyházközségbe

A család szerepe valamelyik egyház munkájában (pl. Spanyolországban az Evangélikus egyházközségben), és a lelkipásztor alakjának értékelése

Ismereteik az intézmény oktatási projektjéről

Ismeretek az intézmény szolgáltatásairól: Tájékoztatói osztály, korrepetálási lehetőségek stb.

3. Melléklet.

A tanuló információs mappája

Belépés dátuma:	Kerület: Városrész:
Kód:	Férfi: ☐ Nő: ☐
Együttélés egysége:	Részt vesz-e a család más szervezeti tevékenységben? IGEN ☐ NEM ☐ Igen, és pedig...
Ajánlotta:	Koordináció...-val:
Oktatási intézmény: Iskolaév:	
Beavatkozás oka:	

Tanulmányi adatok az iskolaévből

Igazolatlan hiányzások	Igazolatlan hiányzások száma havonta
Tanulmányi eredmény	Az osztályzási időszakban volt-e olyan tantárgy, amelyet meg kell ismételnie?
Késések száma	

Az egyéni teljesítményt csökkentő helyzetek:

- A diák szociális készségei: pozitív önértékelés; a frusztráció tűrése mind társadalmi kapcsolatokban, mind az iskolai feladatok elvégzése kapcsán; elviseli, hogy igényei később teljesülnek (előre lát jövőbeli lépéseket), hogy csapatban dolgozzon; képes döntéseket hozni, és konfliktusokat feloldani; feladatokat vállal el, és függetlenné válik
 - Napi rutin, mit szeret, mik az elvárásai
 - Pozitívan áll az iskolához
 - Tanulmányaival kapcsolatban motivált (látja hasznosságát)
- A diák önazonosságának felépítése: jól érzi-e magát az iskolában; úgy érzi, hogy az iskola befogadja, vagy kizárja; jól vagy kellemetlenül érzi-e magát az órákon?
- A diák érzelmi állapotának felmérése: boldog; úgy érzi, hogy szeretik; úgy érzi, hogy tisztelik és megbecsülik osztálytársai?
- Milyennek látja a diák saját családját?

Saját korcsoport:

- Integráció a csoportba/osztályba: vannak-e barátai; megvárják-e iskola után?
- Túlságos függés a csoporttól
- A nem roma korcsoport visszautasítja
- Magányosnak és izoláltnak érzi magát
- Van olyan kortárs csoport, amely pozitívan áll az iskolához
- Pozitív referenciaszemélyek az iskolában/intézményben vagy a családban
- Baráti kör elemzése, és azok a szórakozási formák, amiket kedvelnek, vonzóknak tartanak. Például: a kedvelt szórakozási forma mindig költségekkel jár; problémával jár-e ez; ezért szüksége van-e már fiatalon jövedelemre?
- A terrorizálás, hímsovinizmus vagy egyéb hasonló helyzetek esélyének felmérése

Kapcsolat az iskolával/oktatási intézménnyel

- Teljesen visszautasítja az iskolát: nem tud alkalmazkodni
- Pozitív kapcsolatok a tanárokkal
- Pontosság
- Elsajátított tanulási szokások
- Kerüli az iskolát, vagy nem érdekli az iskola
- Tanulmányi kudarc
- Könnyedén tartja be a szabályokat
- Különös oktatási szükségletek, amelyeket ha nem elégítenek ki az iskolában vagy otthon, az iskolai kudarchoz vezethet. Például: a nyelvi képességek fejlesztése (abban a környezetben, amelyben élnek a beszélt nyelv különbözik az iskolában használt standard és elvont nyelvtől)
- Alacsony érdeklődési szint, törekvések

Család:

- A családi környezet hozzájárul a gyermek érzelmi stabilitásához, vagy ellenkezőleg, negatív hatással van rá
- Olyan családi egységben él, amely folyamatosan krízishelyzetben és változás alatt van: gyakran széteső házasságok, családon belüli erőszak, a gyermek érzelmi bántalmazása stb.
- A család használ szociális erőforrásokat

Közösség:

- Bizonytalan társadalmi-gazdasági helyzet
- Szétrombolt társadalmi környezet
- Integrációs problémák, problémák a társadalmi beékelődéssel környezetükben
- A közösségi erőforrások ismerete

4. Melléklet.

Az iskola információs mappája

- A tanárok és a tanári kar szakmai profilja
- Az orientációs/életvezetési szakemberek részvétele
- Az iskola átjárhatósági szintje, vagy nyitottsága a környezete felé
- A tanár motivációs szintje a beavatkozással kapcsolatban
- Az iskola motiváltsága a beavatkozással kapcsolatban

5. Melléklet.

Bibliográfia

Hivatkozások

1. Elméleti modellek

Rendszerszerű megközelítés modellje

Szerző: AUSLOS, G.
Cím: Las capacidades de la familia
Év: 1998
Szerkesztette: Heder
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: BRAZILLER, G.
Cím: General System theory: Foundations, Development, Applications
Év: 1968, revised edition 1976
Szerkesztette:
Ország: USA
Nyelv: Angol

Szerző: BOTELLA, L. y VILAREGUT, A.
Cím: La perspectiva sistémica en terapia familiar: Conceptos básicos, investigación y evolución
Év: 2008
Szerkesztette: Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació Blanquerna Universitat Ramon Llull
Város: Barcelona
Ország: Spanyolország
Megtalálható: (Web) <http://infoley.blogspot.com>
Nyelv: Spanyol és Katalán

Szerző: CIRILLO, S. y otros
Cím: El cambio en contextos no terapéuticos
Év: 1994
Szerkesztette: Paidós.
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: COLETTI, M. y LINARES, J.L.
Cím: La intervención sistémica en los servicios sociales ante la familia multiproblemática.
La experiencia de Ciutat Vella.
Év: 1997
Szerkesztette: Paidós
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: DALLOS, R AND DRAPER, R.
Cím: An Introduction to Family Therapy: Systemic Theory and Practice
Év: 2010
Szerkesztette: McGraw Hill
Ország: Nagy-Britannia
Nyelv: Angol

Szerző: MINUCHIN, S.
Cím: Familias y terapia familiar
Év: 1997
Szerkesztette: Gedisa
Város: Barcelona
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: MONZO, J.
Cím: Terapia Familiar Sistémica
Megtalálható: (Web) <http://jmonzo.net/blogeps/terapiafamiliar sistemica.pdf>
Nyelv: Spanyol

Szerző: RIPOL-MILLET, A.
Cím: Familias, trabajo social y mediación
Év: 2001
Szerkesztette: Paidós
City: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: WALTZLAWICK, P.
Cím: Teoría de la comunicación humana. Biblioteca de psicología
Év: 1983
Szerkesztette: Herder
Város: Barcelona
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

A családok felhatalmazási, felvértezési modellje (empowerment model)

Szerző: BOURDIEU, P.
Cím: Practical Reason: On the Theory of Action
Év: 1998
Szerkesztette: Stanford University Press
Nyelv: Angol, Francia, Spanyol, Italian, Russian, etc.

Szerző: STAINER, A. Y STAINER, L.
Cím: Empowerment and strategic change an ethical perspective
Év: 2000
Hivatkozási szám: Strategic Change, 9, 287- 296. August 2000
Nyelv: Angol

A konstrukcionizmus elméletére épülő, elismerésen alapuló beavatkozás modellje

Szerző: GERGEN, K. J.
Cím: The social constructionist movement in psychology
Év: 1985
Hivatkozási szám: American Psychologist N°40, N°3 March 1985
Ország: U.S.A
Nyelv: Angol

2. A Romákkal kapcsolatos oktatási adatok

Szerző: BOGDANOV, G. and ZAHARIEV, B.

Cím: Promoting social inclusion of Roma. A study of national policies. On behalf of the European Commission DG Employment, Social Affairs and Inclusion. P.15

Év: 2011

Szerkesztette: European Commission

Ország: Bulgária

Nyelv: Angol

Szerző: ERRC

Cím: Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe

Év: 2004

Szerkesztette: ERRC

Megtalálható: (Web) <http://www.errc.org/cms/upload/media/00/04/m00000004.pdf>

Nyelv: Angol

Szerző: ERRC

Cím: The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children

Év: 2007

Szerkesztette: ERRC

Megtalálható: (Web) <http://www.errc.org/cms/upload/media/02/36/m00000236.pdf>

Nyelv: Angol

Szerző: EUMC

Cím: Roma and Travelers in Public Education. An overview of the situation in the EU Member States

Év: 2006

Szerkesztette: EUMC

Város: Bécs

Ország: Ausztria

Megtalálható: (Web) http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/roma_report.pdf

Nyelv: Angol

Szerző: EUROPEAN PARLIAMENT

Cím: Resolution of 28 April 2005 on the Situation of the Roma in the European Union European

Év: 2005

Szerkesztette: European Parliament

Megtalálható: (Web) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2005-0151&language=EN>

Nyelv: Angol

Szerző: FRA, World Bank, UNDP

Cím: Roma at a glance, The situation of Roma in 11 member states

Év: 2012

Szerkesztette: World Bank

Megtalálható: (Web) http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_Év/2012/pub_roma-survey-at-a-glance_en.htm

Nyelv: Angol

Szerző: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO.

Cím: Programa "Promociona: por el éxito escolar de la comunidad gitana"

Év: 2007/2012

Szerkesztette: Fundación Secretariado Gitano

Város: Madrid

Ország: Spanyolország

Nyelv: Spanyol

Szerző: GIL-ROBLES, ALVARO, Commissioner for Human Rights
Cím: Final Report on the Human Rights Situation of the Roma, Sinti and Travelers in Europe for the attention of the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly, Chapter III. Discrimination in Education – Unequal Access and Segregation
Év: 2006
Szerkesztette: Commissioner for Human Rights
Város: Strasburg
Ország: Belgium
Megtalálható: (Web) <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4402c56b4.pdf>
Nyelv: Angol

Szerző: MARCHESI, A.
Cím: El fracaso escolar en España
Év: 2003
Szerkesztette: Fundación Alternativas
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Megtalálható: (Web) www.falternativas.org
Nyelv: Spanyol

Szerző: OPEN SOCIETY INSTITUTE
Cím: Roma Participation Program Reporter. Special Desegregation Issue
Év: 2002
Szerkesztette: Open Society Institute
Megtalálható: (Web) http://www.soros.org/initiatives/roma/articles_publications/publications/desegregation_20020801/rpp1.pdf
Nyelv: Angol

Szerző: OPEN SOCIETY INSTITUTE
Cím: EU Monitoring and Advocacy Program, Education Support Program, Roma Participation Program, 2007, Equal Access to Education for Roma. Volume I, Monitoring Reports
Év: 2007
Szerkesztette: Open Society Institute
Megtalálható: (Web) <http://www.soros.org/reports/equal-access-quality-education-roma-vol-1>
Nyelv: Angol

Szerző: REI, Roma Education Initiatives
Cím: Final Report prepared for the Education Support Program of the Open society Institute by Proactive Information Services
Év: June 2006
Szerkesztette: Open Society Institute
Megtalálható: (Web) http://www.osi.hu/esp/rei/Documents/REI%20Final%20Report_Final%20Full%20Report.pdf
Nyelv: Angol

Szerző: ROMA EDUCATION FUND, LOUKANOVA, P., DIMOVA, L. and KOLEV, NIKOLAJ
Cím: Needs Assessment Study for the Roma Education Fund, Background Paper, annex 1
Év: 2004
Szerkesztette: Roma Education Fund
Város: Budapest
Ország: Bulgária
Megtalálható: (Web) <http://siteresources.worldbank.org/INTROMA/Resources/NAReportBulgariaAnnex1FINAL.pdf>
Nyelv: Angol

Szerző: ROMA EDUCATION FUND
 Cím: Ország Assessment Románia
 Év: 2012
 Szerkesztette: Roma Education Fund
 Város: Bucharest
 Ország: Románia
 Megtalálható: (Web) <http://romaeducationfund.ro/publications/reports>
 Nyelv: Angol

Szerző: ROMA EDUCATION FUND
 Cím: Absenteismul cadrelor didactice – Elevii romi si scolile primare din Románia
 Év: 2012
 Szerkesztette: Roma Education Fund
 Város: Bucharest
 Ország: Románia
 Megtalálható: (Web) <http://romaeducationfund.ro/publications/reports>
 Nyelv: Románian

Szerző: SAVE THE CHILDREN
 Cím: Denied a Future? The Right to Education of Roma/Gypsy and Traveler Children
 in South-Eastern and Central Europe
 Év: 2001
 Szerkesztette: Save the Children
 Város: London
 Ország: Nagy-Britannia
 Hivatkozási szám: Vol. I
 Nyelv: Angol

Szerző: SZIRA, JUDIT, REF director and NÉMETH, SZILVIA, TARKI- TUDOK Researcher Institute
 Cím: Advancing Education of Roma in Hungary
 Ország Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions
 Év: 2007
 Szerkesztette: Tünde Kovács-Cerović, Roger Grawe, and Alexandre Marc.
 Város: Budapest
 Ország: Hungary
 Megtalálható: (Web) http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/hungary_assessment_angol.pdf
 Nyelv: Angol

Szerző: TOMOVA, I., World Bank
 Cím: Ethnic Dimension of Poverty in Bulgária
 Év: 1998
 Szerkesztette: World Bank
 Város: Sofia
 Ország: Bulgária
 Nyelv: Angol

Szerző: TOMOVA, I., Bulgárian Academy of Sciences
 Cím: The Roma in Bulgária, education and employment
 Év: 2007
 Szerkesztette: Bulgárian Academy of Sciences
 Város: Sofia
 Ország: Bulgária
 Megtalálható: (Web)
http://www.suedosteuropa-gesellschaft.com/pdf_2008/roma/tomova_ilona.pdf
 Nyelv: Angol

Szerző: TOMOVA, I., METODIEVA, M. et. Al.
Cím: Health Status in Communities with predominant Roma Population (unpublished report)
Év: 2008
Szerkesztette: nem publikált riport
Ország: Bulgária
Nyelv: Angol

Szerző: UNECE, (eds.) CEKOTA, J. and TRENTINI, C.
Cím: The educational attainment, labor market, participation and living conditions of young Roma in Bulgária, Hungary and Románia
Év: 2011
Szerkesztette: United Nations Economic Commission for Europe
Város: Geneva
Ország: Switzerland
Megtalálható: (Web) http://www.unece.org/fileadmin/DAM/oes/disc_papers/ECE_DP_2011-2.pdf
Nyelv: Angol

Szerző: WORLD BANK
Cím: Growth, Poverty and Inequality: Eastern Europe and the Former Soviet Union
Év: 2005
Szerkesztette: World Bank
Város: Washington DC
Ország: U.S.A.
Nyelv: Angol

Szerző: WORLD BANK
Cím: Toward an equal start: Closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe
Év: 2012
Szerkesztette: World Bank
Város: Washington DC
Ország: U.S. A.
Megtalálható: (Web) http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/RomaECD_FinalReport.pdf
Nyelv: Angol

3. A módszertani füzet kialakításához kapcsolódó hivatkozások

Szerző: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.
Cím: Manual para la ayuda psicológica. Dar poder para vivir. Más allá del counseling
Év: 2006
Szerkesztette: Pirámide.
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.
Cím: Educación para la Salud. Guía práctica para promover estilos de vida saludables
Év: 2008
Szerkesztette: Pirámide
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: DEPARTAMENTO DE PREVENCIÓN DEL INSTITUTO DE ADICCIONES. MADRID SALUD.
AYUNTAMIENTO DE MADRID

Cím: Materiales para la Prevención del Consumo de Drogas, dirigidos a profesionales
de la intervención familiar: Manual teórico

Év: 2004

Szerkesztette: Instituto de Adicciones Madrid Salud

Város: Madrid

Ország: Spanyolország

Nyelv: Spanyol

Szerző: DEVEREUX, G.

Cím: From anxiety to method in the behavioral sciences

Év: 1967

Szerkesztette: Mouton

Város: The Hague

Ország: The Netherlands

Nyelv: Angol, Francia, Spanyol, Italian, etc.

Szerző: DIAZ-AGUADO, M. J.

Cím: Educación intercultural y aprendizaje cooperativo

Év: 2003

Szerkesztette: Pirámide

Város: Madrid

Ország: Spanyolország

Nyelv: Spanyol

Szerző: ESCUDERO, V.

Cím: Guía práctica para la intervención familiar

Év: 2009

Szerkesztette: Junta de Castilla y León.

Város: Valladolid

Ország: Spanyolország

Nyelv: Spanyol

Szerző: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO

Cím: Retos en contextos multiculturales: competencias interculturales y resolución de conflictos

Év: 2007

Szerkesztette: FSG

Város: Madrid

Ország: Spanyolország

Nyelv: Spanyol

Szerző: LAPASSADE, G.

Cím: Socioanalyse et potentiel humain

Év: 1971

Szerkesztette: Gauthiers-Villars

Város: Paris

Ország: Franciaország

Nyelv: Francia

Szerző: LAPASSADE, G.

Cím: Groups, organisations, institutions

Év: 2006

Szerkesztette: Anthropolos and Authier

Város: Paris

Ország: Franciaország

Nyelv: Francia

Szerző: SAGRARIO SEGADO SÁNCHEZ-CABEZUDO
Cím: Nuevas tendencias en Trabajo Social con familias: una propuesta para la práctica desde el empowerment.
Év: 2011
Szerkesztette: Trotta: UNED
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: SECHKOVA, RALITZA and MARIN, LAURA
Cím: Monitoring and Evaluation System for Interventions focused on Roma in Románia
Év: 2008
Szerkesztette: Human Dynamics Co
Város: Bucharest
Ország: Románia
Megtalálható: (Web) <http://sper.org.ro/cercetari-studii.html>
Nyelv: Angol

Szerző: UNICEF & HOLT Románia
Cím: Parenting Education in Románia
Év: 2011
Szerkesztette: UNICEF
Ország: Románia
http://www.unicef.org/Románia/Parenting_Education_in_Románia.pdf
Nyelv: Angol

Szerző: UNICEF & HOLT Románia
Cím: Optimization of Parent Recruitment Strategies and the Strengthening of Parents Skills
Év: 2011
Szerkesztette: UNICEF
Megtalálható: (Web) http://www.unicef.org/Románia/Optimization_of_parent_recruitment_strategies_and_the_strengthening_of_parenting_skills_.pdf
Nyelv: Angol

4. Egyéb hivatkozások

Szerző: ARBEX, C.
Cím: Elaboración de contenidos en prevención de las drogodependencias
Év: 2012
Szerkesztette: Instituto de Adicciones Madrid Salud y Asociación de Técnicos para el Desarrollo de Programas Sociales. Servicio de Prevención del Adicciones PAD
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: CASTILLO, I, CARBONELL (Coordinators), CLAPÉS, J., COROMINAS, E., RAMÓN, M^a. y TUBILLEJA, E.
Cím: Cómo evitar el fracaso escolar en Secundaria
Év: 2006
Szerkesztette: Narcea Ediciones.
(Cím of journal, volume Cím, and paging)
Város: Barcelona
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: COSTA, M. Y LÓPEZ, E.
Cím: Educación para la salud. Una estrategia para cambiar los estilos de vida
Év: 1996
Szerkesztette: Pirámide.
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: ELZO J.
Cím: Jóvenes y valores: la clave para la sociedad del futuro
Év: 2007
Szerkesztette: Obra Social Fundación "La Caixa"
(Cím of journal, volume Cím, and paging)
Város: Barcelona
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: ESTÉVEZ LÓPEZ, E., MURGUI PÉREZ, S., MORENO RUIZ, D. y MUSITU OCHOA, G.
Cím: Estilos de comunicación familiar, actitud hacia la autoridad institucional y conducta violenta del adolescente en la escuela.
Év: 2007
Szerkesztette: Facultad de Psicología Universidad de Oviedo y Colegio Oficial de Psicólogos del Principado de Asturias
Város: Oviedo
Ország: Spanyolország
Hivatkozási szám: Psicothema 2007. Vol 19, n°1, pp. 108-113
Nyelv: Spanyol

Szerző: FUNDACIÓN SECRETARIADO GITANO
Cím: Programa "Acceder" por el empleo de la población gitana. Modelo metodológico para la inserción socio-laboral de personas gitanas
Év: 2012
Szerkesztette: Fundación Secretariado Gitano
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Nyelv: Spanyol

Szerző: LIGERO LASA, J.A.
Cím: Dos métodos de Evaluación: criterios y Teoría del Programa
Év: 2011
Szerkesztette: Ediciones CEU
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Editing No: Documento de trabajo Serie CECOD n° 15/2011
Nyelv: Spanyol

Szerző: LISKÓ-GÁBOR HAVAS, ILONA
Cím: Segregation of Roma students in primary schools
Év: 2005
Megtalálható: (Web) http://biztoskezdet.hu/uploads/attachments/havas_lisko_szegregacio_altalanos.pdf
Nyelv: Magyar

Szerző: Emberi Erőforrások Minisztériuma
Cím: Az oktatási rendszer Magyarországon(The Education System in Hungary)
Év: 2011/12
Szerkesztette: Ministry of National Resources and Hungarian Eurydice Unit
Város: Budapest
Ország: Magyarország
Megtalálható: (Web) <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/>
Magyarország: Overview
Nyelv: Magyar és Angol

Szerző: MONTURIOL, F. Y SILVA, A.
Cím: Los usos de drogas y su impacto en la cultura (el caso gitano)
Év: 1998
Szerkesztette: Asociación Secretariado General Gitano
Város: Madrid
Ország: Spanyolország
Hivatkozási szám: Colección Cuadernos Técnicos N° 16
Nyelv: Spanyol

Szerző: UNICEF & MINISTRY OF EDUCATION, RESEARCH AND SPORT, Románia
Cím: Ghidul mediatorului scolar (pentru comunitati cu rromi)/The School Mediator' Guideline
Év: 2011
Szerkesztette: UNICEF and Ministry of Education Research and Sports
Ország: Románia
Nyelv: Román

6. Melléklet.

A részt vevő szervezetek és intézmények

BULGÁRIA	
Közintézmények	
Név	Megjegyzés
Név Regional Inspectorate for Education(Regionális Oktatási Felügyelőség) Nyelv: Bolgár	Oktatási Felügyelőség.
Név CEICSEM Centre for Educational Integration of Children and Students from Ethnic Minorities (Oktatási Minisztérium) Address: (Web) http://coiduem.mon.bg/en/ Nyelv: Angol, Bolgár	A kisebbségekhez tartozó gyermekek és hallgatók oktatási integrációját elősegítő szervezet.
Név: Municipality of Vratsa Nyelv: Bolgár és Angol	<p>“Parents’ participation in the process of educational integration of Roma children” projekt.</p> <p><i>Megvalósító:</i> Regional Inspectorate for Education(Regionális Oktatási Felügyelőség– Vratsa Város).</p> <p><i>Helyszín:</i> Vratsa (Kozloduy Önkormányzat), Oryahovo Önkormányzat, Krivodol Önkormányzat, Byala Slatina Önkormányzat, Borovan Önkormányzat).</p> <p><i>Kedvezményezett:</i> 25 szülő részt vett a tréningen; 40 anyuka és 19 apuka vett részt a tevékenységekben; 5 iskola és 15 tanár.</p> <p><i>Időszak:</i> 1 év: 2007 októbertől 2008 szeptemberig.</p>
Név Silistra Önkormányzat Nyelv: Bolgár és Angol	<p>Pszichológiai konzultáció biztosítása.</p> <p><i>Leading organisation:</i> Silistra Önkormányzat.</p> <p><i>Helyszín:</i> Silistra Város.</p> <p><i>Kedvezményezett:</i> 35 anya és apa; 106 roma tanuló.</p> <p><i>Időszak:</i> 2011 október és 2012 május között.</p>

Név: Bourgas Önkormányzat
Nyelv: Bolgár és Angol

Motiváló tevékenységek kialakítása az etnikai kisebbségekhez tartozó gyermekek és szülők számára a tanulók tanulmányainak folytatása érdekében, valamint a szakiskolai továbbtanulás elősegítése.

Megvalósító: Bourgas Önkormányzat
Main project partner: Roma civil szervezet "Regional Roma Union" (Regionális Roma Unió) Alapítvány.

Típus: Ez a gyakorlat egy nagyobb projekt része "Education in Vocational Schools – sure way to successful occupational and social realization of children from ethnical minorities", amelyet a Center for Educational Integration of Children and Pupils from Ethnic Minorities (CEICPEM) és a Roma Education Fund (REF) finanszírozott.

Kedvezményezett: 37 család kérdőíves vizsgálata. 20 család és 40 tanuló vett részt képzésen, 24 8. osztályos és 27 9. osztályos tanuló részvételével valósult meg.

Időszak: 9 hónap: 2011 áprilistól 2011 decemberig.

Név Montana Önkormányzat
Nyelv: Bolgár és Angol

A roma családok képzése és mediátorok bevonása.

Megvalósító: Montana Önkormányzat
Helyszín: Montana Város és a következő falvak: Studeno Buche, Virove és Gabrovnitza.

Típus: Ez a gyakorlat egy nagyobb projekt integrációs céljainak részét képezte, amelyben 128 roma diákot vontak be. A Centre for Educational Integration of Children and Pupils from Ethnic Minorities (CEICPEM) és a Roma Education Fund (REF) támogatásával valósult meg.

Kedvezményezett: 128 roma gyermek.

Időszak: 6 hónap: 2011 januárjától, 2011 júniusig.

Név Sliven Önkormányzat
Nyelv: Bolgár és Angol

Befejezett oktatás "Nadezhda" településen.

Megvalósító: Sliven Önkormányzat.

Helyszín: Sliven (Nadezhda része).

Típus: projekt.

Kedvezményezett: 129 roma gyermek; 70 szülő; 4 befogadó iskola and 34 tanár.

Időszak: 2011 szeptemberétől, 2012 júniusáig

Civil szervezetek

Név: Roma Education Fund
 Address: (Web)
<http://www.romaeducationfund.hu/>
 Nyelv: Bolgár and Angol

A Roma Oktatási Alapot 2005-ben a Roma Integráció Évtizede keretében hozták létre. A szervezet küldetése, hogy a roma tanulók iskolai sikerességét növelje. Annak érdekében, hogy ezt a célját elérje különböző programokat támogat, amelyek biztosítják az oktatás minőségét és a deszegregációt.

Név: Centre for interethnic dialogue and tolerance Amalipe Veliko Turnovo
 Address: (Web) <http://amalipe.com/index.php?nav=publications&lang=2>
 Ország _Bulgária
 Nyelv: Angol, Bolgár

A lemorzsolódás arányának csökkentése a roma gyermekek körében.
Megvalósító: Centre for interethnic dialogue and tolerance Amalipe Veliko Turnovo (civil szervezet).
 Veliko Tarnovo.
Típus: nemzeti program.
Kedvezményezett:
 2010: 34 iskola, 10 kerület;
 2011: 90 iskola, 20 kerület;
 2012: 180 iskola, 24 kerület.
Időszak: 3 év.

Név: America for Bulgária
 Address: (Web)
<http://www.americaforBulgaria.org/page/home>
 Nyelv: Angol, Bolgár

Program a gazdasági hátrányban lévők számára.
Leading organisation: America for Bulgária Alapítvány.
Helyszín: Országos (a projekt 48 alap támogatta egész Bulgáriában helyi szervezetek és települések).
Típus: donor szervezet.
Kedvezményezett: A kedvezményezettek becsült száma:
 Kisgyermekkorai fejlesztés: 796;
 Különböző iskolai előadásokon való részvétel: 28.092;
 Munkavállalás: 574;
 Más: 1127.
Időszak: 2009 márciusától folyamatos.

Név: Bulgarche 1949 Óvoda
 Nyelv: Bolgár

Megvalósító: Bulgarche Vratsa 1949 Nappali Óvoda.
Típus: helyi beavatkozás.
Kedvezményezett: 72 Roma gyermek, 23 tanár, 60 szülő (38 apa és anya), 10 egyedülálló anya, 12 nagyszülő.
Időszak: 1 év: 2011 júliusától, 2012 júniusáig.

MAGYARORSZÁG

Közüntézmények

Név	Megjegyzés
Név Municipality of Hódmezővásárhely Address: (Web) www.hodmezovasarhely.hu Nyelv: Magyar and Angol	Hódmezővásárhely Önkormányzata deszegregációs programot valósított meg, amely a hazai gyakorlatok közül az egyik legjobb. A szegregált iskolát a településen bezárták és a gyerekeket a település iskoláiba elhelyezve integrálták mentorok segítségével. A projekt szerepel a CEDEFOP nemzetközi jó gyakorlatokat tartalmazó katalógusban. A Roma Oktatási Alap támogatásával egyetemi hallgatók, mint mentorok segítették a roma gyerekek integrációját és iskolai sikerességét.
Név: Municipality of Ács Address: (Web) www.acs-varos.hu Nyelv: Magyar	A város komplex integrációs programot valósított meg, amelyet még 2004-ben indítottak, amikor a SNI gyermekek számára kialakított speciális iskolát bezárták. A diákokat-főleg roma tanulók-a helyi iskolákba integrálták. A projekt elősegítette az iskolák közötti átmenetet, segítve ezzel a roma tanulók munkaerőpiaci esélyeit is. Jelenleg nincs szegregált iskola a településen. A projektet a Roma Oktatási Alap támogatta, illetve szerepel a CEDEFOP nemzetközi jó gyakorlatokat tartalmazó katalógusban.

Civil szervezetek

Név: Egység a Különféleségben Alapítvány (Unity in Diversity Foundation) Nyelv: Magyar és Angol	2006 óta az Egység a Különféleségben Alapítvány különböző projekteket valósított meg, amelyek Roma és más alulreprezentált csoportok életminőségének javulását célozták meg főleg Magyarországon. Ezek a projektek tartalmazzák a Meséd (mesemondó anyukák) projektet is, amely a hátrányos helyzetű anyák közösségépítő és készségfejlesztő projektje (Roma Oktatási Alap támogatásával valósul meg jelenleg is három Kelet-magyarországi településen). De ide tartozik a "Fair play for teenage boys" nevű projekt, vagy a "Dance project for teenage girls" projekt és a roma tehetségeknek nyújtott ösztöndíj is.
Név: Nyílt Társadalom Alapítványok (Open Society Foundations) Address: (Web) www.opensocietyfoundations.org Nyelv: Magya és Angol	A Nyílt Társadalom Alapítványok célja a toleráns társadalom kialakításának elősegítése, ennek érdekében különböző egyenlő esélyeket elősegítő, a romák integrációját célzó programokat, projekteket támogat.

Név: Roma Polgárjogi Mozgalom BAZ megyei Szervezete Nyelv: Magyar	A szervezet roma civil szervezet, amely az ország egyik legdepriváltabb részén dolgozik. 2004-ben alapították és később országos szinten is ismertté vált tevékenységei révén. Hozzájárulnak a roma családokat érintő helyi problémák feltárásához valamint értékeléséhez, különböző oktatási és szociális projekteket valósítanak meg, kerekasztalokat kezdeményeznek, fórumokat és konferenciákat szerveznek. A szervezet hozzájárult megyei szinten a roma tanulók iskolai sikerességének elősegítéséhez, amely projektet a Roma Oktatási Alap támogatta.
Név: Roma Oktatási Alap (Roma Education Fund) (Web) www.romaeducationfund.org Nyelv: Angol	A szervezetet 2005-ben a Roma Integráció Évtizede keretében hozták létre. A szervezet küldetése, hogy a roma tanulók iskolai sikerességét növelje. Annak érdekében, hogy ezt a célját elérje különböző programokat támogat, amelyek biztosítják az oktatás minőségét és a deszegregációt. A Roma Oktatási Alap irodája Budapesten található. A szervezet 16 országban tevékenykedik.

ROMÁNIA

Közüntézmények

Név	Megjegyzés
Név: Asociatia Comunelor din Románia/ The Association of the Románian Villages/ A Román Falvak Szervezete Address: (Web) www.acor.ro Nyelv: Román	A decentralizáció következtében a helyi hatóságok a felelősek az iskolák adminisztrációjáért, Roma szakértők, valamint mediátorok alkalmazásáért stb.
Név: Asociatia Oraselor din Románia/ The Association of the Románian Towns/ A Román Városok Szervezete Address: (Web) www.aor.ro Nyelv: Román	A decentralizáció következtében a helyi hatóságok a felelősek az iskolák adminisztrációjáért, Roma szakértők, valamint mediátorok alkalmazásáért stb.
Név: Ministry of Education, Research, Youth and Sport/Oktatási, Kutatási, Ifjúsági és Sport Minisztérium. Address: (Web) http://www.edu.ro Nyelv: Román	Az Oktatási, Kutatási, Ifjúsági és Sport Minisztérium jelen projektben partner.

Civil szervezetek

Név: Colegiul National al Asistentilor Sociali/ National Board of the Social Workers/ A Szociális Munkások Nemzeti Tanácsa Address: (Web) www.cnasr.ro Nyelv: Román	Szakmai szervezet.
---	--------------------

Név: Asociația generală a învățătorilor din România/The Teachers General Association/A Tanárok Egyesülete Address: (Web) http://www.aiarad.ro/ , http://invatatori.ro/ Nyelv: Román	Szakmai szervezet.
Név: Fundația Secretariatul Romilor (FSR) Nyelv: Románi	Az FSR nemzeti koordinátor szerepet tölt be a projektben, a szervezet a spanyol Fundación Secretariado Gitano romániai szervezete.
Név: Roma Education Fund Romania (REF Románia) Address: (Web) http://romaeducationfund.ro/en Nyelv: Angol	A Roma Education Fund romániai szervezete partner a projektben.
Név: Asociația Ovidiu RO Address: (Web) www.ovid.ro Nyelv: Román	Oktatási projekteket koordináló szervezet.
Név: Centrul Romilor "Amare Rromentza" Address: (Web) www.amarerromentza.org/ Nyelv: Román	The Center "Amare Rromentza" egy roma szervezet, amely a roma közösségekkel dolgozik a tanulók iskolai sikerességének elősegítése érdekében.
Név: World Vision Románia Address: (Web) www.worldvision.ro/ Nyelv: Román	World Vision Románia tanulmányokat készített a romániai főleg rurális térségekben élő romák helyzetéről.
Név: Fundația Pact Address: (Web) http://fundatiapact.ro/ Nyelv: Román	PACT Foundation/PACT Alapítvány a közösségekkel együttműködve oktatási projekteket koordinálnak.
Név: Step by Step Románia/ Lépésről Lépésre Románia Address: (Web) www.stepbystep.ro/ Nyelv: Román	A Step by Step romániai szervezete oktatási projekteket valósít meg a gyermekek és szüleik számára.
Név: Unicef Románia Address: (Web) www.unicef.org/Romania/ro/ Nyelv: Román	Az Unicef romániai szervezete különböző projekteket bonyolított le, amelyek kedvezményezettjei Roma gyermekek és szüleik voltak.
Név: Centrul Educatia 2000+ Address: (Web) www.cedu.ro/ Nyelv: Román	Oktatási projekteket koordináló szervezet.
Név: Asociația "O Del Amentza" Nyelv: Román	The Association "O Del Amentza" roma szervezet, amely a romák helyzetének javítására irányuló projekteket valósít meg.
Név: Centrul pentru Educație și Dezvoltare Socială Address: (Web) www.ceds.ro/ Nyelv: Román	Center for Education and Social Development /Az Oktatási és Szociális Fejlesztő Központ egy olyan roma szervezet, amely oktatási projekteket koordinál.
Név: Fundația Copii Noștri Address: (Web) www.fcn.org.ro/ Nyelv: Román	A családokkal és gyermekekkel szorosan együttműködő szervezet, amely különböző projekteket valósít meg.

SPANYOLORSZÁG

Közüntézmények

Név	Megjegyzés
Név: Ministry of education, culture and sport/ Oktatási, Kulturális és Sport Minisztérium (Web) http://www.mecd.gob.es/portada-mecd/ Nyelv: Spanyol	Nemzeti központ az oktatás értékeléséért és az innováció elősegítéséért a következő projektben partner. http://www.mecd.gob.es/cniie/
Név: Servicio de Protección a la Infancia. Gerencia de Servicios Sociales. Junta de Castilla y León. (Web) http://www.jcyl.es/web/jcyl/Portada/es/Plantilla100Directorio/1248366924958/0/	Civil és interkulturális szervezet, amely szociális és oktatási szolgáltatásokat nyújt

Civil szervezetek

Név: Fundación Secretariado Gitano (FSG) (Web) www.gitanos.org Nyelv: Spanyol, Angol.	Interkulturális és civil szervezet, amely a roma közösségek számára nyújt különböző szolgáltatásokat.
Név: Asociación de Enseñantes con Gitanos (Web) http://www.pangea.org/aecgit/ Nyelv: Spanyol	Az állampolgársági részvétel elősegítésével kapcsolatos tevékenységeket végző civil szervezet.
Név: Fundación Privada Pere Closa (Web) http://www.fundaciopereclosa.org/en	A katalániai roma közösség oktatási sikerességének elősegítését tűzte ki céljának a szervezet, annak biztosítását, hogy a lehető legnagyobb számú roma számára legyen a lehetőség hozzájutni ugyanazokhoz az oktatási lehetőségekhez, amelyeket a társadalom nagyobb része elér.
Név: Asociación Alanna (Web) http://www.alanna.org.es/	A szervezet főleg nőket tömörítő szakemberekből áll, akiknek a szociális szolgáltatás területén van nagy tapasztalatuk. Céljuk biztosítani a társadalmi befogadást a családokat érintő beavatkozásokra fókuszálva.
Név: Fundación Meniños Galicia (Web) http://www.meninos.org/noticias_eventos_es.htm	Serdülőkkel és gyermekekkel foglalkozó civil szervezet. Alapvető céljuk a családok különböző jogainak biztosítása.

7. Melléklet.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk köszönetet mondani a következő szervezeteknek és személyeknek, akik a módszertani füzet kialakításához hozzájárultak:

Bulgária

America for Bulgaria Foundation (Sarah Perrine), Association Integro (Lilia Makaveeva), Bulgarian Academy of Sciences (Ilona Tomova), Center Amalipe, Veliko Turnovo (Deyan Kolev), Center for Emancipation and Integration, Ayuntamiento de Bourgas (Magdalena Yapadzhieva), Commission for protection against discrimination (Lalo Kamenov), Expert on education projects (Lydmila Dragoeva), HRP (Dimitar Georgiev), International Center for Social Integration (Baki Hjusseinov), Institute of Progressive Education (Evelina Milenova), MEYS (Elena Vitanova), Municipality of Montana (Aleksander Gerasimov), Municipality of Silistra (Tsvetalina Vasileva), Municipality of Vratsa (Kalinka Durankeva), National Children Network (Mariana Bancheva), National Council for Cooperation on Ethnic and Integration Issues, Council of Ministers (Georgi Krastev), Regional Inspectorate for Education Vratsa (Galina Evdenova), Roma Education Fund (Beata B. Olahova, Jana Grajcarova), Roma Public Council Sofia (Vyara Gancheva, Ilieva Pepa), Rusinov Rumyan, SEGA Foundation (Sechkov Rumyan), Sliven Municipality and Roma Art Academy NGO (Stela Kostova).

Külön köszönet Ilona Tomova segítségnyújtásáért és szakmai tudásáért.

Magyarország

Ács város polgármestere (Lakatos Béla), "Add a Kezed" Egyesület (Balog Antal), Biztos Kezdet Program (Szomor Éva), DARTKE Egyesület (Kelemen Valéria), K. Nagy Emese szakértőnek (Hejőkeresztúr, H2O program), GYERE – Szécsényi Gyerekesély Program (Berki Judit), Hódmezővásárhely Önkormányzata (Tóthné Kecskeméti Katalin), Open Society Foundations (Czinkóczi Anita), Partners Magyarország Alapítvány (Herbai István), Roma Polgárjogi Mozgalom BAZ megyei Szervezete (Ivancsik Erika), Egység a Különféleségben Alapítvány (Furugh Switzer), Roma Oktatási Alap (Semsi Sainov), "Jó Kezdet" projektben tevékenykedő mentorok (Szilvia Balogh, Zsuzsa Lakatosné Danó), Shero Egyesület (Németh Katalin),

Románia

Asociatia Femeilor Tiganci "Pentru Copiii Nostri" (Letitia Mark), Asociatia Matias (Ion Mihai), Asociatia pentru Promovare si Incluziune Sociala (APIS) (Zoltan Kovacs), Centrul Cultural al Romilor "O Del Amenca" (Ganea Daniel), Centrul de Educatie si Dezvoltare Sociala (Mariana Dinca), Centrul Rromilor Amare Rromentza (Ioana Enache), Centrul Step by Step pentru Educatie si Dezvoltare Profesionala (Carmen Anghelescu), Fundatia Centrul Educatia 2000+ (Eugen Palade), Fundatia Copiii Nostrii (Adina Ovedenie), Fundatia PACT (Madalina Ene), Fundatia Ruhama (Monica Suciuc), Fundatia Roma Education Fund Románia (Eugen Crai, Laura Marin), Inspectoratul Scolar Judetean al Judetului Ialomita (Sandu Ion), Ovidiu RO (Oana Livadariu, Elena Mocanita), Save the Children Románia (Lavinia Varodi), Unicef Románia (Luminita Costache), University of Iasi (Stefan Cojocar), World Vision Románia (Daniela Buzducea, Bogdan Georoceanu).

Special thanks to Stefan Cojocar for his contribution to the guide.

Spanyolország

Asociación Alanna (Ana María Gramaje, Virginia Sanchís), Fundación Privada Pere Closa (Marisol Flores, Eva Mojica), Fundación Meniños Galicia, Fundación Secretariado Gitano (Maytté Álvarez, Lucy Blanco, Catherine Bonhoure, Luisa Fernández, Inmaculada Gálvez, Alberto González, Beatriz Gurdiel, Dolores Luque, Soraya Martín, Ana Martín, Marisa Martínez, Amparo Merodio, Fernando Morián, Elena Nieto, Nuria Serrano, Gerardo Tiradani y Camelia Teodorescu), Junta de Castilla y León (Mª Concepción Loma).

 ROMA
FAMILIES
GET INVOLVED

Az egész életen
át tartó tanulás
programja